

EPIFANIA

m a i - i u n i e 1 9 9 8

EDITATĂ DE MĂNĂSTIREA “SFÂNTUL IOAN BOTEZĂTORUL” - ALBA IULIA ANUL III NR.3 1500 LEI

Libertatea dăruirii depline

Câte vieți s-au sacrificat pentru libertate, câte revolte s-au consumat, câte imne i s-au adus, prin câte concepții s-a încercat epuizarea ideii de libertate! Toți suntem obsedați de ea. Nu doar omul, ci întreaga creație se mișcă și există prin libertate pentru că a fost creată cu puterea Duhului lui Dumnezeu, Care este Duhul orânduiri și prin Care toată creația și-a primit legea vieții sale. În timp ce creația în general își păstrează libertatea mișcându-se în legile firii în care a fost creată, problema libertății omului îl ridică deasupra acesteia. Sufletul dăruit omului are nevoie de o altfel de libertate. Raportul de iubire dintre el și Creatorul său – zice Părintele Dumitru Stăniloae – este un acord între două libertăți (**Teologia dogmatică ortodoxă**, vol II). Dacă libertatea lui Dumnezeu este nemărginită, necondiționată, absolută, omul, deși mărginit, tinde spre o astfel de libertate pentru a putea gusta din iubirea în care este chemat să vieze. Dacă prin har, care nu este doar o energie, ci o lucrare a Duhului Sfânt, Dumnezeu își manifestă întreaga libertate, suflă de unde voințe, îmbogățește și sărăcește, dă viața și ia viața, omul simte nevoia, tot într-o astfel de libertate, să-I ofere lui Dumnezeu poate nu altceva decât nimicul existenței sale. Omul, pribeagul pământului, se luptă neconștient, conștient sau mai puțin conștient, spre a-și dobândi această libertate necesară pentru a intra în legătură cu Dumnezeu, scopul creării sale. Adam se va ascunde de la fața Celui ce toate le vede. Cain speră că omorându-l semenii săi, va scăpa de prezența constrângătoare a lui Dumnezeu. Evadarea din lumea prezenței simțite a lui Dumnezeu a fost motivată întotdeauna ca un dor al libertății.

Dacă această evadare împlinea planul diavolului de a-l arunca pe om în neant, libertatea oferită de Dumnezeu propune tot o ieșire. Creației îi urmează ieșirea, exodul. “Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău și vino în pământul pe care ți-l voi arăta eu” (Fc 12, 1). “Libertatea”, afirmă Părintele Constantin Galeriu, “e trecere, Paște, de la ceea ce sunt la ceea ce urmează să devin, uitare de ceea ce rămâne în urmă și alergare spre ceea ce este înainte” (**Jertfă și răscumpărare**). Lucrurile ar merge simplu dacă toți cei ce se declară credincioși ar avea credința lui Avraam, a lui Isaac și a lui Iacob. Însă știm cărtirea poporului în pustie și după aceea, încât legea s-a aflat neputincioasă în a-i oferi poporului libertatea și, mai mult, aceștia se simteau robiți legii. Libertatea oferită de Hristos, biruitorul morții, se realizează ca o altă trecere, un alt Paște, de data aceasta spre o altă lume. Asumarea ei de către cei credincioși ridică din nou problema libertății. Astfel încât atunci când creștinismul părea mai bine rânduit în a oferi oamenilor mântuirea, se simte din nou limitarea libertății omului. Așa s-a ajuns la ideea liberului arbitru sau libertatea absolut neutră, despre care Părintele Stăniloae consideră că “este o construcție arbitrară a cugetării noastre”. Din nou omul simte nevoia să evadeze, se simte sufocat de atâta iubire și grijă din partea Bisericii, pentru fericirea lui. Și unde să evadeze omul, decât în împotrivirea față de preceptele creștine. Reforma, cât și concepțiile materialiste au căutat să-i ofere omului libertatea față de legea Bisericii. Adânc pe adânc cheamă. Robiți de propriile concepte, nu puteau oferi decât o nouă robie, ca o formă de eliberare față de Dumnezeu. S-a ajuns la cele mai aberante idei despre libertate, de la legiferarea homosexualității până la sectele sataniste. Toate se instaurează în virtutea libertății. Ne înșelăm, gustând din cele mai josnice robii. Patimile au devenit virtuți. Această cangrenă tinde să cuprindă cât mai mult societatea contemporană. Tinerii, motivați acum prin dorința libertății, își alimentează senzualitatea prin tot felul de patimi. Ceilalți exploatează slăbiciunile lor, promovând pe toate căile o astfel de viață, fiind ei înșiși robiți dacă nu acestora, cel puțin înavuțirii. În acest veac se pare că lumea, întrecându-se, reușește să epuizeze toate variantele presupuse libertăți. Și măcar dacă le-am epuizat! Ca într-o zi să căutăm adevărata libertate și pe Cel ce ne va putea elibera.

Când toți ne robesc în numele libertății, inclusiv propriile principii, ne întrebăm inevitabil dacă mai există libertate. Iubirea lui Dumnezeu, prin Care se manifestă libertatea absolută și Care ne-a creat pe noi liberi, este singura capabilă să ne ofere libertatea, tocmai prin faptul că rămâne liberă și își împlinește planurile sale independent de libertatea noastră. Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât S-a dat pentru viața ei. Și mai mult, așa l-a iubit Dumnezeu pe om, încât i-a oferit libertatea absolută, riscând și știind cât riscă prin căderea acestuia. Ba mai mult, cum spune Părintele Rafael, Dumnezeu nu numai că știa de căderea omului, ci mai știa și că va trebui să-l răscumpere prin jertfa Fiului Său. Dumnezeu își manifestă libertatea totală față de om, înconjurându-l cu o iubire necondiționată. El își duce iubirea Sa mai departe, oferind libertatea de a alege nu doar lui Adam, ci și fiecăruia dintre noi, și aceasta în fiecare zi, în fiecare clipă.

Această experiență o vor avea în primul rând Apostolii, iar urmașii lor, atât cât își vor oferi zilnic întreaga lor libertate lui Dumnezeu. Cât timp în raportul nostru cu Dumnezeu mai rămâne un rest, oricât de mic ar fi, păstrat pentru noi sau oferit lumii, ne aflăm, ca Anania și Safira, înșelând Duhul Ce ne-a oferit din plinătatea Lui har peste har. Nu întâmplător monahii vor continua experiența libertății în Dumnezeu. Oferind întreaga lor libertate, își păstrează mereu libertatea în raport cu Dumnezeu, Căruia I s-au dăruit deplin, având libertatea dăruirii zilnice. Această repetare a dăruirii oferă experiența adevăratei libertăți, atât a manifestărilor lui Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt, într-o adevărată teofanie, cât și a participării noastre mai adevărate, mai depline, până la oferirea liberă a fiecărei celule din ființa noastră lui Dumnezeu, într-o continuă epifanie. Cel ce gustă din această libertate nemărginită a lui Dumnezeu, cât și din propria sa libertate oferită lui de Dumnezeu și lui Dumnezeu, are acces spre veșnica Euharistie.

Protos. Ioan

Mănăstirea “Sf. Ioan Botezătorul”, Alba Iulia

“Toate există și valorează pentru că le luminează Duhul Sfânt. Și întreagă viața noastră are un sens numai atunci când e luminată de lumina iubirii și a harului Sfintei Treimi. Își păstrează libertatea ei atunci când s-a predat lucrării sfinte a Treimii. Nu se descompune în spațiul fără soare al unui mic mormânt atunci când este întinsă pe crucea jertfei, pe care o descoperă Sfânta Masă. Viața ne mângâie atunci când este chinuită de duhul libertății care suflă unde vrea el. Suntem neîncetat dilatați de viața veșnică atunci când ne predăm armele fricii noastre (adică ale voinței proprii) și lăsăm în voia Dumnezeului întrupat toată soarta noastră, “toată viața și nădejdea noastră”.

(Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție*, Sibiu, Ed. Deisis, 1996, p. 70)

Din sumar:

Dialog cu IPC Arhimandrit Vasile (Cluj Napoca) □ **Taina sălășluirii Sfântului Duh** (Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan) □ **Păcatul împotriva Sfântului Duh** (Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc) □ **Raporturi între Pronia lui Dumnezeu, libertatea ființelor raționale și răul din lume** (Pr. Iustin Popovici) □ **Mitul și icoana libertății** (Costion Nicolescu) □ **Cuvântul lui Dumnezeu** (Enzo Bianchi) □ **Acatistul Sfântului Paisie Velicikovski** □ **Părintele Benedict de la Cernica** □ **Cateheze vatopedine** □

Sfântul Macarie Romanul cu lei - sec. XVIII, Schitul “Sfânta Ana”, Muntele Athos

Întemeieri

Mănăstirea Voroneț își are originea în credința și înțelepciunea unui renumit pustnic al neamului nostru – Sfântul Daniil Sisastrul – și a fiului său duhovnicesc – vrednicul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt. Cronicarul Ion Neculce ne relatează legenda întâlnirii dintre Voievod și sfătuitorul său de taină, din anul 1476, după ce la Valea Albă-Războieni, Ștefan

cel Mare a fost silit să se retragă în munți cu o rămășiță din oastea lui de viteji, zdrobită de turci. La întrebarea Voievodului: "Închina-va țara la turci, au ba?", a venit răspunsul proorocesc al Sisastrului Daniil: "Iară sisastrul au dzis să nu o închine că războiul este al lui, numai după ce va izbăvi, să facă mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghe... să fie hramul bisericii".

La doisprezece ani de la transformarea acelei înfrîngerii în victoria de la Războieni, Ștefan Vodă a avut răgazul să se ocupe de ctitorirea Mănăstirii Voroneț; în apropiere de Stânca Șoimului, unde-și va fi avut Sfântul Cuvios Daniil chiliea, în pădurile străbătute de pârâul Voroneț. Și astfel, în anul 1488, meșterii lui Ștefan Vodă au ridicat biserica în piatră a Mănăstirii, în trei luni și trei săptămâni, din 26 mai pînă în 14 septembrie, construită în stilul moldovenesc, cristalizată de arhitecți în timpul domniei lui Ștefan cel Mare.

Construirea într-un timp atât de scurt a bisericii Mănăstirii Voroneț o putem încadra liturgic între "Pogorirea Duhului Sfânt" și "Înălțarea Sfintei Cruci" a anului 1488. "Era vorba de un program? De ce atîta grabă? Răspunsul pare a fi unul: nădejdea că moldovenii, cu ajutorul Sfântului Duh, purtând crucea apărării Europei, își vor vedea visurile împlinite și vor avea bucuria pe care a avut-o Sfânta Elena, împărăteasa, văzând înălțându-se Crucea. Între Rusalii și Înălțarea Sfintei Cruci își ducea

Moldova viața, iar semn al credinței și vredniciilor ei a fost înălțarea acestei biserici care a rămas și va fi, prin timp, mărturie a epocii de afirmare și înălțare a Moldovei". Desprindem de aici concluzia că actul constructiv al bisericii nu se putea sustrage contextului social politic al vremii. Chiar vom vedea în prima jumătate a secolului al XVI-lea, o dată cu apariția unui element unic în lume, pictura pe tot spațiul pereților exteriori ai bisericilor, introducerea în această pictură cu un pronunțat caracter educativ religios, a unor mesaje încurajatoare adresate credincioșilor special pentru situația politică pe care o trăiau.

Revenind la firul de istorie al Mănăstirii Voroneț se

cuvine să ne oprim ceva mai mult asupra personalității Cuviosului Daniil Sisastrul, "mare dascăl al pustiei și povătuitor al călugărilor".

Din culegerea patristică a Părintelui Ioanichie Bălan aflăm "despre acest Sfânt al neamului nostru că era originar din zona Rădăuților, din părinți săraci de pe moșia Mănăstirii "Sfântul Nicolae" și că la vârsta de 16 ani s-a făcut călugăr în aceeași mănăstire, sub numele de monahul David. Peste puțin timp a devenit ieromonah și s-a retras la Mănăstirea "Sfântul Lavrentie", din Vicovul de Sus. Înainte de 1450 s-a făcut schimonah, sub numele de Daniil, începînd o viață de mai mari osteneți duhovnicești, mai întâi în preajma Mănăstirii Neamț, pe valea pârâului Secu, și apoi pe valea pârâului Putna, într-o mică chilie săpată în piatră. După sfințirea Mănăstirii Putna (1470), schimonahul s-a retras în zona pârâului Voroneț, sub Stânca Șoimului, nevoindu-se singur încă 20 de ani și făcînd multe vindecări minunate. În anul 1488, o dată cu zidirea bisericii Mănăstirii Voroneț, Sfântul Daniil Sisastrul se coboară în obște, avînd peste 80 de ani, și ajunge egumen al acestei mănăstiri. Mai trăind încă puțin și fiind cinstit de popor ca Sfânt și făcător de minuni, Cuviosul Daniil și-a dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu, prin anul 1498, și a fost așezat în biserică, unde se află și astăzi".

Dacă menționăm la început darul proorocesc al Sfântului Daniil Sisastrul, este bine să reamintim că despre însăși urcarea pe tronul Moldovei i-a vorbit pustnicul lui Ștefan, fiul lui Bogdan-Voievod, la prima lor întâlnire, din anul 1451, iar în anul 1457, "Ștefan cel Mare ajungînd pe scaunul Moldovei, s-a încredințat de împlinirea proorociei Sfântului Daniil Sisastrul și de darul lui Dumnezeu care era întru dînsul. Din anul acela cuviosul i-a fost marelui Domn cel dintâi sfetnic și rugător către Dumnezeu".

Cu prilejul ornamentării și punerii pietrelor pe mormintele înaintașilor săi, din necropola domnească de la Bogdana-Rădăuți, Ștefan Vodă s-a îngrijit și de piatra de pe mormântul sfetnicului său de la Voroneț.

Mănăstirea Voroneț a cunoscut în această perioadă cea mai înfloritoare etapă duhovnicească din istoria sa, aproximativ 60 de călugări practicînd rugăciunea inimii, participînd la slujbele bisericii – care însemnau și oficierea slujbei utreniei la miezul nopții – și la

ascultările obștești, iar unii dintre ei ocupîndu-se de copierea caligrafică a manuscriselor bisericești.

Această activitate bogată avea să continue și în secolele următoare. În 1530, Teofan "de postrig" din Voroneț ajunge Mitropolit al Moldovei și se ocupă de repictarea pronaosului bisericii. Avînd alese preocupări cărturărești și artistice, din dispoziția sa, un diacon, Mihai, a copiat în 1543 un **Apostol**, în slavonă, scris pe pergament și împodobit cu arabescuri, pe care l-a dăruit apoi Mănăstirii Voroneț. Se presupune că el va fi inițiat și zugrăvirea pereților exteriori ai bisericii mănăstirii, lucrarea fiind desăvârșită sub păstoria urmașului său, eruditul Mitropolit Grigorie Roșca.

De metanie din Voroneț – chiar ucenic al Sfântului

(Ciolpani-Ilfov), Mân. Sămurcășești (Ciorogârla-Ilfov), Mân. Cheia (Cheia-Prahova), Mân. Celic Dere (Frecăței-Tulcea), Mân. Curtea de Argeș, Mân. Negru Vodă (Câmpulung-Argeș), Mân. Mușonoiu (Panciu-Vrancea), Mân. Găvanul (Mânzlești-Buzău), Mân. Valea Neagră (Vetrești-Vrancea), Mân. Vărzăiești (Urechești-Vrancea), Mân. Adam (Adam-Galați), Mân. Vladimirești (T. Vladimirescu-Galați), Mân. Balaciu (Balaciu-Ialomița), Mân. Bistrița (Viișoara-Neamț), Mân. Văratec (Văratec-Neamț), Mân. Cozancea (Sulița-Botoșani), Mân. Tărăța (Bărnova-Iași), Mân. Putna (Putna-Suceava), Mân. Humor (Suceava), Mân. Ciolpanu (Buhuși-Bacău), Mân. Moreni (Deleni-Vaslui), Mân. Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus-Brașov), Mân. Nicula (Nicula-Cluj), Mân. Sănmartinul de Câmpie (Râciu-Mureș), Mân. Oașa (Șugag-Alba), Mân. Rohia (Rohia-Maramureș), Mân. Moisei (Moisei-Maramureș), Mân. Izbut (Ponoarele-Bihor), Mân. Strâmba (Stupini-Sălaj), Mân. Polovragi (Polovragi-Gorj), Mân. Tismană (Tismană-Gorj), Mân. Dealu Mare (Borăscu-Gorj), Mân. Bistrița (Bistrița-Vâlcea), Mân. Frâsinei (Muereasca-Vâlcea), Mân. Govora (Govora-Vâlcea), Mân. Hodoș-Bodrog (Felnac-Arad), Schitul "Sf. Maria" (Techirghiol-Constanța), Schitul Tarnița (Măgura-Vrancea), Schitul Draga-Cozla (Piatra-Neamț), Schitul Orata (Fundu Moldovei-Suceava), Schitul Turnu Roșu (Turnu Roșu-Sibiu), Schitul Poșaga (Poșaga-Alba), Schitul Strehareț (Slatina);

16 august, **Sfinții Martiri Brâncoveni**: Mân. Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus-Brașov);

29 august, **Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul**: Mân. Secu (Vânători-Neamț), Mân. Topolnița (Izvoru Bârzii-Mehedinți), Mân. "Tăierea Capului Sfântului Ioan" (Târgu Cărbunestii-Gorj), Mân. Cornetu (Brezoi-Vâlcea), Mân. Timișeni (Șag-Timiș), Schitul "Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul" (Stațiunea Izvoarele-Maramureș).

Cuvios Daniil Sisastrul, conform unor istorici –, după ce a fost mai întâi egumen al Mănăstirii Probota timp de 23 de ani, în anul 1546 Grigorie Roșca a ajuns Mitropolit al Moldovei, în această nouă slujire arătînd o mai mare grijă Mănăstirii Voroneț. La dorința sa, în anul 1547 se adaugă arhitecturii bisericii lui Ștefan cel Mare încă o încăpere – pridvorul închis, în care Mitropolitul ctitor și-a pregătit mormântul, cu o frumoasă piatră sculptată, și tot în acest an se realizează complet pictura din pridvor și mai ales cea de pe pereții exteriori.

Cunoscută mai ales pentru renumitul fond "albastru de Voroneț", pictura exterioară de la Voroneț reprezintă apogeul artei de acest fel realizată de pictorii moldoveni în timpul domniei lui Petru Rares. După cei 450 de ani de la realizare, ea fascinează în continuare prin profunzimea teologică, prin varietatea culorilor, prin dinamica mișcării, prin prezența plastică, într-un cuvânt oferindu-se ochiului privitorului ca o membrană transparentă ce dezvăluie misterul liturgic și istoria sa.

A fost sfințită mănăstirea de rugăciunile Sfântului Daniil și ale călugărilor de aici timp de aproape 350 de ani, până la 1785, cînd s-au curmat toate din porunca împărătesei Maria Tereza a Imperiului Habsburgic, stăpînitor o vreme a "Țării de Sus". Călugării au fost siliți să se retragă spre centrul Moldovei, unde nu se întindea stăpînirea austriacă, iar mănăstirea a intrat într-o lungă perioadă de degradare. Biblioteca mănăstirii a luat probabil drumul Vienei, împreună cu cele ale celorlalte 22 de mănăstiri închise în această perioadă. Vechile chilii ale călugărilor au început să fie distruse, existînd surse care vorbesc despre construirea primelor case din Gura Humorului cu pietre din pereții acestor chilii. Chiar clopotele dăruite mănăstirii de Ștefan Vodă, care-i cheamă numele peste veacuri prin dăngănitul lor, au fost luate la biserica catolică construită atunci în același oraș, dar pentru o scurtă perioadă de timp, căci sătenii din Voroneț au protestat pînă le-au obținut înapoi. Stricându-se acoperișul bisericii, stăpînitorii nu l-au reparat și nici pe săteni nu i-au lăsat; astfel, ploaia s-a prelinș pe pereții bisericii, brăzdînd pînă la stratul de frescă pictura interioară. Tot din această perioadă sunt și foarte multe nume, majoritatea străine, zgâriate peste tot, în interiorul și exteriorul bisericii, de către trecători "anonimi", doritori de veșnicie într-un mod cu totul particular, contrastînd cu modestia pictorilor moldoveni din secolul al XVI-lea, care au preferat să rămână anonimi cu adevărat.

După retragerea austrieșilor din Bucovina, mănăstirea a funcționat un timp ca biserică parohială, iar în perioada comunistă a fost introdusă în circuitul turistic intern și extern, în urma clasării UNESCO a celor cinci mănăstiri cu pictură exterioară unice în lume: Humor, Moldovița, Arbore, Voroneț și Sucevița.

Monahia Gabriela
Mănăstirea Voroneț

Note:

1. Ion Neculce, **O samă de cuvinte, Letopisețul Țării Moldovei**, p.107
2. IPS Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, **Introducere, Biserica Voroneț**, Ioan I. Solcan, Pr. Costache Buzdugan, Neamț, 1984
3. Protos. Ioanichie Bălan, **Pateric Românesc**, Galați, 1990, p.131.
4. Idem, p.134
5. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, București, 1992, p. 471

EPIFANIA

Revista apare cu binecuvîntarea
Prea Sfințitului Andrei, Episcop de Alba Iulia

REDACȚIA

Protos. Ioan Cojanu, Fratele Grigore Moș,
Fratele Ioan Fărcaș, Preot Nicolae Ignat,
Ing. Stelian Corbuț, Maria-Elena Ganciu,
Rasof. Filoteia Tatu.

Adresa redacției:

Mănăstirea "Sfântul Ioan Botezătorul"
Str. Francisca nr.1Alba Iulia 2500 Tel. 058/820150
C.P. 12, Of. Alba Iulia

Tiparul executat la "Imprimeriile Unirea Pres"
Alba Iulia, Str. Decebal nr. 27, Tel. 058/812126

Revista apare o dată la două luni. Abonamentele se
pot face prin mandat poștal pe adresa redacției.
Costul unui abonament anual este de 9000 lei.

bramuri

în lunile

IULIE ȘI AUGUST

2 iulie, **Sfântul Voievod Ștefan cel Mare**: Mân. Ștefan cel Mare și Sfânt (Codrești-Vaslui);

20 iulie, **Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul**: Mân. Florești (Poieniști-Vaslui), Mân. Nușeni (Nușeni-Bistrița Năsăud), Mân. Dragomirești (Dragomirești-Maramureș), Mân. Gruicul Rotund (Coroieni-Maramureș), Mân. Toplița (Toplița-Harghita), Mân. Izvorul Miron (Românești-Timiș), Mân. Vasiova (Bocșa-Caraș Severin), Schitul "Sf. Daniil Sisastrul" (la S de Mân. Sihăstria), Schitul Băișoara (Băișoara-Cluj), Schitul Pahomie (Olănești-Vâlcea), Schitul "Sf. Ilie" (Văliug-Caraș Severin);

22 iulie, **Sfânta Maria Magdalena**: Schitul Țibucani (Țibucani-Neamț);

5 august, **Cuviosul Ioan Iacob de la Neamț - Hozevitul**: Mân. Cuviosului Ioan Iacob Românul (Bucea-Cluj);

6 august, **Schimbară la Față a Domnului**: Mân. Sinaia (Sinaia-Prahova), Mân. Nechit (Nechit-Neamț), Mân. de pe Muntele Ceahlău (lângă Mân. Durău), Mân. Slatina (Slatina-Suceava), Mân. Savu (Berzunți-Bacău), Mân. "Schimbarea la Față" (Huși-Vaslui), Mân. Tisa-Silvestri (Secuieni-Bacău), Mân. Turnu (Călimănești-Vâlcea), Mân. Săraca (Șemlaci Mic-Timiș), Schitul "Schimbarea la Față" (Poiana Ilvei-Bistrița);

15 august, **Adormirea Maicii Domnului**: Mân. Țigănești

Arhimandritul Vasile (Cluj-Napoca)

“Libertatea cea mai adâncă este de a te lăsa mereu răpit în Hristos”

Se spune că lipsește aproape total legătura între generația din perioada comunistă care astăzi se îndreaptă spre apus și generația tânără încă insuficient așezată. Înalt Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Vasile Fluieras (născut în 1948), exharhul mănăstirilor din Arhiepiscopia Clujului, reprezintă totuși în centrul Transilvaniei, această generație de părinți duhovnicești. Pentru mulți dintre noi, începând de acum 22 de ani și până azi, Părintele Vasile este măsura unei vieți cuminiți. Dreapta socoteală, blândețea,

cumințenia în toate l-au împus pe părintele nostru duhovnicesc în viața spirituală a Clujului și în special înaintea celor tineri. Râvna în a săvârși bine lucrul lui Dumnezeu a făcut să fie prețuit atât de mulți și de IPS Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, care l-a propus al doilea Episcop Vicar în cadrul Arhiepiscopiei IPS Sale, fiind ales în ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 4-5 iunie 1998. Inima noastră se bucură, Părinte!

Ce este libertatea? Având în vedere că a fost de multe ori definită în chip negativ ca eliberare de patimi, de sine însăși etc., care este conținutul ei pozitiv, afirmativ?

Din mila Bunului Dumnezeu, libertatea este un dat al ființei omenești. Ea este direct legată de posibilitatea omului de a dobândi, de a se împărtăși de Binele șuprem. Mai precis, libertatea este legată de o facultate a sufletului, anume de voință, și constă în capacitatea omului de a împlini sau de a nu împlini voia lui Dumnezeu exprimată prin legea morală și reflectată în conștiință.

Pentru tot omul, dar mai ales pentru credincioșii creștini, înțelegerea și folosirea libertății are o importanță vitală în dobândirea mântuirii, în liberarea din legătura neștiinței, a păcatului și a morții. Fără a folosi bine libertatea, nimeni nu poate spori în cunoașterea Adevărului și nu poate merge pe Calea ce duce spre Împărăția lui Dumnezeu.

Dintru început, omul a fost înzestrat de Dumnezeu cu posibilitatea de a nu muri. Dar folosind rău libertatea, omul creat de Dumnezeu “după chipul și asemănarea” Sa și așezat în ierarhia creației într-o înaltă demnitate, “micșorat cu puțin față de îngeri” (Ps 8, 5), a ajuns să cunoască păcatul și moartea cu toate suferințele pe care le pricinuiască acestea.

În virtutea iubirii Sale, pentru a-l feri pe om de aceste suferințe, Dumnezeu a dat poruncile care oferă cadrul în care omul se poate împlini până la dobândirea îndumnezeirii. Ținând poruncile lui Dumnezeu, omul nu este deloc constrâns în libertatea sa. Din contră. Abătându-se de la poruncile lui Dumnezeu și neîmplinindu-le, omul iese din acest “cadru de protecție” și ajunge în zona păcatului care-i aduce neștiință, suferința și moartea.

Împlinind poruncile lui Dumnezeu și neabătându-se de la învățătura Sfintei Biserici, credinciosul sporește în libertate, ajungând să cunoască Adevărul și să trăiască în Hristos: “Dacă veți rămâne întru cuvântul Meu, cu adevărat sunteți ucenici ai Mei. Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (In 8, 31-32). Folosind bine libertatea și plinind “Legea și proorocii” (Mt 5, 17), Omul cel Nou, Iisus Hristos, a reabilitat, a restabilit în har ființa omenească, dând posibilitatea fiecăruia care crede în El “să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In 3, 16).

Prin lucrarea Bisericii, toți credincioșii care cred în Hristos și trăiesc în El, alături ca “mlădițe în vie” (In 15, 1-17), se restabilesc, se refac prin har și treptat-treptat se vindecă de păcat, devenind “fii ai lui Dumnezeu”. Aceștia sunt sfinții. Având sufletele hristificate, sfinții salvează creația de la

fărămițare, de la stricăciune și de la sfărâmarea unității (cf. Rm 8, 19-21).

Libertatea privește numai viața, numai voința omului sau și celelalte facultăți ale sufletului? Există o libertate mai adâncă decât libertatea de a alege – între bine și rău, în primul rând? (asemănătoare libertății divine pentru care nici nu există alternativa răului)

Libertatea este o calitate a sufletului. Ea privește simțirea, rațiunea și voința deopotrivă. Libertatea cea mai adâncă este de a te lăsa mereu răpit în Hristos pentru a petrece cu El în veșnicie.

Cum se poate dobândi harul lui Dumnezeu?

Harul lui Dumnezeu, fără de care nimeni nu se poate mântui, se dobândește în Biserică, folosind bine libertatea spre a-L dobândi mereu pe Hristos. Numai în Biserică, ascultând și împlinind poruncile lui Dumnezeu și învățătura evanghelică, credinciosul se poate împărtăși de roadele jertfei lui Hristos și mai ales de har, care-l menține în dreapta credință și ajută la săvârșirea faptelor bune.

Încă în Sfânta Taină a Botezului, credinciosul primește harul și darurile Sfântului Duh. Dar pe măsura creșterii duhovnicești, fiecare credincios devine cu adevărat liber în măsura în care conștientizează și actualizează mereu prezența harului, lucrând cu “talantii” darurilor Sfântului Duh, sporind în cunoașterea și trăirea drepte credințe și-n lucrarea faptelor bune.

Harul este o putere, o energie divină dată nouă spre mântuire. Păcătuiind, credinciosul slăbește sau pierde conlucrarea cu harul. Restabilirea în viața și lucrarea harului este posibilă prin Sfintele Taine, mai ales prin Spovedanie și Împărtășanie, prin sporirea rugăciunii, a privegherii și a celorlalte mijloace ascetice de intensificare a vieții duhovnicești.

În ce constă sinergia, împreuna-lucrare cu Dumnezeu, și cum putem să trăim în permanență într-o asemenea lucrare?

Sfântul Apostol Pavel ne lămurește deplin. Harul este darul lui Dumnezeu (Ef 2, 8). Și cum “Dumnezeu este Cel ce întru voi le lucrează și pe a vrea și pe a lucra”, pentru a păstra harul trebuie să ne păstrăm mereu în Biserică, iar păcătoși fiind, pentru că “ne-am făcut părtași ai lui Hristos numai dacă până la sfârșit vom ține cu tărie începutul ființării noastre întru El” (Evrei 3, 14).

Întrucât viața monahului trebuie să fie marcată tot timpul de blagoslovenie care înseamnă în același timp

Pogorirea Sfântului Duh - icoană de Teofan Cretanul, sec. XVI

primirea harului și tăierea voii, cum e trăită libertatea în ascultarea monahală?

Monahul, ca unul care își dedică viața slujirii lui Dumnezeu, este dator mereu cu ascultarea față de mai marele său. În mod obișnuit, acesta este staretul care are menirea de a-l ajuta pe frate sau pe călugăr să se apropie de Hristos. Adeseori, ascultarea pretinde anumite îngrădiri sau chiar tăierea voii. Dar împlinirea ascultării aduce întotdeauna eliberarea de păcat și libertatea prin simțirea suflării Duhului Sfânt în suflet, care intensifică bucuria și pacea prezenței lui Hristos.

Unii din Sfinții Părinți, printre care și Sfântul Serafim de Sarov, consideră primirea harului Duhului Sfânt ca scop al vieții; în același timp Hristos ne promite libertatea în adevăr. Cum se manifestă libertatea omului în har și în adevăr?

Toți Sfinții Părinți, ca trăitori ai prezenței harului Sfântului Duh în viața lor, consideră primirea harului ca scop al vieții. Fără harul lui Dumnezeu nimeni nu poate spori în credință și în fapte bune, nimeni nu se poate mântui. Libertatea omului nu trebuie orientată spre distracții și plăceri care ademenesc cu viclenie sub masca libertății. Libertatea pentru păcat este de fapt robie.

Sfântul Apostol Pavel spune: “Legea duhului vieții în Hristos Iisus m-a eliberat din legea păcatului și a morții” (Rm 8, 2). Iar Sfântul Chiril al Alexandriei spune că este liber numai cine nu e stăpânit de patimi și poate elibera și pe alții de ele. Aceasta este în special datorită duhovnicului față de toți credincioșii și a starețului față de frații și monahii din mănăstire.

Libertatea adevărată este “robă” liber acceptată a binelui, a iubirii lui Dumnezeu și a semenilor prin slujire.

Libertatea bine folosită intensifică puterea și lucrarea harului aprofundând cunoașterea și trăirea adevărului. Iar semnele adevărului în viața credinciosului, după Sfântul Grigorie Palama, sunt “liniștea duhovnicească, bucuria, pacea, smerenia, încetarea plăcerilor și a patimilor, buna dispoziție sufletească” (după IPS Dr. Antonie Plămădeală, **Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă**).

Care este atunci relația dintre har și libertate, știind că harul se manifestă în împlinirea voii lui Dumnezeu, care la rândul ei înseamnă tăierea voii proprii?

“Voia proprie”, dacă este mișcată în suflet de evlavie și de smerenie, sporește harul. Dacă este mișcată de patimi, de dorința de plăceri, “voia proprie” trebuie tăiată prin asceză pentru a elibera sufletul și pentru a primi harul lui Dumnezeu.

Mulți dintre Sfinții Părinți au avut experiența pierderii harului de la început, pe care apoi l-au redobândit prin multe osteneți. Poate fi socotită aceasta ca o oferire din nou a libertății totale?

Viețile Sfinților și viața de zi cu zi a Bisericii ne dau mărturie că prin păcat omul cunoaște experiența tristă a pierderii harului, iar căința, “metanoia”, are puterea de a readuce bucuria prezenței harului.

Viețile Sfinților sunt de fapt viața Mântuitorului Iisus Hristos repetată mai mult sau mai puțin, într-un anumit fel, în fiecare sfânt. Tuturor ni se adresează porunca: “Viețuiești în chip vrednic de Evanghelia lui Hristos” (Flp 1, 27). “Libertatea totală” de care amintiți este de fapt însușirea și prelungirea vieții lui Hristos în viața fiecăruia.

Se mai poate vorbi în cazul retragerii harului de o lucrare sinergică? Harul îl părăsește pe om sau lucrează în ascuns?

Harul se află numai în Biserică. Din Biserică fac parte toți cei botezați care păstrează dreapta credință și se împărtășesc cu Sfintele Taine. Uneori în viața unora lucrarea sinergică dintre har și libertatea omului slăbește datorită ispitelor și păcatelor. Dar atâta timp cât credinciosul se află în Biserică și ține legătura cu ea, este mereu asistat de harul lui Dumnezeu care îl ridică și îl restabilește. Erezia și apostazia îl scot pe om din Biserică, iar în afara Bisericii nu este mântuire.

Care sunt resursele de a mai lupta pentru redobândirea harului când simți că Dumnezeu te-a părăsit?

Dumnezeu nu ne părăsește. El nu vrea moartea păcătoșului. El vrea ca fiecare dintre noi să avem bucuria vieții. În căderile grele, când omul nu mai vrea să știe nici de Dumnezeu, comuniunea sfinților, a aceluia care au dus lupta cea bună și au deschis ușa harului, rămânând pentru veșnicie “prietenii lui Dumnezeu”, ne întinde mâna de ajutor. Dar este preferabil ca nimeni să nu se joace cu darul cel mare al libertății de care dispune și fiecare să rămână în poruncile lui Dumnezeu și în împlinirea Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos pentru ca binecuvântarea lui Dumnezeu și harul Sfântului Duh să fie mereu cu noi.

A consemnat: **Fratele Grigore**
Mănăstirea “Sfântul Ioan Botezătorul”, Alba Iulia

Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan

Taina sălășluirii Sfântului Duh

Modul unirii noastre "duhovnicești" cu Hristos pune într-o nouă lumină prezența și lucrarea Sfântului Duh, în Biserică. Sfântul Ioan Gură de Aur insistă asupra faptului că noi am dobândit Duhul în schimbul firii noastre ce a fost împrăștiată de Hristos. "Pentru aceasta (Hristos) ia trupul meu, ca să facă loc Cuvântului Său, și luând trupul meu îmi dă Duhul Lui, ca dând și luând să-mi aducă vistieria vieții. Ia trupul meu să mă sfințească, îmi dă Duhul Lui să mă mântuiască¹". De vreme ce ființa mea a devenit un mădular al Trupului lui Hristos, am devenit și eu un templu al Sfântului Duh (cf. 1 Co 3, 16). "Energia Sfântului Duh se găsește în sufletul curat, așa după cum puterea vederii se află în ochiul sănătos", zice Sfântul Vasile cel Mare². Prezența prin "sălășluire", despre care vorbim în cazul Sfântului Duh, are însă alt sens decât aceea prin identificare. Aceasta din urmă presupune (...) însușirea formei și tipului teandric al Cuvântului întrupat. Sfântul Duh este prezent în noi potrivit modului Său propriu de existență. Prin Duhul, harul promis și așteptat în credință este de pe acum prezent și văzut ca într-o oglindă³. Sfântul Atanasie cel Mare, adresându-se lui Hristos, spune: "Nimeni altul, afară de Tine, icoană a lui Dumnezeu, nu poate să unească pe om cu Sfântul Duh"⁴. Tot la fel, Sfântul Ioan Gură de Aur, comentând cuvintele: "Nu vă îmbătați de vin... ci vă umpleți de Duhul" (Ef 5, 18), zice: "Apostolul n-a spus: împărtășiți-vă de Duhul, ci umpleți-vă de Duhul, până la covârșire, ca un pahar... Nu trebuie numai în mod simplu să ne unim cu Duhul, ci să ne umplem de El"⁵.

Învățătura sălășluirii Duhului în noi ne eliberează de orice moralism subiectivist și ne asigură eficacitatea concretă a mântuirii adusă de Hristos, prin Sfintele Taine. Ea nu privește numai o relație individuală a credinciosului cu Duhul Sfânt, căci mântuirea personală e integrată de Duhul Însuși în participarea eclezială la Sfintele Taine. "Dacă Biserica e trupul lui Hristos, ea este și spațiul unei perpetue Cincizecimi. Hristos perpetuu trimite pe Duhul Său, iar Acesta, la rândul Său, îi "hristifică" pe oameni, îi face împreună moștenitori cu Hristos"⁶. "Comuniunea

Binecuvântarea Sfântului Nicolae -
icoană rusească, 1551-1552

Sfântului Duh" și prin ea, experiența vieții noi în "dragostea Tatălui" și în "darul Fiului" (2 Co 13, 13), este inerentă realității Bisericii și trebuie înțeleasă în sensul deplin și realist al unei Cincizecimi euharistice permanente. Ideea sălășluirii Duhului în noi ne sugerează interpretarea autentică a noțiunii de "comuniune a Duhului", nu ca o koinonie și solidaritate umană, realizată prin Duhul, ci ca "prezența reală a Sfântului Duh, focarul interesului nostru comun, fântâna din care noi ne adăpăm, sursa personală a harului de care ne bucurăm în comun"⁷.

Prezența Sfântului Duh în Ecclesia istorică e în legătură și cu un alt caracter al existenței Bisericii. Sfânta Biserică nu e numai o realitate stabilă și definită, așa cum o arată intimitatea ei cu umanitatea lui Hristos, ci este și o realitate în devenire. Sălășluirea Duhului privește unirea, dar totodată și o anumită distanță care există între Hristos și Biserică. O dată ce ne-am împreunat cu Domnul și ne-am eliberat din determinismul păcatului, nu ajungem într-un nou determinism dumnezeiesc. Biserica este Noul Israel care trăiește cu Dumnezeu "în dialog". Dialogul implică distanță, libertate și devenire. Poporul lui Dumnezeu e în peregrinare. Biserica e mireasa ce aleargă după Mire. Dobândirea Sfântului Duh e mai mult decât o promisiune, e un dar, e "împlinirea făgăduinței Tatălui" (FA 1, 4). Prin prezența și lucrarea Duhului, Biserica este de pe acum realitatea noii și eterne alianțe, noua Creațiune, Împărăția vieții nepieritoare. Inaccessibil și transcendent, Sfântul Duh devine, în virtutea revărsării desăvârșirilor divine, imanenț vieții Bisericii, fără să se identifice cu ea.

Energiile Duhului nu se găsesc și nu lucrează în Biserică cu acea plenitudine și cu acea suverană și victorioasă influență, care va fi în mod

precis proprie veacului ce va să vie. Stăpânirea deplină a vieții asupra morții, a adevărului asupra erorii, a binelui asupra răului, a Duhului asupra tuturor lucrurilor, care e tot una cu transfigurarea triumfală a creațiunii, nu se realizează în veacul de acum⁸. Prezența și acțiunea transformatoare a Sfântului Duh poartă în sine și mesajul unei lumi care este alta decât a noastră. Deși Duhul este puterea învierii, forța viitorului, fiind "de pe acum" activ în lume, ca adversar al păcatului și al morții, totuși El este Acela Care mărturisește, suspinând în noi, că nemurirea "încă nu" e deplină a noastră (Rm 8, 23)⁹. Punând accentul pe acest aspect de transcendență al acțiunii Duhului, ajungem să ne dăm seama de existența unui proces de continuă înnoire ce are loc în Biserică.

Taina dobândirii Duhului este paralelă tainei Întrupării. Fiul și Duhul, împreună, sunt pentru noi darurile lui Dumnezeu. Harul mântuirii nu ne vine numai de la Hristos, ci și de la Sfântul Duh. Deși Biserica are în sine pe Hristos, din care strălucește continuu Duhul, ea nu încetează să-L primească "de sus" mereu, din izvorul nesfârșit al Dumnezeirii¹⁰. Unirea Bisericii cu Hristos reprezintă o continuă posesie, dar și o continuă îmbogățire sau înnoire în Dumnezeu. Momentul venirii Duhului exclusiv de sus a avut loc numai la Rusalii. De atunci însă Duhul lui Hristos umple și transcende Sfânta Biserică, o face sursă permanentă a mântuirii, punând în evidență faptul identificării ei cu Hristos, dar în același timp și creșterea ei necontenită în Domnul, până la totala ei edificare.

(fragmente din teza de doctorat *Învățătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie și preocupările ecumeniste contemporane*, "Mitropolia Ardealului", anul XVIII, nr. 7-8, iulie-august 1973, pp. 789-791)

Note:

1. Sfântul Ioan Hrisostom, *Cuvântări la praznice împărătești*, București, 1942, p. 31
2. *Despre Sfântul Duh*, 180 C, p. 226
3. J.-M. Hornus, *La divinite du Saint-Esprit comme condition du salut personnel selon Basile*, în "Verbum Caro", XXII (88), p. 115
4. *Împotriva arienilor I*, 49, P. G., XXVI, 113 B
5. *Com. la Efesenii*, P. G., L. 435 D
6. Fr. Symeon, *The Eucharist as the Sacrament of Unity*, în "Sobornost", 11, 1964, nr. 4, p. 642
7. L. S. Thornton, *The Common Life in the Body of Christ*, London, 1942, p. 69
8. O. Semmelroth, *L'Eglise, Nouveau Peuple de Dieu*, în "Vatican, II, La Constitution dogmatique sur l'Eglise", II, p. 404-409
9. Dom. B. Vonier, *L'Esprit et l'Epouse*, trad. de L. Laine et D. B. Limal, Paris, 1947, p. 220
10. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în "Studii Teologice", XVIII, 1966, nr. 9-10, p. 535

PR. PROF. VASILE MIHOC

Păcatul împotriva Duhului Sfânt

În Sfintele Evanghelii există un cuvânt oarecum misterios al Mântuitorului Hristos cu privire la păcatul împotriva Duhului Sfânt. Spun că acest cuvânt este misterios deoarece, cel puțin în forma în care este redat în general în traduceri, el pare că nu mai lasă nici o șansă de mântuire celui care comite un astfel de păcat: "Dar cine va huli împotriva Duhului Sfânt nu are iertare în veac, ci este vinovat de o păcat veșnic (*ouk echei afesin eis ton ai• na, all' enochos estin ai• nion hamartematos*); pentru că ziceau: are duh necurat" (Mc 3, 29-30).

Ce au înțeles exact sfinții evangheliști prin acest cuvânt, atunci când l-au reținut în scrierile lor?

Pentru a putea răspunde corect la această întrebare, trebuie să rememoram și o vom face foarte pe scurt – învățătura Noului Testament despre Duhul Sfânt și despre lucrarea Sa în lume.

Biserica primară avea conștiința că ea trăiește în "zilele acestea mai de pe urmă" (Evrei 1, 2), adică în epoca eshatologică prezisă de profetii. Or, caracteristică acestei epoci este revărsarea Duhului lui Dumnezeu peste tot trupul (Fapte 2, 16-18, unde și este citată profetia din Ioil 3, 1 și urm.; 10, 45; Rm 5, 5; Ga 4, 6; Tit 3, 6 ș. a.). Această revărsare a Duhului Sfânt s-a petrecut ca rod al preamării lui Hristos prin lucrarea Sa mântuitoare, care a culminat cu jertfa, învierea și înălțarea Sa (In 7, 38-39; 16, 7; 20, 22; Fapte 2, 33; Ef 4, 8). Înainte de Cincizecime, deși Duhul Sfânt era prezent în persoana și în lucrarea Mântuitorului (cum apare evident în faptul nașterii Sale "de la Duhul Sfânt" sau la botezul Său în Iordan), El rămânea necunoscut ucenicilor. De aceea zice Sfântul Ioan că "Duhul încă nu era" (In 7, 39), adică încă nu era dat oamenilor. De aceea și sunt puține referirile la Duhul Sfânt în Evanghelii. Cel mai bogat în învățătura despre Duhul Sfânt dintre cei patru evangheliști este Sfântul Ioan Teologul. Dar el însuși nu face altceva decât să redea cuvintele Mântuitorului despre trimiterea Duhului Sfânt, a Mângâietorului, în viitor, adică după plecarea Sa la Tatăl (In 14, 16-18.26; 15, 26; 16, 7-14). Sinopticii amintesc și ei despre acest lucru, de pildă în cuvântul despre venirea împărăției lui Dumnezeu "întru putere" (Mc 9, 1).

O altă referire a sinopticilor la Duhul Sfânt este tocmai cuvântul lui Iisus despre păcatul împotriva Duhului Sfânt (Mt 12, 31-33; Mc 3, 28-30; Lc 12, 10). Evangheliile de la Matei și de la Marcu ne prezintă destul de clar și contextul în care a fost rostit acest cuvânt. Iisus vindeca pe demonizați. Minunile de acest fel erau incontestabile. Adversarii săi, fariseii (Matei) și "cărturarii care veneau de la Ierusalim" (Marcu), nu pot nega faptul că el are putere asupra demonilor. În perversitatea lor, ei dau însă acestor fapte de putere o interpretare care să se întoarcă împotriva Mântuitorului: anume, ei susțin că Iisus "are pe Beelzebul" și "cu Domnul demonilor alungă demonii" (Mc 3, 22; cf. Mt 12, 24). Acestei acuzații Iisus îi răspunde că, dacă s-ar dezbată astfel,

"împărăția " lui satan n-ar putea dăinui, și ilustrează acest răspuns cu scurta parabolă despre "cel tare". După care, în încheiere, adaugă că toate păcatele și hulele se vor ierta oamenilor, "dar cine va huli împotriva Duhului Sfânt nu are iertare în veac, ci este vinovat de un păcat veșnic (*ouk echei afesin eis ton ai• na, all' enochos estin ai• nion hamartematos*); pentru că ziceau: are duh necurat" (Mc 3, 29-30).

După Marcu, ideea pe care o enunță aici Mântuitorul pare suficient de clară: a respinge "eonul" (*ai• n*) sau "veacul" pe care El îl inaugurează, adică Împărăția lui Dumnezeu, și a socoti semnele venirii acestuia – cum sunt exorcismele, care vădesc înfrângerea puterii celui rău – ca lucrări ale lui satan, înseamnă de fapt a respinge mântuirea pe care o trimite Dumnezeu și a te face vinovat de un păcat de neiertat împotriva acestui "eon". În acest înțeles, expresia *to ai• nion amartema* va trebui redată puțin diferit de felul în care apare ea tradusă de obicei (nu numai în românește). Adjectivul *ai• nion* nu definește aici atât ceva "veșnic" sau "eterm", ci ceva ce "ține de eonul (veacul) ce va să fie". Astfel, *to ai• nion amartema* va însemna mai degrabă "păcat împotriva veacului ce va să fie", adică a "veacului (eonului) mântuirii". În acest context, nu e deloc sigur că *ouk echei afesin eis ton ai• na* trebuie tradus prin "nu are iertare în veac"; o redare mai exactă a acestor cuvinte va fi "nu are iertare în veacul ce va să fie", adică "nu va intra în Împărăția lui Dumnezeu" (cf. A. Richardson, *An Introduction to the Theology of the New Testament*, London, 1961, p. 108).

În Mt 12, 32 și Lc 12, 10 aflăm o versiune puțin diferită a acestui cuvânt: Iisus zice că hula împotriva Fiului Omului se va ierta, "dar celui ce va zice (Lc: va huli) împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta lui, nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie". Putem înțelege aceste cuvinte în sensul că se poate ierta faptul de a nu recunoaște în Mesia Cel Ce a luat chip de rob pe Fiul lui Dumnezeu (cf. Is 53, 4-5; Lc 23, 34); dar că cel ce respinge arătarea Împărăției lui Dumnezeu în puterea Duhului Sfânt, așa cum este ea experimentată în viața Bisericii (cf. Gal 3, 1 și urm.), se plasează fără speranță în afara sferei iertării. Blasfemie împotriva Duhului Sfânt este, în acest sens, necredința până la moarte și apostazia. La aceasta din urmă se referă în mod precis ca la un păcat de neiertat Epistola către Evrei: "Căci este cu neputință pentru cei ce s-au luminat odată (adică s-au botezat) și au gustat darul cel ceresc și părtași s-au făcut Duhului Sfânt și au gustat cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și puterile veacului viitor, cu neputință este pentru ei, dacă au căzut, să se înnoiască iarăși spre pocăință..." (Evrei 6, 4-6; cf. 10, 26-31; 12, 14-17). A te lepăda de credință echivalează cu "a batjocori Duhul harului" (Evrei 10, 29). Dacă, fără a fi "luminat" (adică fără a fi primit credința creștină și fără a fi fost botezat), cineva vorbește împotriva Fiului Omului, unul ca acesta poate fi iertat, deoarece pentru el există posibilitatea pocăinței și a venirii la credință. Dar creștinul botezat care părăsește Biserica săvârșește un păcat împotriva Duhului Sfânt, Cel care lucrează în Biserică, și păcatul acesta este de neiertat.

Este greu de spus care a fost sensul acestui cuvânt al Mântuitorului pentru perioada de dinaintea Pogorârii Duhului Sfânt și a întemeierii Bisericii. Din forma în care însă acest cuvânt este redat de sfinții evangheliști – cu mici diferențe între ei, așa cum am arătat – rezultă clar că Biserica epocii apostolice a socotit drept păcat împotriva Duhului Sfânt apostazia, adică lepădarea de credință.

Faptul apare confirmat în prima Epistolă sobornicească a Sfântului Ioan Teologul. În 1 In 5, 16-17 se face o distincție netă între "păcatul nu de moarte" și "păcatul de moarte" (*amartia pros thanaton*), precizându-se că este chiar fără rost a te mai ruga pentru cel ce păcătuiește "de moarte". Tonul general al epistolelor Sfântului Ioan sugerează că "păcatul de moarte" este apostazia (1 In 2, 19.28; 4, 13-15; 5, 10; 2 In 9; cf. Ioan 13, 27-30; 17, 12).

Noul Testament vorbește și de alte păcate împotriva Duhului Sfânt. Astfel, Anania și Safira "au mințit pe Duhul Sfânt" și "au ispitit Duhul Domnului" (Fapte 5, 3.9). Sfântul Ștefan îi acuză pe iudeii necredincioși zicând că ei stau pururea "împotriva Duhului Sfânt" (Fapte 7, 51), prin opoziția lor față de Hristos și față de Biserica Sa. Unele păcate ale creștinilor, altele decât apostazia, sunt și ele prezente drept păcate împotriva Duhului Sfânt (Ef 4, 30; 1 Tes 4, 8), fără însă a se spune că aceste păcate sunt fără posibilitate de îndreptare și de iertare.

Cât despre apostazia însăși, cazul lui Petru ne arată destul de clar că există o diferență între păcatul împotriva Fiului Omului – în sensul prezentat mai sus – și păcatul împotriva Duhului Sfânt. Petru, lepădându-se de Hristos (Mt 26, 69-74 și locurile paralele) a săvârșit o hula împotriva Fiului Omului; el însă a fost iertat (Mc 16, 7; In 21, 15-17) și după aceea s-a supus Duhului Sfânt.

Pe de altă parte, trebuie să ținem seama de faptul că apostazia este nu numai lepădarea teoretică de credință, ci și călcarea conștiință de către creștinii a poruncilor lui Dumnezeu. Cel ce nesocotește poruncile dumnezeiești, chiar dacă și zice credincios, de fapt dovedește că niciodată nu l-a cunoscut pe Dumnezeu (1 In 2, 3-5). Îl cunoști pe Dumnezeu în măsura în care iei în serios și împlinești poruncile Sale (cf. In 14, 15.21.23-24; 15, 10.14). Necunoașterea lui Dumnezeu de către un creștin prin lipsa de apel la împlinirea poruncilor este apostazie calificată și are urmări catastrofale asupra sa. Nichita Stihatul rezumă astfel câteva dintre aceste urmări: "Cumplit lucru este neștiința și dincolo de toate cele cumplite, fiind un întuneric de să-l pipăi cu mâna. Ea face suferințele în care intră, întunecate; ea dezbină puterea lui cugetătoare în multe și desparte sufletul din unirea cu Dumnezeu. Tot ce adună ea este lipsit de rațiune. Căci ne face în întregime neraționali și nesimțitori, precum neștiința îngroșată se face sufletului covârșit de ea adânc prăpăstios de iad, în care e adunată toată osânda, durerea, întristarea și spsul" (*Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoașterea III*, în *Filocalia*, trad. de Pr. Prof. D. Stăniloae, vol. VI, p. 311). Apostazia apare astfel de neiertat prin neputința la care este redus cel ce decade din credința lucrătoare a poruncilor dumnezeiești de a se mai smulge din acest "adânc prăpăstios de iad".

Părintele Iustin Popovici

Raporturi între Pronia lui Dumnezeu, libertatea ființelor raționale și răul din lume

În esența sa tainică, raportul între Pronia lui Dumnezeu și libertatea ființelor raționale este inaccesibil gândirii analitice a oamenilor, dar el este într-o anumită măsură accesibil gândirii binecuvântate și îmbisericite a creștinilor. Iată ce poate sesiza despre aceasta o minte binecuvântată printr-o trăire sfântă: libertatea ființelor raționale nu împiedică Pronia divină, și Pronia divină nu împiedică această libertate. Pronia ajută ființele raționale și libere, dar prin acest ajutor ea nu alterează, nu nimicește, nu stânjenește libertatea lor, pentru că libertatea este ea însăși un dar al lui Dumnezeu, un dar care constituie miezul naturii ființelor raționale, un dar care le face să fie ceea ce ele sunt, un dar prin care le-a fost conferită un fel de identitate personală și irevocabilă. Nu există aici și nici nu poate să fie vreun conflict sau vreo neînțelegere, căci Dumnezeu Care este bun în chip neșchimbabil nu nimicește și nici nu împiedică libertatea. Cum El cunoaște totul, El știe de dinainte tot ceea ce doresc și tot ceea ce planifică ființele raționale libere; foarte înțelept, El găsește întotdeauna modalitatea de a se îngriji de toate pentru ca să nu fie micșorată libertatea ființelor raționale. Prin Pronia Sa, Domnul Cel în trei străluciri lucrează întotdeauna și pretutindeni astfel încât libertatea creaturilor sale să rămână pentru totdeauna inalienabilă. "Trebuie să se știe", scrie Sfântul Ioan Damaschin, "că există numeroase modalități ale Proniei divine și că nu se pot nici explica în cuvinte, nici pătrunde cu mintea" (**Dogmatica II, 29**). Omul nu poate sesiza chipurile Proniei lui Dumnezeu față de lume, învață Sfântul Ioan Hrisostom, căci Pronia consistă în principal în aceea că rațiunile ei ne sunt inaccesibile. Dacă aceasta nu ar depăși înțelegerea noastră, atunci s-ar putea imagina că omul este cauza lumii (**Omilia la Epistolele către Efeseni 19, 4 și către Romani 16, 7**).

Lucrând tainic și dumnezeiește asupra voinței libere a omului, Pronia divină nu o determină către rău, ci o întărește și o dispune către bine, fără a-i împiedica libertatea. Ea nu forțază mișcările voinței noastre, dar le ajută în bine și le lasă singure când ele înclină spre rău. Dacă voința, prin propria sa libertate, aspiră către bine, Pronia vine în ajutorul acestei aspirații. Dar dacă voința în mod liber aspiră către rău, Pronia o abandonează pentru a o lăsa să lucreze în independență. Lucrările Proniei nasc fie binele prin bunăvoință, fie binele prin îngăduință divină. Vin fără discuție din bunăvoință cele

care sunt bune, și din îngăduință cele care merg în sens contrar. Alegerea actelor depinde de noi, și ducerea lor până la capăt depinde de Dumnezeu. Mai mult, ducerea până la capăt a actelor bune depinde de ajutorul lui Dumnezeu, căci Dumnezeu, în preștiința Sa, ajută cu dreptate pe cei care cu o conștiință dreaptă au ales binele; și ducerea până la capăt a actelor rele depinde de ceea ce Dumnezeu lasă omului să făptuiască, pentru că Dumnezeu în preștiința Sa lasă să lucreze omul (Sfântul Ioan Damaschin, **Op. cit.**). Dumnezeu lucrează în Pronia Sa în așa fel încât tot ce este rău vine de la noi și tot ce este bun vine atât de la noi, ca și de la ajutorul Său (Sfântul Ioan Hrisostom, **Omilia la Epistola a doua către Timotei 8, 4**). Dumnezeiasca Scriptură și învățătura adevărului recunosc un singur Dumnezeu Care, deși stăpânește peste noi prin puterea Sa, îndură multe lucruri în bunăvoința Sa. El stăpânește chiar și peste închinătorii la idoli, dar îi suportă cu a Sa lipsă de răutate. El stăpânește, de asemenea, peste ereticii care s-au îndepărtat de El, dar îi suportă în marea Sa milostivire. El stăpânește peste Diavolul, dar îl suportă de asemenea - și în mod cert nu datorită neputinței îl suportă, de vreme ce a fost biruitor asupra lui. Căci Diavolul era primul

creat de Dumnezeu (Iov 40, 14) și dacă el a devenit materie de batjocură, a devenit nu pentru Dumnezeu Însuși - aceasta e mai prejos de Dumnezeu -, ci pentru făpturile îngerești. Dacă Dumnezeu a permis Diavolului să-și prelungească viața, este pentru două motive: pentru ca Diavolul învins să fie supus unei mari rușini, și pentru ca oamenii să poată câștiga cununa biruinței. O, înțelepciunea Proniei divine! Ea transformă o voință rea în mijloc de mântuire pentru credincioși. Căci așa cum El a întors voința deucidere a fraților lui Iosif într-un mijloc al marii Sale economii, făcând să-l vândă pe fratele lor din urmă, (dar și) gășind modalitatea de a-l ridica până la regalitate pe cel pe care-l voia, tot așa El a permis Diavolului să se războiască împotriva oamenilor pentru ca oamenii să poată să-l învingă și să obțină coroana biruinței și pentru ca diavolul învins de cei mai slabi să fie supus unei mari rușini, de asemenea pentru ca oamenii să fie proclamați învingători ai celui care fusese odinioară un Arhanghel (Sfântul Chiril al Ierusalimului, **Cateheza VIII, 4**).

Deși Dumnezeu a lăsat la libera voință a oamenilor de a vrea și de a face rău, El n-a permis ca răul să prindă rădăcini, nici să se extindă până la a sufoca complet binele. În preștiința Sa, Domnul a condus consecințele actelor rele spre binele final, acela pentru care oamenii fuseseră creați. Pentru aceasta, voința umană n-a fost nici oprimată, nici împiedicată, căci dreapta folosire a libertății constă în aceea că ea tinde spre scopul final cunoscut de Dumnezeu: viața și lumina. Conform planului Său de dinainte de veci cu privire la lume, Dumnezeu dirijează forțele morale ale ființelor către scopul în vederea căruia ele au fost create. Prin această direcționare Proniatorul nu lezează libertatea pe care a dat-o ființelor raționale, ci vin în ajutorul ei, în dreapta sa dezvoltare. Prin libera voință care le-a fost acordată, ele au libertatea acțiunii lor. Ele pot să aleagă fără piedică să facă binele sau răul, dar Pronia lui Dumnezeu dirijează consecințele faptelor lor rele către scopul final al lumii.

(Père Justin Popovitch, *Philosophie Orthodoxe de la Vérité. Dogmatique de l'Église Orthodoxe, Collection "La Lumière du Thabor", L'âge d'homme, Paris*)

Traducere: F. G.
Mănăstirea "Sfântul Ioan Botezătorul", Alba Iulia

Ipostaze ale libertății la Sfântul Grigorie de Nyssa

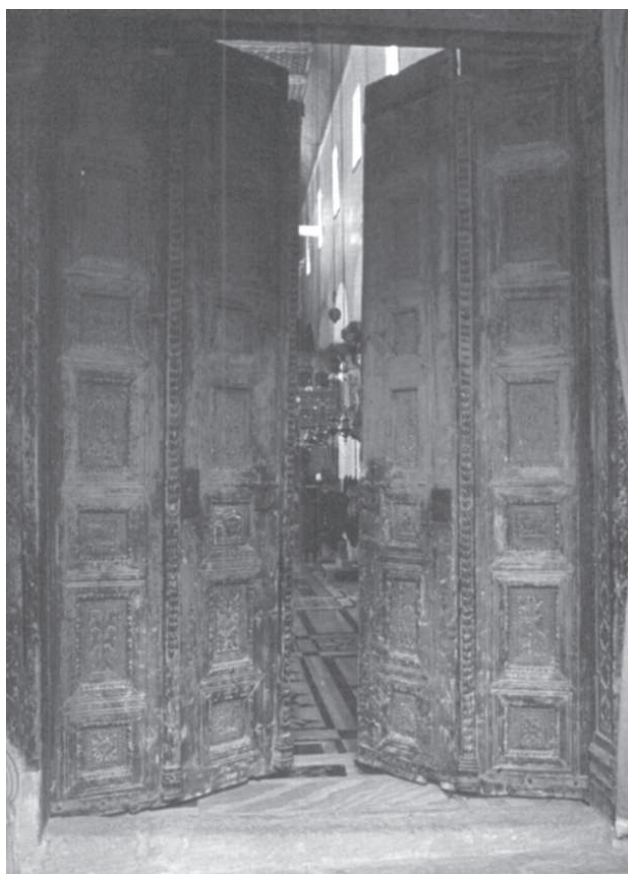
Redusă doar la palierul antropologic, ideea de libertate nu-și dezvăluie întregul câmp de semnificații. Datul revelaționar angajează acest concept într-o nouă abordare, cea privind relația concretă dintre om și referentul său ultim.

Destinul originar al ființei umane urma a se derula în spațiul libertății, atribut care definea cel mai exact, spune Sfântul Grigorie, creația "după chip": omul e liber pentru că e "chipul libertății absolute", iar libertatea "este asemănarea cu Cel fără stăpân (*adespotos*) și de-sine-stăpânitor (*autocrates*), asemănare care ne-a fost dată de Dumnezeu dintru început". Cum înțelegem totuși această realitate? Sfântul Grigorie de Nyssa o percepe simultan în mai multe fațete. Făcând referire la starea anterioară căderii și caracterizând-o ca virtute, el o numește *apatheia* - nepătimirea. *Apatheia* este o formă a libertății originare, adică libertatea față de rău, față de păcat, când "viața omenească era simplă, neamestecată cu răul", depășind prin nestrucăciunea sa condiționările cosmice și biologice. Cu alte cuvinte, *apatheia* însemna "libertatea și independența spiritului față de patimile trupesti, biruința asupra sexualității, deci virginitatea cu toate prerogativele ei". În independența față de celelalte ființe, omul domina suveran și autocrat întregul creației.

Pe de altă parte, situarea inițială față de Dumnezeu ar putea fi descrisă ca o alteritate blândă, filială, dominată de îndrăzneală, de deschiderea și lipsa de teamă a omului în vorbirea directă cu Dumnezeu. Sfântul Grigorie numește această stare *parresia*, o altă formă a libertății, care prin păcat dispare, luându-i locul rușinea.

Decisiv în istoria creației va fi evenimentul căderii care va duce la un alt înțeles al libertății. Omul se re poziționează axiologic, căutându-și în timp alte repere.

Din situația de supus filial Tatălui, el devine "independent", autogovernându-se. Nu e vorba decât de un transfer de autoritate: teonomiei sau guvernării inițiale îi ia locul autonomia - narcisismul sau chemarea pulsionilor interioare - și de cele mai multe ori heteronomiei sau robia întinericului. Păcatul cu tot universul său se oferă ca o alternativă a libertății. Ca antidot împotriva perpetuării acestui eșec intervine suferința,

Intrarea în biserica Mănăstirii "Sf. Ecaterina", Sinai

calvarul social și moartea, în cele din urmă. Suferința și încorsetările socialului își au în esență o motivație pedagogică. Chemarea omului însă, spre întoarcere, îndelung pregătită prin profeti, se va împlini în Întrupare, cheia eliberării din alienare, din înstrăinarea de cele firești.

Aparent căderea blochează accesul omului la libertate, născând robia păcatului (Rm 6, 20). Scriptura amintește însă că "de vei vrea, vei ține poruncile și credința și vei face cele bine-plăcute" (Sir 15, 15); altfel spus, omul își poate asuma libertatea. Pe de-o parte străină lui și pe de-o parte proprie. Presupusa nelămurire este explicată de Sfântul Grigorie de Nyssa uzând de doi termeni ce exprimă alte două forme ale libertății: *eleutheria* și *proairesis*. Primul - libertatea deplină, ontologică, nu mai există în structura ființei umane, decât eventual latent (după Botez), însă Dumnezeu, în propria-i bunătate, păstrează o reminiscență din starea originară a omului, o libertate limitată, *proairesis*, libertatea de a alege între bine și rău. *Eleutheria* exprimă o stare ontologică, de integritate morală specifică dumnezeirii, în vreme ce *proairesis* indică aspectul existențial, libertatea angajată în tumultul vieții - funcție a spiritului deschisă permanent unei destinații bipolare: alegerea nu atât între bine și rău, între existență și neexistență, cât între ființă și ființa cea adevărată, între a rămâne ceea ce ești și a te schimba spre mai dumnezeiesc. "Prin intermediul acestei *proairesis* omul este capabil să se întoarcă progresiv la prima libertate originară, *eleutheria*. Dacă alege binele, atunci el își folosește libertatea pentru a-și întări libertatea; dacă alege, dimpotrivă, răul, atunci își folosește libertatea spre a-și nimici adevărata libertate".

Pentru Sfântul Maxim, această libertate de alegere, deși o șansă, rămâne în sine o imperfecțiune. Liberul arbitru, condiționat de capriciul voinței, nu e decât o lipsă, iar faptul de a alege tot o carentă, și asta pentru că "natura perfectă nu are nevoie de alegere deoarece ea cunoaște ceea ce este bun în mod natural. Libertatea ei se întemeiază pe această cunoaștere".

Ca dar, liberul arbitru implică iminent și un risc: refuzul, "...libertatea creată ascunde în sine și pericolul desființării

sensului existenței". Exemplu elocvent al refuzului și consecința a secularizării, situația omului de azi și întreg peisajul social contemporan ne sunt grăitoare. Macerată de neenumărate convulsii, în care libertatea și alteritatea celui alt se suprimă deliberat, în care morbul totalitar, dar și golul lăuntric individual înghit cu indiferență ființa umană, societatea de azi conferă libertății un statut precar și un înțeles limitat. Astfel descrisă, societatea în întregul ei este străbătută adânc de strigătul unei mari absențe. Existența lui Dumnezeu ni se oferă din nou ca o soluție viabilă și imediat. Nu e vorba de o autoritate distantă față de care omul în mod legitim devine refractar, ci autoritatea Crucii asumată de Hristos și care ne angajează într-un schimb de iubire cu Tatăl. Libertatea noastră în acest caz își are o referință, pentru că "unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea" (II Co 3, 17).

În acest plan, rugăciunea capătă valențe restaurative, eliberatoare. Persoana, existentă potențial, se realizează și se deschide în mod liber harului. Din robie (*douleia*), libertatea devine slujire, iar cei ce și-o împropriază - cinstitori ai Domnului (*theoduli*). "Noi suntem, așa zicând, părinții noștri proprii", spune Sfântul Grigorie, conștienți de faptul că libertatea înțeală ne deiformizează, ne face "catolici", atotcuprinzători, întru totul asemenea acelora "care prin multă dragoste și-au robit libertatea lui Dumnezeu".

Cătălin Pălimaru

Note:

1. Panayotis Nellas, **Om - animal îndumnezeit**, Ed. Deisis, Sibiu, 1994, p. 9
2. Sf. Grigorie de Nyssa, **Despre suflet și înviere**, cit. în T. Spidlik, **Spiritualitatea Răsăritului creștin**, Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 134
3. Ibidem, p. 135
4. Ibidem
5. Pr. Dr. Vasile Răducă, **Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa**, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1996, p. 141 ș. u.
6. T. Spidlik, **Op. cit.**, p. 136
7. Vladimir Lossky, **Introducere în teologia ortodoxă**, Ed. Enciclopedică, București, p. 183
8. E. von Ivanka, cit. în Sf. Grigorie de Nyssa, **Scrieri I, PSB 29, Introducere**, p. 10
9. Ibidem
10. Sf. Diadoh al Foticeei, **Filocalia I**, cap. IV.

Costion Nicolescu

Mitul și icoana libertății

Moarte și libertate. “Vom muri și vom fi liberi!” se scanda pe străzile Bucureștilui în decembrie 1989. Parcă pentru nimic nu s-a murit mai mult în decursul agitatei istorii umane decât pentru libertate, pentru obținerea ei sau pentru a-i lipsi pe alții de ea. Ontologic sădită în om, libertatea este privită, pe bună dreptate, ca o chestiune de demnitate vitală a ființei și a persoanei, deodată. Moartea este cu adevărat liberatoare pentru cel ce s-a străduit să înceapă a-și câștiga libertatea din această viață. Lupta pentru libertate a fost o constantă a tuturor timpurilor, dar ea a căpătat o încărcătură mai complicată în ultimele două-trei secole.

Neutralitate. Libertatea în sine nu este nici bună, nici rea, este de dinainte de bine și de rău. Dar, cum libertatea este dinamică, ea se află totdeauna în act, are mereu de ales, ea se validează și se păstrează sau, din contră, se pierde (își pierde și neutralitatea). În funcție de felul în care este folosită. Omul nu este destul de puternic pentru a-și bine lucra singur libertatea. El trebuie să fie pentru aceasta un cât mai bun captator al harului dumnezeiesc, un om al trezviei, al unei încordate atenții la tot ceea ce Dumnezeu îi comunică prin intermediul lumii, al creației în integritatea ei. Minunatul Părinte Petroniu, starețul Prodromului, arată cum din fiecare întâmplare a vieții noastre, fie ea mai mult sau mai puțin fericită, mai mult sau mai puțin nefericită, trebuie să extragem înțeleptul duhovnicesc pe care să-l adăugăm folositor la construcția personalității noastre, într-un izbăvire.

Conținut. Lumea adevărată nu constă în a face orice, ci în a face binele. Suntem continuu încărcăți prin libertatea noastră.

Libertate și adevăr. “*Legea libertății învață tot adevărul*” (Marcu Ascetul, **Filocalia 1, Despre legea duhovnicească**, 30). Dar mai înainte, Hristos, după cum ne transmite ucenicul Său cel iubit, ne asigurase: “Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (Ioan 8, 32). Adevărul și libertatea (spirituală) își sunt reciproc condiții sine qua non de afirmare.

Alterare. În măsura în care libertatea este lipsită de Dumnezeu, conținutul ei este alterat. Apare un mit al libertății, ea fiind privită în sine, autonom. Mult invocatele concepte de “libertate națională” sau “libertate socială” pot deveni goale de valoare autentică. Dumnezeu o dată scos din ecuația personală sau comunitară, libertatea este pierdută.

Raportare. Libertatea omului se raportează, în ultimă instanță, la Dumnezeu. Este liber să-I spună lui Dumnezeu “da” sau “nu”. În funcție de acest răspuns îți păstrezi sau îți pierzi libertatea cea adevărată.

O limită. Libertatea omului față de Dumnezeu este cutremurătoare de mare. Ea poate merge până la împotrivire sau negare, cu riscurile existențiale aferente. Dar, oricât s-ar strădui, orice metode ar folosi, omul nu-L poate uzurpa și înlocui pe Dumnezeu. Lupta lui Iacob cu îngerul (cu Dumnezeu, în fapt) nu este decât îmbrățișare, încheierea strânsă a celui ce stă să se înee de Cel de la care așteaptă salvarea.

Criterii. Criteriile de recunoaștere a bunei lucrări și păstrării a libertății sunt sporirea în reala cunoaștere și iubire a lui Dumnezeu și a apropielii, în respectarea operei lor. Căci libertatea este, în mod apăsător, și o chestiune de relație. Libertatea se manifestă referitor la o altă persoană, fie ea Dumnezeu sau om. Ca atare, libertatea se păstrează și prin deschidere atentă și delicată față de cei pe care-i întâlnești. A nu le greși este o garanție a libertății. Iar dacă ai greșit, părerea sinceră de rău este singura recuperatoare.

Singular și plural. Nu neapărat libertățile creează libertatea. Libertatea este mai mult și chiar altceva decât o sumă de libertăți punctuale. Libertatea ține de lăuntru persoanei, libertățile de mișcările ei în societate.

Iubind se liberează persoana. Cât despre libertatea persoanei, dar prețios al lui Dumnezeu, ea este privită, în general, în societățile contemporane, sub forma de libertăți (observați pluralul) ale individului, distorsionate uneori până la nivelul libertinajelor. Persoana nu este cu adevărat liberă decât în Adevăr și în Iubire, în Hristos deci. Până acolo putem ajunge suind scara adevărilor și iubirilor noastre simple și cinstite de fiecare zi.

Componente conjugate. Se spune în teologie că cele două dimensiuni principale ale chipului lui Dumnezeu în om sunt puterea de cunoaștere și libertatea. Amândouă țin strâns de caracterul personal, atât al lui Dumnezeu, cât și al omului. Libertatea și cunoașterea sunt conjugate în efortul uman de înaintare întru apropierea de Dumnezeu. În jurul lucrării acestor daruri s-a jucat și căderea omului. Proasta folosire a libertății de către omul încă prea fraged din punct de vedere duhovnicesc și dorința de cunoaștere prost îndreptată (și a răului, nu numai a binelui, ca până atunci) au condus la căderea într-un spațiu și într-un timp ce sunt mărginite dramatic de moarte. Omul își pierde cu acel moment libertatea. Libertatea cea pură și totală, ruptă din libertatea absolută a lui Dumnezeu, liber și-a pierdut-o omul. După cădere îi rămâne însă suficientă libertate pentru ca, tot în chip liber, să-și recapete libertatea inițială.

Două libertăți. Două sunt categoriile de libertate, după cum au și observat Părinții. O libertate oarecum relativă și frivă

de dinainte de bine și de rău, o libertate potențială, așadar, prealabilă oricărei lucrări. Și mai există o libertate de după act, o libertate confirmată cinetic, o libertate biruitoare, într-un fel absolută. “Iubește și fă ce vrei!” spune o înțelepciune creștină străveche, știindu-se că iubirea adevărată nu poate înfăptui decât binele. Dar actul liber prost condus aduce după sine o lipsire de libertate, o robie (o sclavie). S-a deschis, așadar, atunci pentru om, după proasta folosire a libertății sale din paradisul pierdut, o dublă finalitate: libertatea veșnică sau robia veșnică. Între libertatea pură și simplă a începuturilor și libertatea sau sclavia atât de complicate ale eshatonului, drumul omenirii este lung, întortocheat și presărat cu nenumărate capcane (ispite). A ști să te însoțești cu Dumnezeu pentru a ieși bine din ele, iată în ce constă marea artă a existenței.

Liberul arbitru. Liberul arbitru rămâne pentru om un fel de permanent “pom al cunoașterii binelui și răului”. În mod normal, arbitrajul omului, pentru a rămâne liber, trebuie să fie totdeauna în favoarea binelui. Din păcate, nu o dată, interese meschine sau dorința de plăceri minore ne conduc la alegerea liberă a răului înrobitor.

Păstrare. Libertatea se păstrează prin corectă instrumentalizare. Ea este prin definiție dinamică, legată de mișcarea ființei, îndeosebi de mișcarea ei spirituală. Iată avertismentul: “Numai să nu vă folosiți libertatea ca prilej de a-i sluji trupului, ci slujiți-vă unul altuia prin iubire” (Galateni 5,13). Ai libertatea să-ți păstrezi libertatea sau să-ți-o pierzi. Întregul drum al umanității, dar și al fiecărui om în parte, are această miză a ajungerii la libertatea definitivă, cea a epectazelor paradisiace.

Dracul. Lipsit el însuși de o libertate autentică, sclav veșnic al răului pe care-l întrupează spiritual, diavolul atentează cu precădere la libertatea omului, invidios pe ea. Îl ispitește pe acesta întru orgoliul libertății sale. Dacă Dumnezeu Își dorește cu omul o legătură în absolută libertate, pe diavol îl tentează aservirea acestuia.

Paradox. Când omul se declară și acționează ca “rob al lui Dumnezeu”, el este de o revigorantă libertate, în timp ce atunci când el se consideră liber de Dumnezeu, rămâne numai un rob (al păcatului), din punct de vedere spiritual. Este, ca atare, o libertate care înrobește și o robie care eliberează.

Dependență. Este o libertate care depinde de oameni și o libertate care depinde de Dumnezeu. Pe cea dintâi o pierzi adesea cu sau fără voie, pentru risipirea celei din urmă ești totdeauna singur responsabil.

Mistică. Libertatea are o anumită mândrie, în sens bun, o anumită independență față de imanent. Ea nu are nevoie de toleranță, ea se afirmă lăuntric, în pofida oricăror constrângeri, ea acceptă mușcarea cu cântarea de slăvire pe buze. Se poate vorbi de o mistică a libertății.

Morala libertății. Libertatea, în mod normal, nu poate fi decât în bine și prin lucrarea binelui. Acesta trebuie să-i fie izvor și mare, cauză și țel. Binele stăvilește în mod clar răul și, ca atare, liberează. Totuși, morala libertății este, într-o anumită măsură, uneori, atipică. De pildă, în măsura în care răul limitează răul, este câteodată, în mod paradoxal, aducător de o anumită libertate. Acest lucru este vizibil îndeosebi în cazul războaielor de apărare sau al privării de libertate a celor ce încalcă legile. Dar libertatea neîngrădită moral se pierde, duce la sclavie.

Dogmele liberatoare. Ca niște balustrade, dogmele te ajută să-ți păstrezi libertatea în dreapta credință, ferindu-te de libertatea falsă și rătăcitoare a ereziilor. Numai aparent constrângătoare sau restrictive, dogmele, din contră, nu fac decât să-ți ofere posibilitatea păstrării unei libertăți autentice, nealterate. Același lucru se poate spune și despre canoane, numai că, în cazul lor, se permit, în anumite situații, pogorământ (=derogări). În cazul încălcării dogmelor avem de a face cu încălcări ale Adevărului, ținând de orgoliu, în timp ce în cazul canoanelor se ajunge “numai” la abateri disciplinare sau morale, provenind din slăbiciuni ale ființei. Dar marea frumusețe a dogmelor și canoanelor poate fi aflată în întruparea lor liturgică. Acolo poate fi atinsă, gustată, mirosită, auzită, văzută...

Loc privilegiat. Biserica este, fără îndoială, locul privilegiat al libertății noastre. Revărsarea harului fiind mai concentrată, și libertatea noastră este mai apărută. Dar pentru omul cât de cât duhovnicesc, Biserica nu este limitată la zidurile bisericii, ea este o permanentă în toate ale vieții sale. Biserica își arată dimensiunea cosmică și apare cea prelungire liturgică, pe care unii au numit-o “liturghia de după Liturghie.”

Altă limită. Răul pe care-l fac altuia îmi limitează (uneori până la anulare) libertatea față de el. Într-un fel și libertatea interioară, față de mine însumi. Cu Dumnezeu, lucrul acesta se petrece cu atât mai mult și mai grav. Și cum Dumnezeu locuiește, în chip mistic, în fiecare om pe care-l întâlnim...

Diferență. Există o libertate reală (adevărată) și o libertate aparentă (părelnică). A ști să deosebești între ele, a-ți-o apropia pe cea dintâi și a nu te lăsa înșelat de cea din urmă, iată un dar al lui Dumnezeu cu adevărat minunat.

Suflet și trup. Putem vorbi de o libertate a trupului și de o libertate a spiritului. Pentru creștin ele merg împreună. Din acest punct de vedere, Berdiaev face o separație exagerată. Uneori constrângerile trupesti (fizice) pot constitui o cale de stimulare a libertății spirituale. E ceea ce s-a petrecut cu unii în timpuri de oprire, în spații concentraționale, fie ele “simple” pușcării sau țări sub dictatură.

Libertăți felurite... Libertatea omului izolat, libertatea omului în comunicare personală, libertatea omului în comunitate de grup..., din toate acestea câte puțin îți compun libertatea cu suferințele ei.

Libertatea slujirii. Slujirea este creatoare de libertate. Hristos a arătat clar aceasta prin toată slujirea Sa, mergând până la gestul suprem simbolic al spălării picioarelor Apostolilor. Tot El spuse, poruncind, Ucenicilor Săi: “acela care va vrea să fie mare între voi, să fie slujitorul vostru; (...) precum nici Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci El să slujească și să-Și dea viața răscumpărare pentru alții” (Matei 20, 27). Poate că niciodată nu ai sentimentul mai pregnant al libertății tale decât atunci când slujești cu liberatoare iubire pe cineva.

Libertatea Fericirilor. Fericirile clamate de Hristos în Munte (Matei 5, 1-12) sunt și ele o cale sigură de conservare a unei adevărate libertăți. Libertatea duhovnicească, la rândul ei, aduce fericire: “Cel ce se uită cu luare-aminte într-o lege desăvârșită, aceea a libertății, și a rămas în ea, fiind el nu un ascultător care uită, ci un împlinitor care face, acela fericit va fi în faptele sale” (Iacob 1, 25).

“Sfânta libertate”. Arhimandritul Sofronie, care a ucenicit pe lângă Sfântul Siluan la Athos și care s-a nevoit în ultima parte (lungă, de altfel) a vieții la mănăstirea din Maldon (Essex), urmând Sfinților Părinți, vorbește despre o “sfântă libertate”. Iată acest atât de duhovnicesc pasaj: “Mare și minunată este lumea sfinte libertăți. În afara ei, mântuirea ca îndumnezeire a omului este imposibilă. Este vital ca omul să se determine el însuși, în chip liber, pentru veșnicie. Toată creația aspiră să fie liberă de aservirea față de tot ce este corupere pentru a intra în libertatea de copii ai lui Dumnezeu (cf. Romani 8, 21-23)” (**Fericirea de a cunoaște Calea III, V**).

Libertatea credinței. Credința este totdeauna liberă, îngădită poate fi numai manifestarea ei. Și nici aceasta total. S-a liturghisit chiar și în temnițe.

Libertatea celui ferecat. Uneori libertatea celui ferecat poate fi mai mare decât a celui liber, în măsura în care ea ține de spiritual. Acest lucru a putut fi probat în armată, în detenție, sub dictatură... Cei ce închid sunt mai privați de libertate decât cei pe care i-au închis.

Când a fost Arhimandritul Sofronie mai liber. “Eu n-am făcut decât în parte experiența entuziasmantă a libertății spirituale. De când am devenit părinte și duhovnic, sunt lipsit de ea, pentru că sunt legat de iubirea pentru cei pe care Domnul i-a condus până la mine. Nu arareori, iubirea m-a aservit celor pe care-i slujesc, căci au nevoie de mine în căutarea lui Dumnezeu. Cu toate acestea, undeva în străfundul sufletului meu, urme ale acestei experiențe pe care am trăit-o atunci subzistă încă. Mi-a fost dăruită pentru prima dată această experiență în Franța, într-o formă încă destul de vagă, în momentul în care am simțit o imperioasă nevoie de a mă depărta de lume. Văzându-mă liber să fac acest pas, am dat slavă Proniei dumnezeiești că nu era nimeni pe lume a cărui viață să fi depins de mine. În setea mea de Dumnezeu, puteam să-mi iau orice risc; nu eram legat prin nimic; eram pregătit să fac față tuturor dificultăților. Aceasta a fost experiența de început a libertății împărătești în sufletul meu. În libertatea iubirii Sale, Hristos S-a dat morții și prin aceasta ne-a deschis calea spre cunoașterea supremă, spre nemurirea dumnezeiască” (**Fericirea de a cunoaște Calea**, sfârșitul cărții).

Mit și icoană. Libertatea care nu ține cont de Hristos este mitologică, în sensul de părelnică. Libertatea creștinului în Biserică este icoana libertății din Împărăția lui Dumnezeu, infinită, neîngrădită de nici un rău.

Dante Aligheri. Totdeauna, Poetul străvede teologic: “Cel mai de preț și mai aproape dar de Dumnezeu și sfânta-I bunătațe, prin care El ne mirui cu har, a fost și e a vrerii libertate; cu daru-acesta-n lume fu-nzestrat doar omul fiindcă judecă și poate.” (**Divina Comedie, Paradisul, V, 19-24**)

Pasărea cerului. Se spune “liber ca pasărea cerului”. Sigur, zborul nestânjenit al păsărilor poate da un sentiment de libertate neîngrădită. Dar, în acest caz, nu pasărea și zborul ei sunt elementul fundamental, ci cerul (altfel, ar fi fost mai economic să se spună “liber ca pasărea”). Libertatea noastră este ontologic legată de cer, de Dumnezeu. Geniul teologic anonim al limbii a surprins și marcat acest vector, omului întru mântuire.

Darul libertății

Libertatea este o stare pe care n-o poți avea decât în harul Duhului Sfânt. Cel care ne-a eliberat pe noi este Hristos. Zice Sfântul Pavel: "Și ne-a eliberat din ghearele morții". Noi gustăm moartea prin păcat, în primul rând; prin starea de vid spiritual, de gol lăuntric, adusă de păcat, practic noi gustăm și pregustăm moartea. Contradițiile patimilor sunt contradicțiile omului îndepărtat de Hristos. Cu cât ne apropiem de Hristos ne eliberăm de sine. În esență, libertatea este legătura iubitoare, de dragoste, duioasă, tainică, mai presus de cuvinte, pe care o are cineva cu Hristos. Sfântul Siluan spune foarte frumos că nu trebuie să păcătuiți, nu pentru că așa sunt poruncile, ci pentru că jignim un astfel de Dumnezeu, un Dumnezeu atât de duios, atât de iubitor, de atent cu noi. Asta trebuie să ne oprească pe noi de la păcat, nu teama că Dumnezeu ne-ar pedepsi. Practic Dumnezeu nu pedepsește. Ne pedepesc patimile și păcatele noastre, care se răzbuună asupra noastră. Fiecare păcat produce o perturbare în firea creată, care se răsfrațe asupra semenilor, asupra naturii înconjurătoare. Cei care trag ponoasele păcatului sîntem în primul rând noi, care săvârșim păcatul. Dumnezeu se retrage de acolo unde vede că nu este dorit, și lucrează legea păcatului. Sfântul Pavel vorbește foarte clar de două legi: o lege a păcatului și a morții, și o lege a Duhului. Cine este mînat de Duhul lui Dumnezeu, acela scapă de puterea legii păcatului.

(...) Deci pe măsură ce te apropii de Dumnezeu, în aceeași măsură devii liber. Poți să fii închis în temniță, cum a fost Sfântul Pavel. În epistolele captivității se constată o creștere spectaculoasă a frecvenței expresiilor numite de "mistică paulină", care definesc viața în Hristos, care arată legătura sufletului și locuirea lui Hristos în suflet. El gusta cu atât mai mult libertatea duhovnicească, cu cât sporeau prigonirile exterioare, căci pe cât omul nostru cel din afară se trece, cel dinlăuntru se înnoiește din zi în zi. Bărbații virtuozii din toate vremurile și învățătorii vieții ascetice au identificat o relație foarte clară în scrierile sfinte și anume că crucea pe care ne-o asumăm are ascunsă în ea Învierea, și pe măsură ce ne facem părtași crucii, ne facem părtași și Învierii, adică libertății duhovnicești. Într-un fel se poate cuprinde totul într-un singur cuvânt: filoponia, iubirea de osteneală, de durere. În a doua Epistolă către Corinteni, Sfântul Apostol Pavel le scrie acestora că pe cât prisosesc în noi patimile, pe atât prisosește în noi și mîngăierea Duhului Sfânt. Deci există o legătură directă între

patimile pe care ni le asumăm din credință, spre mai multă credință, și sălășluirea Duhului Sfânt în noi. Și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate. "Dacă sunteți cu adevărat ucenici ai Mei, veți păzi cuvintele Mele și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi". Bineînțeles, adevărul nu ca o sumă de informații, ci Acela ipostatic, personal – Hristos, Domnul nostru.

Noi, ca și creștini, suntem conștienți de faptul că avem de-a face cu două realități. Prima realitate, cea mai la îndemână, de care ne ciocnim zi de zi, este omul cel vechi, al patimilor, al egoismului, care se opune legii lui Dumnezeu. Pe de altă parte sesizăm înlăuntru nostru germele omului cel nou, rezidit în Hristos prin Botez, pe care noi l-am primit în dar, fără să facem nimic ca să-l primim. În Sfântul Botez, Hristos îl alungă pe Satana din inimă și Se sălășluiește El în adâncurile cele de taină ale inimii, împreună cu Sfânta Treime. Sesizând acest om nou înlăuntru nostru, mai bine zis el arătându-ni-se nouă, începem să vedem ce putem face ca să crească acest om duhovnicesc. Observăm că, pe de-o parte, omul cel vechi care este mult mai aproape de conștiința noastră, ne destramă dacă-i dăm curs pornirilor, pe de altă parte observăm că dacă începem să urmăm omului nou, să-L descoperim înlăuntru nostru pe Hristos, să-L lăsăm să crească și să-i ascultăm glasul – cum zice psalmistul: "Auzi-voi ce va grăi Domnul Dumnezeu întru mine" –, atunci începem să-l urăm pe omul cel vechi care se opune lui Hristos din noi. Și atunci ce facem? Dacă omul cel vechi vrea să mănânce, noi îi dăm post; dacă omul cel vechi vrea să fie neînfrănat, noi îi dăm înfrânare, și în general facem tot ceea ce se împotrivesc pornirilor nedisciplinate ale omului cel vechi. Disciplinarea lui o facem prin asceză. Și pe măsură ce Hristos sporește în noi, în aceeași măsură dobândim o ură și mai mare față de omul cel vechi, al patimilor. Atunci gustăm ce spune Hristos la Judecata viitoare: "Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, de moșteniti împărăția cea gătită vouă". Așa cum la Botez am primit Duhul Sfânt în dar, tot așa îl primim în continuare. Acesta este deci rostul filoponiei: de a-L lăsa pe Hristos să crească în noi. Pentru că zice Sfântul Apostol Pavel: "Nu e de la cel ce alegă, nici de la cel ce voiește, ci de la Hristos Care miluiește".

Fără împreuna-lucrare a omului cu Dumnezeu, harul se poate lua în zadar, așa cum spune tot Sfântul Apostol Pavel: "Fraților, vă îndemn să nu luați harul lui Dumnezeu în zadar; fiți împreună-lucrători cu Hristos, ca să nu luați harul lui Dumnezeu în zadar". În România se face caz de faptul că optzeci și ceva la sută din populație sunt creștini ortodocși, botezați. Dar, dintre aceștia, câți pun în lucrare talantul? Împărăția cerurilor se aseamănă cu un om care a descoperit un talant, o comoară ascunsă într-o țarină, vinde tot ce are, cumpără țarina și începe să dezgroape comoara. Așa suntem și noi, cei botezați. Ni se spune ce avem ascuns în țarină, adică în inima noastră, dar nu toți suntem dispuși să ne vindem averile și să începem lucrarea de dezgroape a comorii.

Sfântul Maxim Mărturisitorul, în disputa monotelită, a arătat foarte clar că voința este legată de fire, de natură. Firea omului este bolnavă, pățimășă, iar voința care ține de această natură este tot contradictorie. Cu cât omul este mai supus păcatului și mai împătimit, cu atât voința sa este mai haotică. Acum vrea un lucru, iar după câteva minute acel lucru nu-l mai mulțumește și vrea altceva, fiind lipsit de constanță și dezorientat. Or, cea mai directă și cea mai dreaptă cale spre tămăduirea firii este tocmai tăierea voii care ține de firea pățimășă. Monahul pune în loc voia starețului, având credință că prin el vorbește Dumnezeu. Bineînțeles că voia lui Dumnezeu o cunoaștem din Scriptură și din Sfinții Părinți, însă în detaliile vieții de zi cu zi avem conștiința și credința – iar Harul ne încredințează în inima noastră de lucrul acesta, și despre aceasta pot să spună toți cei care cu adevărat fac ascultare – că Dumnezeu ne vorbește prin stareț. Este o luptă cu noi înșine în care încercăm să omorăm omul cel vechi în modul cel mai direct, și anume tăindu-i dorințele. Dacă-ți tai voia nu numai în

afară, făcînd ceea ce ți se spune, ci și înlăuntru, încercînd să plantezi voia starețului în inima ta, să faci din voința lui voința ta și să te lupți pentru aceasta clipă de clipă, cerînd de la Maica Domnului harul ascultării, ajungi la libertate și Duhul Sfânt vine, se sălășluiește în tine și dă mărturie despre aceasta. Mântuitorul Hristos n-a venit pe pămînt nici ca să postească, nici ca să facă minuni, ci a venit ca să asculte de Tatăl. Prin urmare, calea cea mai directă de a ne asemăna cu Hristos este cea de a face ascultare, de a smulge voința noastră. "Nu precum voiesc Eu, ci precum voiești Tu". În monahism omul trebuie să-și urască sufletul, propriile sale interese, plăceri, chiar și personalitatea sa trebuie să și-o desconsidere, într-un anume sens. Abia așa și-o împlinește. Venind harul Duhului Sfânt în el, omul începe să fie lucrător cu harul. Aceasta este viața monahală.

Acolo unde harul este dat foarte repede de către Dumnezeu anumitor aleși ai săi, se ajunge în general la pierderea harului. Dar este chiar o lege duhovnicească aceasta, prin care Dumnezeu dă mai mult fiecăruia din noi, pentru ca apoi să se retragă tocmai în scopul de a ne arăta punctul spre care trebuie să țintim. De multe ori omul se află în vâltoarea patimilor și a păcatelor, și dintr-o dată îl cercetează harul, are mîngăieri duhovnicești, are pocăință, are lacrimi la rugăciune, și așa începe încet-încet să-și îndrepte viața. Și după ce se pune cât de cât pe cale și începe să ducă o viață după voia lui Dumnezeu, culmea – i se pare lui, toate aceste mîngăieri și desfătări duhovnicești dispar și viața pare aspră, aridă. Acest lucru se întîmplă aproape cu toată lumea. Harul nu se retrage, ci se ascunde, așa cum luna – după cum zice Ioan Carpatiu – uneori este pe cer și o vedem, alteori, deși este pe cer, nu o vedem. Asta nu înseamnă că ea nu este. Tot așa și cu harul, care se ascunde. În acest moment se vede libertatea omului, credincioșia. Libertatea trebuie păstrată chiar și atunci când harul se ascunde. Părintele Sofronie Saharov, ucenicul Sfântului Siluan, spune că cele mai rodnice perioade din viața duhovnicească sunt tocmai acestea, când harul se ascunde și începi să te lupți cu tine însuși. Practic, în toată vremea și în tot ceasul noi suntem liberi. Creștinismul este libertate. Tot ceea ce facem trebuie să facem din libertatea pe care ne-o dăruiește Hristos, fie că simțim tainic acest lucru, prin prezența conștientă a harului, fie că nu-l simțim, harul fiind prezent, dar ascuns de conștiința noastră. În aceste momente de retragere a harului, pocăința rămîne un motor al vieții duhovnicești. Sfântul Pavel le spune corintenilor, tot în a doua sa Epistolă, că întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăință, aduce sîrguință, fără părere de rău, pe când întristarea lumii aduce moarte. Pocăința aprinde harul baptismal, însemnînd o interiorizare, o intrare a omului în sine însuși, o osîndire a sa înaintea lui Dumnezeu, o recunoaștere a staturii sale de creatură față de Dumnezeu ca și Creator. Pe măsură ce omul se adîncește în pocăință, el descoperă smerenia și adevărul său raport față de Dumnezeu, ajungînd la conștiința de fiu, că Dumnezeu ne miluiește prin toate. Astfel se poate reaprinde harul, pe care tot Dumnezeu îl dă. Aceasta este metoda de îndurare a acestor situații, care uneori pot ajunge la vecinătatea nebulniei. În cazul marilor Sfinți, experiențele lor sunt atât de puternice și pe un drum atât de îngust, încît puțin la dreapta sau la stînga însemna prăpastie. Ei au ajuns la măsuri mari de sfințenie din cauza smereniei, fiindcă progresul sufletului este progres în smerenie – zice Sfântul Vasile cel Mare. Aici se găsește toată filozofia vieții duhovnicești. Ca să înțelegem acest lucru avem nevoie de post, de rugăciune, de ispite, de toate celelalte pe care le facem. Nu că prin ele îl forțăm noi cumva pe Dumnezeu să intre în noi. Dumnezeu intră în noi și fără lucrurile astea. Ceea ce îl împiedică însă să intre este mîndria și o anumită așezare a minții. Harul dumnezeiesc e ca un izvor care pururea curge peste noi, oamenii. Dumnezeu ar vrea să intre cu totul în noi. Depinde însă de noi dacă ținem sau nu paharul sub suvoi, să se umple. Căci zice Scriptura: "Turna-vor în sânul vostru cu măsură clătinață, îndesată și cu vîrf", adică atîta har toamnă Dumnezeu în noi, cât putem noi cuprinde.

Ierom. Agapie
Arad

Sfântul Prooroc Ilie - Sinai, sec. XV

"Harul lui Dumnezeu nu desființează libertatea, ci o ajută numai la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Adam era în har, dar voința lui nu era desființată. La fel și îngerii rămân în Duhul Sfânt, dar nu sunt lipsiți de voia lor liberă.

Iată adevărata libertate: să fii în Dumnezeu. Înainte nici eu nu știam aceasta. Până la 27 de ani credeam numai că Dumnezeu există, dar nu-L cunoșteam. Dar de când sufletul meu L-a cunoscut prin Duhul Sfânt, el se mistuie de dorul Lui, și acum, ziua și noaptea, îl caut cu inimă arzîndă.

Domnul vrea ca noi să ne iubim unii pe alții. În aceasta constă libertatea: în iubirea de Dumnezeu și de aproapele. Aici se găsește și libertatea, și egalitatea."

(Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Alba Iulia, Ed. Deisis, 1994, p. 110)

PIERDEREA HARULUI

În Biserică, libertatea este diferită de autonomia individuală¹, deoarece libertatea este unul din atributele lui Dumnezeu, El existând prin Sine. Pornind de la expresia Sfântului Apostol Pavel: "Unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea" (2 Co 3, 17), Părintele Dumitru Stăniloae consideră că "libertatea e cea mai proprie caracteristică a Duhului"². În afara *Duhului libertății* nu există decât duhul robiei care poate lua înfățișarea adevăratei libertăți. Ca și chip al lui Dumnezeu, Adam se afla în robia libertății, dar el a ales libertatea robiei, preferând să părăsească "lărgimea vastă a raiului" pentru "spațiul închis al lumii create"³, în care mintea căzută de la vederea lui Dumnezeu a putut construi o libertate închipuită, absolut necesară rațiunii care nu suferă de dominare, ci dorește să domine prin intermediul acestei libertăți. Adam – și o dată cu el noi toți care am primit harul prin Botez – avea libertatea de a alege libertatea sau robia. O dată aleasă robia, nu i-a mai rămas decât un rest de libertate, insuficient pentru a reveni la Dumnezeu, omenirea urmând să progreseze în această robie a răului până la Întruparea Mântuitorului. De aceea în absența harului nu există libertate de alegere. Alegerea se face doar în Dumnezeu: El sau eu, viața veșnică a libertății izvorâte din comuniunea Persoanelor treimice sau moartea prin propria mea personalitate ce nu suportă robia libertății. "Tot ceea ce există în afara libertății este osândă și moarte"⁴.

Căutarea libertății este o necesitate vitală, căci prin ea Dumnezeu cheamă chipul omului la asemănarea cu El. Toți suntem în căutarea libertății, dar nu toți Îl căutăm pe Dumnezeu. Natura și harul sunt inseparabile în noi înșine, de aceea o căutare ar trebui să o presupună pe cealaltă. "Toți ne chinuim și suferim pe pământ și căutăm libertatea, dar puțini sunt cei ce știu în ce constă libertatea și unde se găsește ea (...). Am înțeles că ea este la Dumnezeu și e dată de Dumnezeu celor cu inima smerită", mărturisește Cuviosul Siluan Athonitul⁵.

Este firesc ca omul rupt de Dumnezeu să nu mai aibă experiența harului și astfel nici pe cea a libertății. Ne trăind în inima sa, în profunzimea persoanei sale, superficialitatea minții izolate desparte, opune harul și libertatea. Noi, care vrem să fim și autonomi, să avem și har, facem compromisuri care parcă ar arunca o punte între acești doi termeni. Dar cu toată micimea sufletului și puțină punere în lucrare a harului sfințitor,

Bătrânul Iosif Sihastrul

descoperim relația autentică între har și libertate în momentul când Dumnezeu ne părăsește, lăsându-ne la mintea noastră fără judecată, ca să facem cele ce nu se cuvine (Rm 1, 28). Poate că nu este numai situația zilelor noastre. Istoria întreagă dovedește asemenea crize la nivel individual și social. Dar pentru că noi trăim aici și acum, ni se pare că momentul este culminant. Mulți sau toți sunt chemați de Dumnezeu, dar numărul celor care află libertatea de a-L iubi pe Dumnezeu, libertatea de a fi în Dumnezeu cu mintea și cu inima⁶ este mult mai mic. Nu teologii ne spun acest lucru, sau nu teologii academici, căci cutezanța lor este aceea a manualului sau a minții și nu provine din prisosința vieții duhovnicești sau a sfințeniei. Nu provine din autoritatea iubirii, ci din aceea a rațiunii. Există un alt fel de îndrăzneală teologică sau grăitoare de Dumnezeu a celui care și-a asumat libertatea harului, care a murit față de lume și de sine și care a înviat în Duh. Acesta scrie și vorbește prin harul lui Dumnezeu, chiar dacă este un lucru ce strivește mintea, dar iubirea îl silește la aceasta. Însă "când vine harul cel mare", atunci nu mai poate scrie⁷. Un asemenea om a trecut prin faza părăsirii harului și a ajuns la nepătimire. El dovedește că harul și libertatea sunt împreună în Dumnezeu.

Cei ce resimt mai acut această criză și cei ce reușesc să o depășească în număr mai mare sunt monahii. Dar ea intră și în

atenția celorlalți membri ai Bisericii. Dintre ei – prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu și poate tocmai pentru a fi urmați de cei care se plâng că trăiesc într-o lume secularizată, dar nu se îndură să-i părăsească dulceața "libertății" – avem posibilitatea, chiar în miezul acestei lumi, chiar în camerele și chiliile noastre, să cunoaștem doi iubitori de Dumnezeu care au trăit duhovnicește: Cuviosul Siluan Athonitul și Bătrânul Iosif Sihastrul din Sfântul Munte.

"N-am dus în mănăstire decât păcatele mele și nu știu de ce, pe când eram încă un tânăr începător, Domnul mi-a făcut dar harul Sfântului Duh cu un asemenea belșug de revărsare, că a umplut întreg sufletul și trupul meu cu un har asemenea celui al Mucenicilor și trupul meu tânjea să sufere pentru Hristos" – spune Cuviosul Siluan⁸. Oricine crede în Dumnezeu primește harul și zelul de a lucra pentru El. Există diferite grade ale harului, în funcție de voia lui Dumnezeu și de punerea lui în lucrare. Cuviosul Siluan a fost pătruns până în trupul său de iubirea lui Dumnezeu. Dar tot el mărturisește că nu a fost capabil să păstreze harul. De aceea, așa cum spunea un alt părinte duhovnicesc, dacă scopul Sfântului Serafim de Sarov a fost dobândirea Sfântului Duh, lupta Cuviosului Siluan s-a dat în vederea păstrării Acestuia. Căci văzându-se în har, omul neîncercat primește laudele vrăjmașului, se crede vrednic de har și "începe să se înalte mai presus de cei ce trăiesc în nepăsare și începe să-i judece"⁹. Această *mândrie a minții*¹⁰ care se opune iubirii și deci lui Dumnezeu determină părăsirea. "Cunoaște că greșeala e în tine însuși; ai căzut în mândrie și slavă deșartă, dar Domnul te face să cunoști ce e viața în Duhul Sfânt și ce e lupta cu demonii"¹¹. Cu alte cuvinte, ce e libertatea și ce e robia. Fără har, omul nu mai poate

"Milostive Doamne, dă harul Tău tuturor popoarelor pământului ca ele să Te cunoască, căci lipsit de Duhul Sfânt sufletul nu Te poate cunoaște, nici înțelege iubirea Ta.

Doamne, trimite asupra noastră pe Duhul Tău Cel Sfânt, căci Tu și tot ceea ce are legătură cu Tine nu pot fi cunoscute decât prin Sfântul Duh pe Care L-ai dat la început lui Adam, apoi Sfinților Prooroci și Apostoli, și apoi creștinilor.

Doamne, fă cunoscute tuturor popoarelor iubirea Ta și dulceața Duhului Sfânt, ca oamenii să uite durerea pământului, să părăsească tot răul, să se alipească de Tine cu iubire și să poată trăi în pace, împlinind spre slava Ta sfânta Ta voie.

Doamne, binevoiește să ne dai darurile Sfântului Duh, ca să cunoaștem slava Ta și să trăim pe pământ în pace și iubire, ca să nu mai fie nici ură, nici război, nici dușmani, ci să domnească numai iubirea. Astfel nu va mai fi nevoie nici de armate, nici de închisori și va fi pentru toți ușor de trăit pe pământ.

Milostive Doamne, ascultă rugăciunea mea și fă ca toate popoarele pământului să Te cunoască prin Duhul Sfânt.

Cum mi-ai dat mie, păcătosului, să Te cunosc prin Duhul Sfânt, așa să Te cunoască și toate popoarele pământului și să Te laude zi și noapte.

Știu, Doamne, că Tu-i iubești pe oameni, dar oamenii nu înțeleg iubirea Ta. Toate popoarele se vânzolesc pe pământ și gândurile lor sunt ca norii mânâți de vânt în toate direcțiile.

Oamenii Te-au uitat pe Tine, Ziditorul lor, și caută propria libertate fără a înțelege că Tu ești milostiv, iubești păcătoșii care se pocăiesc și le dai harul Sfântului Tău Duh.

Doamne, Doamne, dă puterea harului Tău tuturor popoarelor, ca ele să Te cunoască prin Duhul Sfânt și să Te laude cu bucurie, pentru că chiar și mie, necuratului și nenorocitului, mi-ai dat bucuria de a Te dori. Sufletul meu e atras spre iubirea Ta, zi și noapte, fără sațiu".

(Cuviosul Siluan Athonitul, Între iadul deznădejzii și iadul smereniei, Alba Iulia, Ed. Deisis, 1994, pp. 45-46)

discerne voia lui Dumnezeu, pentru că Acesta Și-a retras suflarea Sa dătătoare de viață. Fără har nu te poți socoti om, spune Gheron Iosif¹². Cuviosul Siluan se simțea ca un animal în trup omenesc, fără să mai poată gândi vreun lucru bun¹³. "Când pleacă harul pentru ca omul să fie încercat, atunci toate devin trupesti și sufletul cade (...) Trupul fără har nu face nimic. Trupul care nu are har Îl neagă pe Hristos, aude cocoșul cântând"¹⁴. Omul devine un trup, un animal, o materie, își dă seama că el a fost creat din nimicul ce a existat înainte de crearea lumii și că el este nimic. Un nimic din care Dumnezeu a alcătuit o persoană asemenea Lui, un nimic ce se susține prin har, dar care poate spune da sau nu până ce află că în Dumnezeu totul este da. Un asemenea om știe că "nu e decât pământ și păcat"¹⁵, "dar în același timp fiu al Împărăției"¹⁶, știe și își spune: "Sunt țărână, sunt noroi, sunt praf. Mă ridic, mă ridic. Mă arunc, mă las aruncat. Mă ridic, eu cad. Firea mea este nimic"¹⁷. Aceasta este moartea în Dumnezeu ca premisă a învierii. Și această re-cunoaștere de sine și re-cunoaștere de Dumnezeu înseamnă prezența harului. Dar din iconomia dumnezeiască și din cauza împietririi inimii omului, aceste

Cuviosul Siluan Athonitul

experiențe se repetă, progresiv, până ce se ajunge la curățirea de patimi. Dovadă a faptului că harul există și lucrează în taină este puțința răbdării și a ascultării, pe care Dumnezeu le lasă într-o anumită măsură. "Când pleacă harul pentru a ne căli, părintele îndrumător este ca un alt har, care ne sprijină și ne îndrumă prin cuvintele faptelor (...) și ne încălzește zelul până când, cu ajutorul harului dumnezeiesc și cu rugăciunile părintelui, ne vom izbăvi de lupte"¹⁸. "Dar până atunci luptă", îndeamnă același Bătrân Iosif, "căci în puf nu devine nimeni călugăr (...). Adevăratul călugăr este rod al Duhului Sfânt"¹⁹.

Să recunoaștem că trăim într-o societate a pufului, a facilităților, că citim chiar și aceste cutremurătoare experiențe ale celor doi Părinți, tolăniți în fotoliu, între două emisii TV sau chiar între două discuții "teologice". Noi înșine ne creăm această robie, în pofida "tainei libertății pentru care ne-a eliberat Hristos"²⁰ și care ni se propune mereu în Biserică. A urma Morții și Învierii lui Hristos nu înseamnă a deveni robii unui model, ci a ne deschide libertății dumnezeiești, a deveni lucrătorii propriei noastre libertăți. Doar jertfa descoperă calea libertății omului: posibilitatea înălțării și îndumnezeirii lui²¹.

"Biserica îl lasă liber pe credincios să-L simtă pe Dumnezeu umblând în mijlocul ei. Să trăiască cu frică pe marea veacului acestuia. Să-l străntoreze responsabilitatea. Să strige către Domnul: *Stăpâne, pierim!* (Mt 8, 25). Și să-L vadă în noaptea lumii acesteia, mergând pe ape pentru el și pentru întreaga Biserică. Și Domnul să-i spună: *Eu sunt!* (Mt 14, 27)"²².

Maria-Elena Ganciu

Note:

1. cf. Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Iași, Ed. Moldova, 1994, p. 9
2. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1978, p. 208
3. Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție*, Sibiu, Ed. Deisis, 1996, p. 14
4. Ibidem, p. 49
5. Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, Ed. Deisis, 1994, p. 108
6. Ibidem, pp. 108-109
7. Ibidem, pp. 119, 127, 197
8. Ibidem, p. 89
9. Ibidem, p. 236
10. Ibidem, p. 138
11. Ibidem, p. 68
12. Gheron Iosif, *Mărturiile din viața monahală*, vol. 1, București, Ed. Bizantină, 1995, p. 53
13. Cuviosul Siluan Athonitul, *Op. cit.*, pp. 102, 195
14. Gheron Iosif, *Op. cit.*, pp. 38, 112
15. Cuviosul Siluan, *Op. cit.*, p. 96
16. Gheron Iosif, *Op. cit.*, p. 68
17. Ibidem, p. 71
18. Ibidem, vol. II, p. 170
19. Ibidem, vol. I, pp. 36, 38
20. Arhimandritul Vasilios, *Op. cit.*, p. 50
21. Ibidem, p. 62
22. Ibidem, pp. 51-52

Ce este libertatea?

Daniel Turcea
NINSOARE

lui Corneliu Cezar

De multe ori libertatea a fost definită în chip negativ ca *eliberare de patimi, de sine, de propria voie* etc. După Vl. Lossky, ideea de persoană implică *libertatea față de fire* (p. 151), inclusiv față de propria voință naturală. Căci "voia omului este zid de aramă între noi și Dumnezeu, împiedicându-ne să ne apropiem de El și să vedem milostivirea Lui" (Avva Pimen). În afară de această voință a firii mai există, după cum învață Sfântul Maxim Mărturisitorul, o voință care alege, proprie persoanei, prin care aceasta primește sau respinge (sau chiar depășește – n. n.) ceea ce vrea firea (Vl. Lossky, p. 153). În ce privește libertatea de a alege între bine și rău, mai adâncă decât aceasta este libertatea în Dumnezeu a celor desăvârșiți care urmează în mod spontan și până la capăt binele, și a căror deschidere a sufletului este mult mai largă decât poate oferi alternativa acestor contrarii: bine și rău. E deschiderea personală în fața Sfintei Treimi. Care este deci conținutul afirmativ, pozitiv, al libertății, dincolo de intuirea ei în chip negativ? "Libertatea e", după Părintele Constantin Galeriu, "un atribut esențial al vocației de a stăpâni pământul și firea toată și pe noi înșine" (p. 69). A fi liberi înseamnă a fi *stăpânitori de sine* și a fi mai presus de lume.

Dacă, după cum am arătat succint, libertatea se poate înțelege în raport cu patimile, cu lumea și cu sine însuși, întrebarea "Ce este libertatea?" stăruie încă și greutatea ei cade aici: care este conținutul ei din perspectiva raportului dintre om și Dumnezeu? Ea nu este numai "eliberare de" și nu doar "stăpânire peste", ci este și "libertate pentru" și "în", și anume, spune Părintele Dumitru Stăniloae, că Dumnezeu vrea să-l facă pe om *liber pentru iubirea Sa*, pentru a-l face asemenea Lui (p. 208), pentru a-l îndumnezei prin har: "Legea acestei libertăți este legea desăvârșită, ea constând în împlinirea poruncilor iubirii și făcându-ne fericiți prin faptele noastre, prin întipărirea adâncă a iubirii în ființa noastră" (p. 209), prin descoperirea chipului dumnezeiesc. "În aceasta constă libertatea: în iubirea de Dumnezeu și de aproapele", învață Sfântul Siluan. Și tot el exclamă: "*Iată adevărata libertate: să fii în Dumnezeu!*" (p. 110). "Dumnezeu fiind infinit, prin El libertatea își întinde aripile în infinit" (Părintele Constantin Galeriu, p. 70).

Prin urmare, libertatea omului este *participare la libertatea divină*, care înseamnă însă, întâi de toate, *supunere desăvârșită* față de voința lui Dumnezeu și implicit tăierea voii proprii. "Când sufletul s-a predat cu totul voii lui Dumnezeu, Domnul însuși începe să-l călăuzească (prin harul Său – p. 105) și sufletul este învățat direct de Dumnezeu" (Cuviosul Siluan Athonitul, p. 101), "nu se teme de nimic" (p. 103), "nu se îngrijește de nimic" și se odihnește în El și fiind din experiență și din Scripturi că Domnul ne iubește și veghează asupra sufletelor noastre (p. 105). Și într-alt loc zice: "Și eu doresc libertatea și o caut ziua și noaptea. Am înțeles că ea este la Dumnezeu și e dată de Dumnezeu celor cu inimă smerită (...) și care și-au tăiat voia lor înaintea Lui" (p. 108).

A nu te supune voinței lui Dumnezeu este o nebunie de vreme ce temeiul nostru ontologic ultim este voința divină (acele idei-voințe prin care s-au făcut toate, după cum învață Părintii), prin care suntem ținuuți în existență. Adevărata libertate începe cu *disponibilitatea totală* față de voința lui Dumnezeu și prin *pogorirea în smerenie*, stare în care Duhul Sfânt îl restaurează pe om, îl creează din nou, reîntipărind chipul lui Hristos în el, după cum – la un alt nivel, desigur – la facerea lumii, deasupra "abisului de ape", încălzea rațiunile lucrurilor, diferențându-le, scoțându-le din *starea de indeterminare* de la început. Astfel îndrăznim să spunem că, în mod paradoxal, Dumnezeu îl face pe om părtaș la actul propriei sale creări din nimic; ducându-l

până la nimicnicie, Se face totul în El și împreună cu el îl creează din nou și-l îndumnezeiește, și-l face ca fără de început prin harul cel fără de început – cum a zis Sfântul Grigorie de Nyssa. E starea de nimicnicie, de adânc de smerenie în care Dumnezeu Se sălășluiește în el, pe cât cu putință, îndumnezeindu-l. Căci așa cum există o vedere mai presus de vedere, o simțire mai presus de simțire, o înțelegere mai presus de înțelegere, care se nasc prin lucrarea Duhului și încetarea puterilor naturale ale omului, adică e însăși vederea, simțirea și cunoașterea lui Dumnezeu de către Sine Însuși, la care omul participă prin har, cum învață Sfântul Grigorie Palama, tot astfel credem că există o voință mai presus de voință și o libertate dincolo de libertate, a lui Dumnezeu Însuși, la care, de asemenea, omul e chemat să participe prin împărtășirea vieții divine intratrinitare. Astfel, libertatea nu poate exista cu nici un chip decât în har, ca *deschidere spre infinitatea divină* (v. Părintele Stăniloae, p. 200).

Unirea cu Dumnezeu prin iubire, *experiența acestei desfășurări, acestei nelimitări, a participării la deplinătatea existenței, e experiența libertății desăvârșite*. Libertatea e *viață*, căci aceasta e veșnică nouitate; e abundența vieții care se revărsă fără a se epuiza vreodată. E, cum am mai spus, participare la libertatea Duhului, la însăși viața Sfintei Treimi, *abis de smerenie* care nu e limitat de nimic, și har peste har. Din acest abis al libertății, care e profunzimea ultimă a persoanei, țâșnește acel "da" deplin spus veșnicului "da" dumnezeiesc care afirmă creația.

"În ultimă instanță", concluzionează Părintele Galeriu, "libertatea e trăită ca jertfă adusă lui Dumnezeu și aproapelui, căci libertatea în sine se identifică cu *jertfa*. E dezlegare și uitare de sine pentru a putea auzi apelul la noi valori și la infinita perfecțiune. Este eliberare de orice, chiar de mine, mai ales de mine, pentru a deveni disponibil unei reale schimbări, unei reale înnoiri. În acest context, libertatea e *trecere (pasah - Paște)*, de la ceea ce sunt la ceea ce urmează să devin, uitare de ceea ce rămâne în urmă și alergare spre ceea ce este înainte. E *răstignire, moarte și înviere*, căci relația cu transcendența e o relație de jertfă, de moarte și înviere. Iar în transcendență binele nu poate avea sfârșit" (p. 71). Astfel că sinergia, împreună lucrare cu Dumnezeu, care concretizează în viața noastră relația dintre har și libertate înseamnă, înainte de toate, a muri și a învia cu Hristos și a te uni în chip negrăit cu El și cu Duhul Sfânt. Unirea cu Duhul e atât de intimă și de adâncă încât Acesta, zice Părintele Stăniloae, devine un "Eu" al nostru, pe când Hristos este – nu mai puțin intim – mai mult un "Tu" al nostru. Aproape că "Duhul Se șterge ca Persoană în fața persoanelor create pe care le ajută să-și însușească harul" (Vl. Lossky, p. 201), făcându-l al lor, nu însă în chipul vreunei posesii, ci în cel al *dăruirii și primirii libere, în starea dăruirii de sine, a mulțumirii și a doxologiei, a euharistiei*. Se smereste până la noi nu pentru ca apoi să ne înalțe, ca și cum smerenia și înălțarea ar fi exterioare în timp, succesive, și chiar contradictorii, ci pentru ca să ne atragă mai adânc în smerenia Lui, care este deja și totodată și suprema înălțime a vieții dumnezeiești în neîncetata ei revărsare peste cei liberi și pe care îi face mereu mai liberi.

Fratele Grigore

Mănăstirea "Sfântul Ioan Botezătorul", Alba Iulia

Bibliografie:

1. Părintele Galeriu, **Jertfă și Răscumpărare**, Ed. Harisma, București, 1991
2. Sfântul Grigorie Palama, **Filocalia**, vol. VII, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1977
3. Vladimir Lossky, **Teologia mistică a Bisericii de Răsărit**, Ed. Anastasia, București
4. Cuviosul Siluan Athonitul, **Între iadul deznădejzii și iadul smereniei**, Ed. Deisis, Alba Iulia, 1994
5. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. 2, Ediția a doua, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1997

Era noapte cum nu mai fusese demult se năruia, în fulgi, întregul cer, rotindu-se în aer

ava-i răspundea
fratelui, noaptea, lângă râul înghețat
- eu nu-nțeleg
cum poate negrăita pace, revărsarea
luminii-n suflet omenesc să se pogoare
- crede, frate. Acum e-n noi. Privește
privește-mă în ochi. Ce simți
- mă iartă, avă, nu te pot privi
- privește-mă!
- nu te mai uiți cu ochi de om
Dogoare
simt
și ce nu-ndrăznesc a spune
- privește-mă!
- parcă-ncepi să nu mai mori, să nu mai ai
nici trup, numai prezența
Lui
raze ies din ochi, mă iartă
- ce simți în tine?
- negrăită pace
și trupul parcă în văzduh s-ar pierde
și sufletul se face fără margini
iartă-mă, avă, e fără cuvânt
și glăsuiește
în tăcere. Viața
simt. Ies din noi raze. Sunt netrebnic. Nu
îndrăznesc să cred și e lumină
și iată, stepa-n adâncimi se vede
ningând până departe. Sunt aici
e trupul meu și n-am fost niciodată
eu sunt și n-are nume
teamă, iubire

m-am rugat să-ți dea
simțirea darului covârșind dorirea
mulți s-au lăsat cu bucurie sfârtecați
mulți s-au odihnit pe ruguri
mulți au pășit pe ape, prin văzduhuri
și au grăit cu muntii, poruncind
mulți au întors afară din morminte
și i-au născut
în duh, odihnă păcii și smerită
tămăduire trupurilor urii
dar câte sunt ascunse, ce lumină
în bunătate

și totuși n-au simțit decât puțin
ce simți
în tine, azi
în dar
fără de râvnă

(din volumul *Epifania*, București, Ed. Cartea Românească, 1982)

Tema numărului următor este
MUNCĂ ȘI RUGĂCIUNE.
Textele pot fi trimise până în data de
20 iulie 1998.

Din spiritualitatea apasului

Enzo Bianchi: (4) Cuvântul lui Dumnezeu

Dar Scriptura trebuie reînviată. Avem, în acest sens, imagini suficiente. Aleg din Scriptură una dintre ele: Ap 1, 1-3: "Descoperirea lui Iisus Hristos, pe care I-a dat-o Dumnezeu, ca să arate robilor Săi cele ce trebuie să se petreacă în curând, iar El, prin trimiterea îngerului Său, a destăinuit-o robului Său Ioan, care a mărturisit cuvântul lui Dumnezeu și mărturia lui Iisus Hristos, căte a văzut. Fericit este cel ce citește și cei ce ascultă cuvintele proorociei și păstrează cele scrise în aceasta!" Este ceea ce facem în fiecare zi în liturgia noastră, însă acesta este rezumatul manierei în care Cuvântul lui Dumnezeu ajunge până la noi. Dumnezeu vorbește prin înger, adică prin întâmplările cotidiene și prin inspirație. Dumnezeu vorbește prin prooroci și prin apostolii care scriu și mărturisesc. Cineva trebuie să ia cartea și să citească: acesta este momentul în care cartea reînviată. Biblia încetează de a mai fi un cimitir când cineva ia cartea și citește. Cartea devine vie și în acest moment el încredințează Cuvântul lui Dumnezeu unei comunități.

Există un minunat pasaj în cap. 8 al cărții lui Neemia: nașterea sinagogii, nașterea adunării noastre. Adunările noastre de astăzi sunt născute din acea zi în care a fost citită legea scrisă. Până atunci existaseră doar niște tradiții. Dar la un anumit moment, cei care se aflau în exilul Babilonului au vrut să reunească toate aceste tradiții, dându-le astfel Legea, Pentateuhul. În acea zi, Ezdra și Neemia au oferit întregii adunări această minunată pagină. Ei au reînviat ceea ce era mort. Au oferit poporului Cuvântul. Noi spunem că ei au proclamat Legea. Dar "a proclama" nu înseamnă "a citi cu voce joasă". Înseamnă a se adresa cuiva pentru a instaura o relație în numele lui Dumnezeu. Plecând de la acest act, Cuvântul lui Dumnezeu, care e conținut în Scriptură, reînviată, putând fi prezent în adunare și ajungând în inima celui ce crede. Astfel devine Biserica "Verbi semine et spiritu Dei plena", plină de sâmbănta Cuvântului și a Duhului Sfânt. Și cu puterea Sfântului Duh ne vorbește Hristos. El este Cel Care ne vorbește și El este Cel ce anunță Evanghelia. Cu câtă credință afirmă acest lucru Părintii! Sf. Ambrozio, Sf. Ieronim, Sf. Ioan Gură de Aur aveau conștiința clară că Hristos se află acolo vorbind adunării în numele lui Dumnezeu.

Cuvântul lui Dumnezeu ajunge la noi pe trei căi:

- Prima o reprezintă predica. Este și cea mai clară.
- A doua e cuvântul celebrat, nu numai predicat, ci celebrat în Sfintele Taine. Cuvântul tinde întotdeauna să devină Taină. Întâmplarea de la Luca 24 (pelerinii în drum spre Emaus) ne-o spune clar.
- A treia o reprezintă "lectio divina", această rugăciune personală prin care ascultăm Cuvântul lui Dumnezeu în Scriptură. Asupra acesteia din urmă mă voi opri. Deja Iudeii se întrebau cum să găsească în Scripturi Cuvântul lui Dumnezeu. Predica în sinagogi reprezenta o cale. Ca și în adunările noastre,

exista acolo asistența Duhului Sfânt, nu pe deplin ca în iconomia Noului Legământ, în care ne aflăm noi, creștinii, dar și acolo Duhul Sfânt se afla în cuvintele scribilor. Iudeii vor înțelege că, pentru a căuta Cuvântul lui Dumnezeu, era nevoie de o achiziție teologică și spirituală.

Mai întâi, toată Scriptura conține Cuvântul lui Dumnezeu. Acest lucru nu este întotdeauna clar. Uneori se întreabă: de ce această carte se găsește printre Scripturi? Există anumite cărți pe care le acceptăm cu supunere, fără a înțelege ceva. Ne întrebăm de ce oare Didahia (Didaché) nu face parte din Scriptură, iar cartea Iuditei face parte?

Trebuie să știm bine că Scriptura este o poveste de dragoste, iar în poveștile de dragoste există semne diferite. Să presupunem că la școală i s-a întâmplat cuiva dintre dumneavoastră să se îndrăgostească, iar într-o zi fata de care el era îndrăgostit i-a dat o temă la algebră. El a pus-o printre scrisorile sale și într-o zi noi găsim printre scrisorile de dragoste o temă la algebră. Ei bine, iudita este o temă la algebră în mijlocul Bibliiei. Este semnul unei povești de dragoste. Însă noi trebuie să credem că în toată Scriptura se află Cuvântul lui Dumnezeu. Este nevoie de o mare credință și de nici un fundamentalism. Nu trebuie afirmat că Scripturile sunt toate Cuvântul lui Dumnezeu în aceeași manieră. Există în ele slăbiciuni. Întâlnim unele care conțin puțin, altele care conțin mult. Biserica Catolică întotdeauna a observat că Evanghelia constituie inima Scripturilor, și de aceea a manifestat venerație pentru Evanghelia, iar nu pentru întreaga Scriptură. În timpul Conciliului, Evangheliarul e cel care a fost investit, și nu celelalte Scripturi. Peste tot a vorbit Dumnezeu, pretutindeni avem semne ale Cuvântului lui Dumnezeu, dar nu în același grad. Evanghelia este ceva, Sfântul Pavel altceva, iar cartea lui Iosua din nou altceva. Dar în fiecare pagină poate fi găsit Cuvântul lui Dumnezeu.

Scriptura este o carte unică. Este adevărat că e vorba de o bibliotecă. Între Vechiul Testament și Noul Testament, între primele și ultimele scrieri, sunt 70 de cărți ce se întind de-a lungul a 1000 de ani. Anumite cărți au fost scrise poate la Roma, iar altele la Babilon sau în Orientul Mijlociu. Prin urmare, sunt cărți foarte diferite. Dar într-o credință, Biblia este o singură carte formată dintr-un singur cuvânt: Hristos. Părintii Evului Mediu, cei de la "Sacra Pagina", au vorbit uneori de "Verbum abbreviatum", Cuvântul prescurtat, expresie puțin cam dură, semnificând că în Scriptură Hristos devine Cuvântul ce ține laolaltă toate Scripturile. Vai celui ce le desparte (le sfășie).

În numele acestei unități există un principiu pentru a ajunge la Cuvântul lui Dumnezeu, pentru a ne pregăti să-l ascultăm. A asculta (a auzi) Cuvântul lui Dumnezeu este o lucrare a Duhului Sfânt. Dar el ne poate oferi această posibilitate. Pentru ca Duhul Sfânt să lucreze, este nevoie de pregătirea noastră. Și atunci principiul devine: "Scriptura sui

ipsius interpres": Scriptura însăși se interpretează. Aceasta înseamnă că înaintea unui text al Scripturii calea împăratească pentru a ajunge la Cuvântul lui Dumnezeu este de a lăsa Scriptura să fie propriul său interpret. Între cel mai bun exeget și interpretarea Scripturii prin ea însăși, aceasta din urmă este prioritară, iar nu filologia sau hermeneutica exegetului. Iudeii au înțeles imediat aceasta și s-au întrebat cum ar putea s-o îndeplinească. Și încă din secolul al III-lea î. Hr. au început să afirme că, în adunările lor, Cuvântul trebuie interpretat prin cuvânt. Au repartizat în "lectio cursiva" corespunzătoare cu cele 52 de săptămâni ale anului. Iar în paralel au ales bucăți din prooroci pentru a avea o "lectio cursiva" a Pentateuhului împreună cu pasajele profetice cu semnificații paralele. Ei au împărțit Tora în "aphtara", adică în pericope, și, în paralel, au așezat pericopele din prooroci ("aphtara" lângă "paracha"). Vatican II a făcut același lucru cu citirile de texte în sărbători. Iudeii o făcuseră deja cu trei secole înainte de Hristos. În fiecare duminică avem această "lectio cursiva" a Evangheliilor, iar prima lectură este o paralelă împrumutată din Vechiul Testament.

Pentru iudei, centrul era reprezentat de Tora pe care o citeau ca "lectio cursiva", așa cum citim noi Evanghelia, căutând de asemenea și texte paralele ale proorocilor. În același timp, aceasta oferea și posibilitatea de a explica un text printr-un altul. Acest principiu simplu a devenit la un moment dat liturgia sinagogii, iar Biserica a moștenit-o. Am ajuns astăzi să reconstituim citirile sinagogale din timpul lui Iisus, urmând mai ales cea de-a patra Evanghelia. Am ajuns să știm chiar ce a citit Iisus în Nazaret când a deschis cartea proorocului Isaia și să cunoaștem pasajele corespondente din Lege.

Formula "Scriptura sui ipsius interpres" provine de la Origen. Ea a fost reluată de Părinții secolului al IV-lea, de a-i vedea împlinirea în Evanghelia, de a căuta în Vechiul Testament chipul, umbra, profetia ei. Uneori aceste metode tind să golească total Vechiul Testament de realitatea sa, iar aceasta nu e bine. Dar dacă spunem că Vechiul Testament reprezintă nu umbra sau chipul, ci o profetie sesizată prin evenimentele concrete ale istoriei mântuirii, putem să înțelegem această istorie și să vedem că Noul Testament este împlinirea a tot ceea ce Dumnezeu anunțase și că noi așteptăm parusia.

Când citim Biblia înțelegem mai întâi de toate că Dumnezeu nu este acolo. Dacă Dumnezeu ar fi fost acolo, n-ar mai fi existat Biblia. De aceea vorbim despre testament: documentul lăsat de cineva care nu mai e prezent și care se deschide când persoana a murit. Dumnezeu n-a murit, dar e adevărat că Iisus e absent. El e în mijlocul nostru prin credință, dar în trup nu mai e printre noi. Când intrăm într-o Biserică, observăm amvonul, această construcție minunată ce datează din timpul lui Neemia (cap.8 - se construie un podet din lemn pentru a se citi Tora). De la amvon cineva citește mărturisind că Dumnezeu vorbește prin Scriptură care, testament fiind, dezvăluie în ce mod este El departe de noi. Și Dumnezeu ne cere să reînviem Cartea pentru a-I auzi glasul în adunările noastre. Avem aici o manifestare bisericască. "Sine ecclesia, nula Scriptura" a), iar nu "Scriptura sola" care este împotriva întregii Tradiții. Înțelegem că această Scriptură poate fi reînviată printr-o lucrare a Duhului Sfânt. Creșterea Bisericii se face prin predică, prin Sfintele Taine, și prin "lectio divina". Sunt singurele mijloace.

Traducere: Nicu Turcan

Notă:

a) "În afara Bisericii nu există Scriptură" (lat.)

Ieromonahul DAMASCHIN

Frăția Sfântului Gherman din Alaska, California, SUA

Răsăritul răsăriturilor. De la religiile orientale la Ortodoxia răsăriteană (3)

6. Arhimandritul Sofronie

Pentru un material mai bogat despre religiile orientale și Ortodoxie, cititorul e îndrumat să consulte cartea Părintelui Serafim Rose, Ortodoxia și religiile viitorului. Această carte, publicată în milioane de exemplare în întreaga lume, a contribuit la aducerea unui număr nespuse de mare de oameni la Hristos în Ortodoxie, avertizându-i asupra primejdiilor implicate de practicile spirituale non-ortodoxe.

Alte cărți importante pe aceeași temă sunt lucrările scrise de Arhimandritul Sofronie Saharov, **El trăiește în mine (His Life Is Mine)** și **Îl vom vedea așa cum este (We Shall See Him As He Is)**¹. În aceste lucrări, Părintele Sofronie reușește să întâlnească religiile orientale pe propriul lor teren, datorită unei reuniuni a doi factori: 1) în tinerete fusese profund implicat în practici religioase orientale și experimentase o oarecare trezire spirituală de pe urma lor; 2) în calitate de creștin ortodox și ucenic al Sfântului Siluan de la Muntele Athos, el a experimentat profunzimea vieții spirituale creștine și a primit darul unei adânci pocăințe și vederea Luminii necreate; și 3) nu s-a dat înapoi să vorbească despre experiențele sale cele mai profunde.

Când oamenii abia așteaptă să vorbească despre experiențele lor spirituale, de obicei e semn că nu prea se află ceva real în ele. Cei ce sunt adevărate vase ale îndumnezeirii în Lumina necreată sunt foarte reticenti să vorbească despre

asta, cu atât mai puțin să scrie. Acest fapt face ca ultima carte a Părintelui Sofronie, **Îl vom vedea așa cum este**, să fie atât de singulară. Unicul motiv pentru care a scris cartea, având 92 de ani, trăind în semi-recluziune și fiind pe marginea gropii, nu mai era în primejdie să fie afectat de slava din partea oamenilor. În plus, ca occidental crescut în Europa, știa cât de sărăcit spiritual era omul modern și în ce măsură apelau contemporanii săi la religiile orientale pentru a-și umple vidul, întrucât creștinismul nu părea să le ofere același grad de experiență mistică. Ultima sa carte a scris-o pentru a arăta ceea ce e cu adevărat posibil prin credința în Iisus Hristos, trecându-se dincolo de ceea ce e posibil în alte religii. Deosebit de interesantă este distincția pe care o face între lumina minții (a intelectului pur sau a purei conștiințe) și Lumina necreată a Dumnezeirii - ambele trăite de către el în mod nemijlocit.

Operele Părintelui Sofronie, ce includ și cartea Sfântului Siluan Athonitul, ar trebui recomandate tuturor celor implicați în religiile orientale și în același timp interesați de Ortodoxia răsăriteană.

7. Împlinirea celor din vechime

(...) E important ca oamenii să-și dea seama că majoritatea acestor convertiri (la creștinismul ortodox din religiile orientale - n.red.) nu se întemeiază pe simpla respingere totală a unei false religii și îmbrățișarea uneia adevărate, cu nimic mai mult

decât convertirile de la protestantism și catolicism. Mai curând ei trec dincolo de religiile orientale, care sunt "bune până acolo unde merg" (cum a spus Părintele Serafim Rose despre multe dintre ele), dar nu merg destul de departe.

În Hristos se află împlinirea celor așteptate de către cei din vechime: Lao Tî, Confucius, Buddha, Zoroastru, Socrate, Platon și cei ce au scris Vedele. Hristos nu desființează toate cele apărute înainte de El, ci le aduce la împlinire, surpând cele false și înălțând pe cele adevărate în Lumina Revelației Sale definitive. Adevărurile din toate vechile religii și filozofii strălucesc în această Lumină, dar nu sunt ele însele Lumina și nici nu sunt deopotrivă cu ea. Văzute cu ochii credinței, ele aduc mărturie despre Lumina Revelației, la fel cum fac și sufletele căutătorilor spirituali de azi când, prin fereastra religiilor orientale tradiționale, zăresc Chipul neschimbat al lui Hristos strălucind cu întreaga Sa sclipire în Sfânta Biserică Ortodoxă.

Prezentare și traducere: Constantin Făgețan

Notă:

1. Apărută în românește sub titlul **Mistica vederii lui Dumnezeu**, Ed. Adonai, București, 1995 (N. tr.).

ORIGINEA MONAHISMULUI

Istoricul bisericesc protestant Karl Heussi a publicat acest studiu despre originile monahismului în 1936, după ce a elaborat diverse articole de specialitate, precum și o Istorie a Bisericii ce poate fi caracterizată drept foarte precisă și la obiect. Deși în bibliografia cărții sale nu se găsește nici o lucrare ortodoxă care să trateze această problemă (și deoarece teologii ortocdoși ai acestui secol sau ocupat prea puțin de monahism), el se bazează totuși pe toate scrierile anterioare mai importante asupra monahismului, catolice și protestante, reușind o prezentare corectă și "științifică" a problemei tratate. Așa cum remarca Părintele Profesor Liviu Stan, "lucrarea constituie una din mărturiile vii ale revenirii sau orientării parțiale a teologiei protestante spre valorile Sfintei Tradiții fără de care monahismul n-ar putea fi fundamentat ca instituție a vieții creștine – așa cum de fapt îl lămurește și-l acceptă și Heussi" (v. "Ortodoxia" nr. 2/1955, p. 281). Chiar dacă această tradiție este considerată din exterior și chiar dacă, în al doilea rând, lucrarea a apărut în perioada interbelică, ea rămâne de referință în ce privește apariția și dezvoltarea monahismului creștin și trebuie considerată ca atare și de către teologia și spiritualitatea ortodoxă românească, care nu s-a ocupat de această problemă decât în mod tangențial.

I. Stadiul preliminar al monahismului în asceza primilor creștini

1. Introducere

Asceza nu este doar o teorie, nici o activitate izolată și trecătoare, ci – cel puțin din perspectiva istoricului – o atitudine de viață, o formă de a trăi. Considerată astfel, ea se află în interacțiune cu toate celelalte forme de existență din domeniul ei. La o primă și superficială privire, acest fapt este foarte paradoxal; căci asceza tinde tocmai spre libertatea față de "lume" și încearcă să fugă de ea. În realitate, o lepădare de lume cu totul consecventă, cu totul radicală și deplină nu este posibilă pentru vreun om; rămâne întotdeauna necesitatea inevitabilă a trăirii exterioare, care mai amintește oarecum de civilizația contemporană, de care ascetul crede că a fugit; mai rămâne totuși lumea gândurilor ce închid în sine o istorie tainică, lungă și adâncă, care nu este altceva decât o parte a acelei lumi pe care ascetul crede că a părăsit-o. Chiar și atunci când se gândește la Dumnezeu, o face în cadrele date și singurele posibile ale lumii; concepția creștină despre Dumnezeu ca Părinte și oameni ca și copiii Săi presupune o familie gândită patriarhal care se află într-o tainică legătură cu nuanțarea valorilor ei spirituale, cu amprenta ei istorică, cu latura ei juridică și chiar economică. Deci și ascetul, care trăiește complet despărțit de ceilalți oameni, singur cu el, și care se gândește numai la Dumnezeu, se află încă în relație cu lumea pe care a părăsit-o.

Asceza se modifică o dată cu lumea, al cărei corelat este. Ea are deci o istorie, și încă una foarte complexă. Dacă dorim să prezentăm o anumită parte a acestei istorii, putem ajunge la o înțelegere autentică – așa cum reiese din cele spuse până aici – numai dacă vom considera obiectul nostru nu ca unul izolat, închis ermetic față de lumea înconjurătoare și mereu identic cu sine însuși, ci în raporturile sale istorice concrete și în transformările sale. O premisă de la sine înțeleasă este deci, spre exemplu, faptul că și în interiorul creștinismului, asceza este foarte diferită în locuri și timpuri diferite, din diverse motive religioase care o determină. De pildă, ascetul se poate baza pe o tensionată așteptare eshatologică sau pe o concepție principial dualistă asupra lumii. Ambele au ca rezultat atitudini generale și structuri ale ascezei foarte diferite. Ne devine clar mai departe că istoria ("istorie" mai ales în sensul fluxului de experiențe umane) este un singur mare raport, care nu poate fi împărțit în două rânduri de experiențe, unul "sfânt" și altul "profan", și mai departe, că teama mult prelungită de preluare a vreunei experiențe exterioare creștinismului nu a fost decât o rămășiță a acelei împărțiri dualiste a istoriei. Nu doar că atât asceza creștină, cât și cea necreștină sunt, să spunem în primele patru secole, părți componente ale aceleiași lumi antice târzii, că sunt influențate de aceleași condiții de existență și se dezvoltă așadar, în mod analog; ci trebuie luată de la început în considerare și posibilitatea unor influențe reciproce. Căci dintre toate formele de existență care s-au regăsit în asceza creștinismului primar, forma ascezei necreștine a fost desigur cea care a exercitat cea

mai puternică influență asupra ascezei creștine, chiar prin exemplul pe care îl oferea. Deoarece în cazul ascezei este vorba mai ales de nevoită și de luptă continuă, a trebuit ca de la sine să ia naștere o râvnă, iar asceții creștini să privească la cei necreștini și invers.

2. Asceza în perimetrul începuturilor creștinismului

Dacă înțelegem prin asceză restricția sau înfrânarea – motivată religios – de la mâncare și băutură, locuință și somn, îmbrăcăminte și orice fel de avere, mai ales abstenența în sens restrâns, interdicția temporară sau totală a relațiilor sexuale, atunci nu se poate tăgădui că asceza era prezentă chiar în creștinismul primar. Într-un sens mai riguros, nu am avea voie să spunem că ascetismul "a pătruns" devreme în creștinism. Conform acestei formulări, a existat o etapă de început a creștinismului, în care nu se afla nimic ascetic. În realitate însă, oamenii care au alcătuit cele mai vechi grupuri de ucenici ai lui Iisus, au adus deja cu ei ceva ascetic într-o oarecare formă și într-o oarecare măsură, astfel încât asceza a fost prezentă și a influențat de la început procesul de cristalizare pe care îl înfățișează devenirea creștinismului. În nu puține religii care, pe vremea lui Iisus, coexistau într-o varietate pestră în Imperiul Roman, se aflau motive ascetice; astfel, în Palestina iudaică și în diaspora, pe ici și pe colo, mai ales în acele straturi sociale adepte ale sincretismului religios, la terapeuti și esenieni, dar nu mai puțin în lumea religiilor antice păgâne, a celor elenistico-romane și a celor orientale. În iudaism exista deja din antichitatea israelită tradiția puternică a postului, conceput probabil ca o înfrânare care trezește mila lui Iahve, iar pe om îl "sfintește" și-l face capabil să recepteze lucrurile dumnezeiești; postul era strâns legat de rugăciune, dar și de milostenie. În vechiul Israel și în iudaism, la fel și pentru păgâni, exista concepția că relația sexuală îi face pe oameni, cultic, necurați. Foarte răspândită era alimentația vegetariană și înfrânarea de la vin, motivate religios. Reguli ascetice referitoare la mâncare se puteau întâlni în cultul zeiței Atargatis (Dea Syra) și al zeiței Isis, aici existând și înfrânare trupească în vremea sărbătorilor. În Siria existau castrări cultice orgiastice. Cel mai mult era răspândită asceza în Asia Mică, în cultul zeiței Cibele; credincioșii ei se abțineau de la anumite mâncăruri în anumite perioade; preoții ei – galli – practicau cea mai aspră asceză trupească, prin castrare. Mai puțin aspră era asceza în cultul lui Mithra, unde existau "fecioare" și asceți. Între filozofii lumii elenistico-romane era foarte răspândită renunțarea la cele lumești, datorită recunoașterii nimicniciei lumii și a activităților ei – în stoicism era răspândită și pretenția ascezei la autoeducare etică, mai ales fără legătura cu religia. Prin dezvoltarea orientării religioase, care poate fi observată în timpul împăraților romani, și în aceste cercuri asceza a câștigat un caracter religios, precum în neopitagorism și mai târziu în neoplatonism. Primul fenomen important de acest gen provine din timpul lui Iisus: este vorba despre cunoscutul filozof religios evreu Filon din Alexandria. Așa cum va rezulta în cursul expunerii noastre, mai ales prin principala sa atitudine – și anume legătura caracteristică între asceză și trăirea în Dumnezeu –, ca și prin idealul unei vieți ascetice în comun, el este un foarte important precursor atât al ascezei marelui Clement Alexandrinul și al lui Origen, cât și pentru monahismul secolului al IV-lea.

Astfel, în timpul și în spațiul creștinismului în devenire, asceza era foarte vie, de o mare varietate a formelor, a măsurii, a frecvenței și a regularității, a motivelor și a scopurilor, a fundalurilor civilizației. Din Orient a pătruns o concepție de viață dualistă, care considera lumea văzută, materia drept păcătoasă și de un nivel inferior, iar din această premisă teoretică trăgea concluzia ascezei. Toate acestea se mișcau în spațiul creștinismului timpuriu. Concepția aspră eshatologică și transcendentă a creștinismului se arată drept un foarte puternic magnet al străduințelor ascetice.

Deja în prezentarea lui Ioan Botezătorul, Marcu și Matei (Mc 1, 6; Mt 3, 4) scot în evidență trăsături ascetice: veșmântul aspru, cingătoarea de piele, lăcuste și miere sălbatică drept mâncare. La fel se îmbrăcase și Profetul Ilie, într-o haină și o cingătoare de piele. Se subînțelege că primii monahi creștini îi vedeau pe Ilie și Ioan Botezătorul ca precursori. Aflăm mai departe că ucenicii lui Ioan obișnuiau să postească (Mc 2, 18).

(va urma)

(din Karl Heussi, *Der Ursprung des Mönchtums*, 1936)

Traducere: M.E.G.

INIȚIERI LITURGHICE

Experiența misterului

Caracterizarea cea mai apropiată de o definiție (a liturghiei – n. tr.) ni se pare a fi aceasta: liturghia este experiența adevărilor creștine prin mijlocirea cultului adus lui Dumnezeu în Trupul lui Hristos, în mod simbolic și real. Rezultă de aici că ea este *expresia și lucrarea tainei Bisericii*, unul din aspectele ei fundamentale fiind restaurarea chipului lui Dumnezeu în om prin Cuvânt și prin Duh. Dacă în Hristos, după frumoasa exprimare a Sfântului Ipolit, Dumnezeu "Își înfățișează Sesi acest chip al Său care se pierduse" (Ap. trad. I, 1), "există un Fiu", continuă Sfântul Irineu, "Care a împlinit voința Tatălui și există un neam omenesc în care tainele lui Dumnezeu se împlinesc... pentru ca propriul Său Fiu, Cuvântul, Unul-Născut, să coboare în făptura pe care a plămădit-o... și făptura împărtășindu-se de Cuvânt, să urce spre Dumnezeu și să devină după chipul și asemănarea lui Dumnezeu" (Adv. Haer. V, 36, 3). Pe scurt, liturghia este *realizarea cultică a teantropiei*.

Liturghia este lucrarea *sacramentală* prin care se săvârșește "plinirea Celui ce plinește toate în tot" (Ef 1, 23) și care constă în a face să crească Biserica "până vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos" (4, 13). Dar omul desăvârșit presupune omul aflat în *mediul său*, care este lumea, "grădina" sa; *pleroma* de care este vorba înseamnă deci salvarea creației. Dacă deci liturghia este "jertfa neîncetată" (Mal 1, 11) a oamenilor care doresc să-l afle pe Hristos, "chipul lui Dumnezeu" (2 Co 4, 4), împlinind taina prin care "ne prefacem în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului" (2 Co 3, 18), ea (liturghia - n. tr.) este, de asemenea, *sfîntirea creației*, "nunta Mielului" care se desfășoară în istoria lumii, simbolul dinamic și hieratic al coborârii Ierusalimului Ceresc, profetia *in actu* a cultului ce îl are ca templu pe Însuși Dumnezeu (Ap 19, 6-7; 21, 2, 22; 22, 3).

(C. Andronikoff, *Le sens des fêtes*, Les Editions du Cerf, Paris, 1970, pp. 14-15)

Traducere: Dana Elena Prioteasa

DICȚIONAR DE SIMBOLURI CREȘTINE

ACROBAT – Acrobatul (jongleurul, dansatorul pe sârmă, clovnul) a stărnit în toate civilizațiile uimire și fascinație, probabil deoarece reprezintă libertatea față de condițiile normale de existență. El este întotdeauna suspicios față de ordinea stabilită. Pe capitellurile și portalele romanice întâlnim un mare număr de oameni cu membrele îndoite în mod artistic sau în alte poziții neobișnuite, imagini ale poporului vagabond care își desfășura arta pe străzi sau mai ales la locurile de pelerinaj. Reprezentați în asemenea locuri, acești acrobați nu sunt doar imagini, ci, pentru că moravurile lor lăsau de dorit și prezența lor în locurile spirituale de pelerinaj nu era prea agreată, și simboluri negative. Ei trimit spre puteri diavolești, mai ales în ce privește patima desfrânării. Ca și în cazul corespondentelor feminine ale acestora, curtezanele, prin ei se arată ispitirea în tot felul de păcate, iar atunci când erau reprezentanți la intrarea în biserică, însemna că asemenea păcate nu au ce căuta în Biserică. Arta romană mai cunoaște și altă semnificație a figurii acrobatului: personaje care își apleacă atât de mult capul pe spate, încât aproape că își ating propriile picioare, trimit la faptul că duhul va supraviețui morții carnii. Ele se încadrează astfel în grupul simbolurilor morții și ale luptei.

(Gerd Heinz-Mohr, *Lexikon der Symbole. Bilder und Zeichen der christlicher Kunst*, Herder, 1996, pp. 29-30)

Sfântul Cuvios Arsenie cel Mare

- 8 mai -

Către
Părintele Teofil

Am cunoscut tineri și cred că sunt mulți într-o asemenea situație, care se duc la sfintele slujbe, nu atât pentru sfintele slujbe, cât pentru întâlnirile cu prietenii din A.S.C.O.R., de după slujbe. Ce părere aveți despre această realitate, și dacă este negativă, cum credeți că poate fi ea depășită?

Mai spun încă o dată, toate ale omului sunt la nivelul omului. Nu putem să cerem oamenilor să facă lucruri mai presus de ei înșiși. Putem să-i îndrumăm, putem să-i orientăm, putem să le atragem atenția. Nu avem de unde să știm ponderea pe care o au slujbele și ponderea pe care o au întâlnirile de după slujbe. Cred că importante sunt și una, și alta. E important și să mergi la slujbe, e important și să te întâlnești cu prietenii din A.S.C.O.R. Important este să

trăiești în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor, cu gândul la Dumnezeu. Ceea ce îi apropie de oameni sunt și legăturile lor reale din afară de slujbă, din viața de fiecare zi. Sigur că dacă degenerază întâlnirile cu tentă religioasă în întâlniri fără gândul la Dumnezeu, nu e bine. Dacă se prelungesc aceste întâlniri, dacă se pierde vreme, vreme afectată studiului sau măcar odihnei, pentru ca să poți să ai după aceea vreme de studiu, nu e bine. Lucrurile trebuie supravegheate și orientate după posibilitățile care sunt pentru a le orienta. În orice caz, asociația de tineret nu are în componența sa întâlniri de după slujbe, ci acestea se realizează spontan și se realizează cu încadrarea fiecăruia individual. Și în vremea când nu e slujbă, totul trebuie organizat, totul trebuie dirijat, totul e bine să aibă o orientare către Dumnezeu din gândurile celor care își doresc și întâlniri și au prieteni din A.S.C.O.R.

Zis-a un părinte

L-a întrebat un frate pe Părintele Iacob cel din pustie:

–Dacă experiența nimicniciei noastre la sfintele slujbe este foarte puternică, cum putem ajunge la așa smerenie?

–Două lucruri esențiale trebuie să stea la temelia raportului nostru cu Dumnezeu, pentru că începând de la rugăciunea particulară și până la slujba culminantă a Bisericii, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, toate caută să ne așeze în cel mai firesc raport cu Dumnezeu. Acestea sunt: cunoștința de Dumnezeu și cunoașterea de noi înșine. Când lipsește oricare dintre ele, ne aflăm în primejdie. Și aceste primejdii le putem cunoaște cel mai bine în timpul sfințelor slujbe. Singură, cunoștința de Dumnezeu semețește, iar conștiința nimicniciei noastre, când este singură, ne aruncă în deznădejde. Reale, nici nu pot exista una fără de cealaltă. Atunci când ele se susțin, cunoașterea de sine înmoaie inima și o face sensibilă față de rezonanțele iubirii divine, a căror cunoaștere îți dă îndrăzneala de a le primi. Te afli tot timpul între două prăpăstii: deznădejdea și încrederea prea mare în bunătatea lui Dumnezeu, dacă nu vei alege calea smeritului David atunci când zice: „Ales-am a fi lepădat din casa lui Dumnezeu mai vărtos decât a locui în corturile păcătoșilor”.

–Atunci, Părinte, înseamnă că Biserica ar fi tot timpul plină de penitenți, dacă nu chiar de excomunicați.

–Cred că mai vie era Biserica în veacurile când avea mai mulți penitenți și poate chiar mulți excomunicați. Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, Dumnezeu să-l ierte, într-una din cărțile lui actualiza eceniile celor chemați, arătând că fiecare dintre noi putem avea experiența celor chemați, adică a catehumenilor, a penitenților sau, dacă vrei, chiar a excomunicaților.

–Oare, părinte, noi nu putem fi altceva decât niște pocăiți? Unde-i verticalitatea Bisericii?

–Oricum, nu în mine, ci în Hristos și în cei care au ajuns să rămână neclintii în El. Dar eu n-am de ce să mă rușinez atâta vreme cât Hristos nu Se rușinează de mine când mă întorc la El pocăit, ci mai mult, îmi promite că Se bucură când mă întorc. Măcar atâta bucurie să-I fac și eu lui Hristos.

Dealul Mărului, decembrie 1996

Marele Arsenie este personalitatea duhovnicească de referință a pusturilor Egiptului la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea. S-a născut la Roma, în anul 354 și a crescut de mic în atmosfera unei vieți creștine autentice. De tânăr dovedește o mare sete de cunoaștere ce-l face să asimileze întreaga învățătură a înțelepților greci și latini ce se preda în școlile timpului său. Simțind însă că nu a dobândit înțelepciunea adevărată, lasă la o parte ce a agonisit și se avântă cu toată ființa în aventura cunoașterii duhovnicești a vieții, străduindu-se să devină locaș curat al Duhului Sfânt, Cel din Care izvorăște întreaga și adevărata înțelepciune.

Întrebat fiind, mult mai târziu, de ce, deși atât de învățat, ascultă sfatul unui oarecare bătrân egiptean, dă răspunsul care explică conținutul căutării și frământării care i-a caracterizat viața: „Învățătura cea grecească și cea latinească o știu, dar alfabetul pe care acel simplu îl știe încă nu l-am putut învăța”.

Ajunșând la maturitate, calitățile sale de excepție îl recomandă a fi hirotonit diacon la noua biserică din Roma, și puțin mai târziu, îl îndreptătesc să devină profesorul și sfătuitorul fiilor împăratului Teodosie cel Mare. La Constantinopol au fost însă ani de luptă crâncenă între, pe de o parte, cinstea ce i se acorda de „tatăl împăraților” și luxul ce-l înconjură, iar pe de altă parte, nevoia de umilință, de isihie și simplitate pe care o resimțea sufletul său din ce în ce mai acut. Clipa izbăvirii însă vine și glasul ceresc îi dă dezlegare: „Arsenie, fugi de oameni și te vei mântui”. Același glas, cu același mesaj, îl va însoți continuu și îl va duce tot mai adânc în pustie, tot mai departe de oameni și din ce în ce mai aproape de Dumnezeu. Va refuza să-l primească chiar și pe arhiepiscopul Alexandriei, și chiar gândurile și le va păzi de oameni; „Mă voi ruga lui Dumnezeu să-ți șteargă pomenirea ta din inima mea”, îi spune unei femei ce străbătuse cale lungă și grea până la el.

Viața în schitul din pustiu Nitriei, de lângă Alexandria, începe cu duritate pentru Arsenie, bătrânul său Ioan Colov încercându-i mândria din prima zi. Văzându-l mâncând ca un câine pâinea ce i s-a aruncat ostentativ la picioare, Ioan Colov îl anunță ca viitor mare și iscusit monah, iar mai apoi îl va îndrăgi ca pe nimeni altul, pentru smerenia lui. Și viața lui Arsenie devine „minune tuturor părinților din schit”.

Timp de 55 de ani, Arsenie va fi monahul care va hrăni prin cuvinte puține, dar pline de putere, prin exemplul vieții sale și prin rugăciune conștiința pe toți călugării din pustiu Nitriei.

Viața pe care o duce are o rigoare și o asprime de neimaginat. Hrânindu-se dintr-o măsură de grâu un an întreg, doar dimineața, pentru puține clipe, spunând somnului „acum vino, rob rău”, pustnicul Arsenie se atenționează necontenit: „N-ai venit la odihnă, ci la osteneli; nu la lenevire, ci la nevoiță”. El resimte acut starea de moarte pentru tot ceea ce-i pământesc: împăratului Arcadie, care-i dăruiește tributul Egiptului, îi transmite că acel Arsenie a murit de mult, iar atunci când se trezește moștenitor al unei averi imense, o refuză fără șovăială, spunând: „Eu mai înainte de acela am murit”. Viețuirea cu Hristos este pentru Arsenie suprema comoară, iar prezența lui Hristos este pentru el cea mai evidentă și cutremurătoare realitate. De aceea nu deznădăduiește nici chiar atunci când barbariiucid și alungă călugării din schit. „Dacă Dumnezeu nu mă va păzi pe mine, apoi atunci pentru ce mai trăiesc pe pământ?”, spune Arsenie și harul lui Dumnezeu îl ascunde de la fața ucigașilor.

Nu după mult timp, darurile duhovnicești încep să se reverse asupra lui: fața îi strălucește în timpul rugăciunii, lacrimile îi curg chiar și în timp ce-și împletește coșurile de răchită, clarviziunea și dreapta socoteală îl arată purtător al darului profetic. Fiecăruia îi dă sfatul pe măsura lui: dacă unuia îi spune „de ajuns este călugărului să doarmă un ceas”, celuilalt, aflat în ispită, îi recomandă „mănâncă, bea, dormi și nu lucra, numai de chilie nu te depărta”.

Sfârșitul vieții, la aproape 100 de ani, l-a găsit ajuns la statura bărbatului desăvârșit. Avea chipul îngeresc al lui Iacov, părul alb, avea genul căzute de plâns și barba lungă până la pantece, iar trupul uscat, lung și gârbov de nevoiță. A murit cu teama sfântă ce-l însoțise întreaga viață, iar ucenicii nu i-au ascultat ultima dorință de a-i lega trupul mort cu funii și de i-l arunca undeva în munți. Vruse să nu fie pomenit și cinstit de nimeni, dar iată-l slăvit până la sfârșitul veacurilor.

Cu ale lui sfinte rugăciuni, Doamne, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi. Amin.

Pr. Nicolae Ignat

Bibliografie:
Patericul egiptean, Ed. Episcopiei Alba Iuliei, 1993;
Proloagele, vol. II, Ed. Bunavestire, Bacău, 1995; **Viețile Sfinților pe luna mai**, Ed. Episcopiei Romanului, 1996, pp. 151-168.

Limba română și-a creat vocabularul doctrinal și cultic cu preponderență din limba latină clasică, dar și din latina populară orientală. Există, de asemenea, destule împrumuturi din limba elină și mai apoi din limba slavă. Deși am căutat tot timpul să imităm precizia în exprimare a limbii eline, și în bună parte am reușit, totuși au mai rămas în lexicul nostru termeni imprecizi sau cu noțiunea incomplet circumscrisă, care sunt piedici pentru o expresie clară și corectă. În cele ce urmează dorim să punem în discuție doi termeni de exprimare cultică din limba română, și anume cuvintele *slavă* și *mărire*.

Cuvântul *slavă* este de origine slavonă, iar *mărire* de origine latină. Atât în doctrină, cât și în cult (mai ales), acești doi termeni se folosesc în reciprocitate, înlocuindu-se unul pe altul și lăsând impresia că circumscriu aceeași noțiune. Ba și dicționarele contribuie la perpetuarea acestei păreri. Citim în **Dicționarul enciclopedic** sub cuvântul *a mări* și sensurile *a glorifica*, *a proslăvi*. Iar sub cuvântul *a slăvi* găsim și sensurile *a preamări*, *a venera*. Dacă în domeniul lingvistic și literar aceste sensuri „merg” împreună, în domeniul teologic rigoarea trebuie să fie mult mai mare.

Conform învățaturii creștine, cinstirea pe care I-o datorăm lui Dumnezeu este adorare sau latrie. Grecii exprimă în cult această cinstire prin cuvântul *doxa*, iar slavii prin cuvântul *slava*. Așadar, cinstirea lui Dumnezeu se face doxologic sau slavoslovnic, prin doxologie sau prin slavoslovie. Noi, românii, avem în limbajul cultic ambele cuvinte: *doxologie* și *slavoslovie*, dar numai cuvântul *slavă*, nu și *doxa*.

Cinstirea pe care o datorăm sfinților este venerare sau dulia. În limba elină se folosesc pentru aceasta substantivul *megaleion* și verbul *megalyne*. Slavii spun *velicie*=*mărire*, *măreție*, *grandoare*.

Așadar, atât în limba elină, cât și în cea slavă există termeni prin care I se atribuie cinstire lui Dumnezeu și alții,

“SLAVĂ” și “MĂRIRE”

deosebiți, prin care li se atribuie cinstire sfinților. Ba chiar mănăstirile athonite au încercat să ne impună și nouă cuvântul „megalinar”, prin care ne sugerau o scurtă rugăciune în cinstea Maicii Domnului sau a vreunui sfânt. Aceste „megalinare” le avem și noi în slujba Utreniei, numite „mărimuri”.

Noi, românii, am folosit secole în șir și folosim și acum, de-a valma, cuvintele *slavă* și *mărire*, *a slăvi* și *a mări* atât pentru cinstirea lui Dumnezeu, cât și pentru cinstirea sfinților. Deși ultimele ediții ale cărților de cult au consacrat cuvântul *slavă* (*a slăvi*) pentru raportarea cinstirii către Dumnezeu și cuvântul *mărire* (*a mări*) pentru sfinți, totuși în bisericile de enorie, în mănăstiri și în catedrale rostim sau cântăm: „*Mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh...*” sau „*Că a Ta este mărirea...*” etc., iar la Axion zicem: „...și mai *slăvită* fără de asemănare decât serafimii...” sau „...Născătoare de Dumnezeu te *slăvim*”.

Dacă pentru cinstirea lui Dumnezeu nu folosim termenul grecesc *doxa*, nici termenul latinesc *gloria*, atunci este obligatoriu să folosim termenul *slavă*, impropriat limbii noastre liturgice cu multe secole în urmă. Pentru cinstirea sfinților avem cuvântul *mărire* (*a mări*) și textele liturgice numite „mărimuri” sau „măritoare”. Iar Maicii Domnului, căreia i se cuvine supravenerare sau hiperdulia, pronunțându-ne românește, îi dăm *preamărire*. De aceea zicem: „Preasfânta”, „Preacurată”, „Preabinecuvântată”, „Preamărita Stăpâna noastră” sau „...pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te *mărim*”.

A-I acorda lui Dumnezeu cinstirea cuvenită prin cuvântul *mărire* ni se pare că este un mod sărăcăcios de a proceda. Parcă nu îi dăm tot ce I se cuvine, îi împuținăm voit ce este al său, îi rămânem cumva intenționat datori, îi dăm cu zgârcenie și nu cu inimă largă. Iar a acorda sfinților, din greșeală, din lipsă de atenție sau din dezinteres, slava care I se cuvine lui Dumnezeu, considerăm că este păcat prin banalizare, chiar o oarecare împuținare de conținut, ca să nu spunem mai mult.

E adevărat că s-au scris partituri liturgice cu texte nediertosite din acest punct de vedere. E adevărat că și în cărțile de cult corectate în ultimii ani au rămas încă imprecizii. E adevărat că și limba noastră, a slujitorilor bisericești, scapă uneori și greșește. Dar trebuie să ne străduim să trimitem spre cer cinstirea noastră și rugăciunile noastre prin cuvinte potrivite, bineplăcute lui Dumnezeu și sfinților. Să-I dăm lui Dumnezeu ceea ce I se cuvine lui Dumnezeu, și sfinților ceea ce li se cuvine sfinților.

Pr. Constantin C. Cojocaru

file de acatist

Acatistul

Sfântului și de Dumnezeu Purtătorului Părinte Paisie Velicikovski

care a trăit între anii 1722-1794
pomenit pe 15/28 noiembrie

Condacul 1

Între Sfinții Părinți ai fost biruitor, cel ce în această lume decăzută spre părinteasca îmbrățișare a cuvioșilor celor din vechime ne călăuzești, ca o punte peste adâncul necredinței. O, fraților, nu plângeți, ci vă veseliți, căci avem un neclătit îndrumător:

Bucură-te, Sfinte Paisie, dumnezeiască punte către Sfinții Părinți!

Icosul 1

Ca înger în trup ai crescut din fragedă pruncie, pururea pe buze psalmi având și a inimii bătaie dumnezeiască slujbă. Pentru tinereasca ta neîntinare mărire aducându-l lui Dumnezeu, aceste laude îți cântăm:

Bucură-te, a îngerilor și a sfinților uimire,
Bucură-te, căci mulți au fost chemați, tu însă ai fost ales;

Bucură-te, cel ce ai semănat cu lacrimi, pentru a secera cu bucurie;

Bucură-te, cel ce din pruncie ai iubit curăția și tăcerea;
Bucură-te, Sfinte Paisie, dumnezeiască punte către Sfinții Părinți!

Condacul al 2-lea

Căutând să cunoști ceea ce întrece cunoștința, încă din tinerețile tale ai dorit să primești tunderea cea călugărească. Atât de fierbinte ți-era dorul după Dumnezeu, încât toți cei ce te priveau ori auzeau de tine erau uimiți de râvna și de iubirea ta de liniște, și toți îl măreau pe Dumnezeu cântând: Aliluia!

Icosul al 2-lea

În tinerețe ai primit pregătire în cetatea Kievului și ai fost învățat despre lucrurile acestei lumi, despre dumnezeii cei păgâni și filozofi, însă dorind cunoașterea celeilalte lumi, ai lepădat toate învățăturile, cu năzuința de a intra la îngereasca școală a călugăriei. Din pricina aceasta îți cântăm ție:

Bucură-te, că din neamul tău ca un ales te-ai înălțat,
Bucură-te, că numai știința lui Dumnezeu ai voit să o înveți;

Bucură-te, cel ce ai dorit să devii monah, dându-ți seama de neștiința ceasului morții;

Bucură-te, care nu ai dorit doar înțelepciunea limbii,
Bucură-te, cel ce de dragul Adevărului ai pățimit;

Bucură-te, Sfinte Paisie, dumnezeiască punte către Sfinții Părinți!

Condacul al 3-lea

Cu râvnă arzătoare te-ai aplecat asupra sfințelor cărți ale Părinților, udând și răsădind cu grijă fiecare cuvânt în

caldul pământ al inimii tale. Părăsindu-i pe toți cei dragi și lumea, îndelungată viață de peregrinări ai început, căutând un învățator duhovnicesc. Cu lacrimi stropindu-ți calea, pururea îi cântai lui Dumnezeu: Aliluia!

Icosul al 3-lea

Vărsând lacrimi ca mirul cel de mult preț și rugându-te cu inimă înfrântă, neștiind încotro să porcezi, ți s-a aprins în suflet dorul de peregrinare și astfel ai plecat din cetatea Kievului, călătorind cu duhul întristat ca un biet străin și căutându-ți patria cea cerească. De la Domnul ai primit smerita cugetare și dreapta socoteală, așa că-ți strigăm ție acestea:

Bucură-te, pelerin al râvnei și răbdării;
Bucură-te, cel care cu lacrimi amare ai adăpat sămânța dragostei lui Dumnezeu;

Bucură-te, dârz și neclintit iubitor al adevărului,
Bucură-te, că numai în ceruri ți-ai sfârșit amarnica ta călătorie;

Bucură-te, pelerin de filocalică înțelepciune,
Bucură-te, Sfinte Paisie, dumnezeiască punte către Sfinții Părinți!

(va urma)

Traducere: **Monahul Vasile**
Mănăstirea Vatopedi, Sfântul Munte Athos

Notă. Acest acatist a fost alcătuit în limba engleză de doi tineri monahi ai Mănăstirii "Monks Lagoon" – Alaska, așezământ dependent de Mănăstirea "Sfântul Herman" din Alaska, fondată de Părintele Serafim Rose. Traducerea s-a realizat după varianta publicată în revista "Orthodox World", nr. 179/1994, pg. 256.

restituirii

Din scrisorile

Părintelui Dometie de la Râmneț

Obștii noastre 13 octombrie 1954
Acoperământul Maicii Domnului Sfânta Mănăstire Ciolanu

Dragile mele copile!

În puținul timp ce îmi mai rămâne până la plecarea "solilor urârilor noastre sfinte" cu ocazia împlinirii a 30 de ani, doresc să vă împărtășesc și eu simțămintele de care sunt stăpânit, la această oră de noapte 2 1/2 și în această sfântă zi, pe care le am față de sufletul și inima fiecăreia dintre voi.

Mai întâi Îi dau slavă lui Dumnezeu **pentru toate câte s-au petrecut până aici!** De asemenea, Îi mulțumesc Maicii Domnului, cu laude negrăite, pentru că m-a scos din lume și m-a dus la sfânta mănăstire. Ziua de azi **o socot a renașterii mele duhovnicești**, cu adevărat spre viața cea desăvârșită. Mult m-am bucurat de darurile pe care mi le-ați trimis. Domnul Dumnezeu din cer și Maica Domnului să vă răsplătească la toate pentru dragostea ce mi-o purtați. Mi-ați trimis lucruri mari! Metanii! Paraman! Chipul Sfintei Vineri, în ajunul praznicului căreia m-am născut! Pâine! Flori! Struguri, ca lacrima de frumoși și dulci! Must dulce! Cuvinte dragi și calde, pline de roua înmiresmărilor divine! În sfârșit, prin "solii ce mi i-ați trimis", mi-ați trimis toată inima voastră și tot sufletul vostru, cu tot cugetul îndreptat către Părintele Luminilor de unde vine toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit.

O, Doamne, Doamne, Doamne, ce-am făcut eu, că m-ai învrednicit de atâtea daruri sfinte și dumnezeiești, de ziua împlinirii mele a 30 de ani?!...

Nu știu nimic!... Domnul știe ce am făcut!...

Cu adevărat că Dumnezeu **nu Se lasă dator cu nimic.** Ce semeni, aceea culegi! Și ce bine ar fi să semănăm **numai iubire, pace și mărinimie!** Atunci cu adevărat ne-am putea numi fii ai lui Dumnezeu și fii ai Împărăției veșnice!

Dragile mele copile!

De azi începând, **doresc din tot sufletul meu și din toată inima mea și cu toată puterea cugetului și virtuțile mele**, ca să începem cu toții o viață nouă.

Această dorință fierbinte a mea, aș putea spune chiar aprinsă ca jărăticul din vatră, vă rog în numele Domnului și al Maicii Domnului să o împărtășiți fiecare dintre voi, ca toți să fim, **cu adevărat**, până la sfârșitul vieții noastre, legați de o turmă și de un singur păstor și părinte duhovnicesc!

Vă socot ale mele pe veci!

Vă socot ale mele și mă socot al vostru, cu toată ființa mea. **Cum eu îmi pun sufletul pentru voi și voi sunteți datoare ca să mă ascultați și să vă feriți de orice ispită ce m-ar scârbi și m-ar neliniști**, ca rugăciunile mele îndreptate către Tronul Celui Prea Înalt să nu fie cu suspine și cu lacrimi amare, **ci cu bucurie făcute și cu lacrimi de mulțumire.**

Azi vă botez pe toate cu focul dragostei divine, de care este înflăcărată inima mea, prin puterea "Sfintei Jertfe", a Sfintei Împărtășanii. De azi înainte am dreptul să vă socot ucenicele mele și primele copile născute în Domnul. Zic de azi înainte, pentru că abia după ce Domnul a împlinit 30 de ani și după ce S-a botezat în Iordan de la Sfântul Ioan, Și-a ales ucenicii care să-I urmeze.

Cred că de azi înainte chiar crucea îmi va fi oarecum mai puternică – legătuit fiind înaintea voastră și a lui Dumnezeu și a Maicii Domnului: pentru toată viața vreau să fiu al lui Dumnezeu și al vostru și vreau să fiți ale Domnului și ale mele – pe totdeauna.

Cred că vă puteți bizui pe sufletul și inima mea. Mă cunoașteți de atâtea vreme și vă cunosc din leagănul celor mai frumoase zile ale tinereții și copilăriei voastre.

Nu v-am ascuns nimic.

Nu mi-ați ascuns nimic.

Precum Tatăl cunoaște pe Fiul, așa și Fiul cunoaște pe Tatăl – zice la Sfânta Carte. Și mai adaugă: Și căruia va voi Fiul să-i descopere!

Am toată nădejdea că în intimitatea noastră nu este nimic rău, nimic stricacios, ci **total sfânt și curat.** În tot cazul, trebuie să fim cu toată bună paza, din toate părțile, că așa precum avem mulți grăitori și voitori de bine, avem și rău-voitori, care ne pândesc la tot pasul ca să ne compromită. Pentru aceasta vă cer să păstrați cât mai multă tăcere și să fiți cât mai strâns unite între voi.

Răbdați toate și iertați-vă una pe alta – pentru că în puterea răbdării și a iertării stă puterea mântuirii noastre, în cea mai mare parte. *Că de nu veți ierta din inimă, zice Domnul, greșalele fraților voștri, nici Tatăl vostru Cel ceresc nu vă va ierta vouă.* Și dacă Domnul nu ne iartă, nu avem nici mântuire.

Fiți smerite și plecați-vă una înaintea alteia ca înaintea Domnului și a Maicii Domnului. Cât sunt cu voi și am fost la voi, eu cred că v-am dat destulă pildă de smerenie în fața

fiecăreia; că m-am purtat cu fiecare dintre voi, cum prea bine știți, ca un copil fără vicleșug și fără de gânduri rele.

Nu știu dacă încăp în inima voastră toate aceste cuvinte ale mele, dar eu vi le scriu, ca mărturie pentru viitor, **cu lacrimi în ochi și negrăite suspine**, că v-am fost un **bun părinte și un bun păstor.** Vă scriu ce simt.

N-aș grăi nimic despre mine, că așa țin că e frumos și înțelept, dar am devenit și eu un nebun – ca Sfântul Apostol Pavel – **pentru voi**, și trebuie să spun ce simt. De aceea și zic cu Sfântul Apostol Pavel – cum se adresa el la cei povățuiți de el: "Cuprindeți-mă în inima voastră, cum eu vă cuprind în inima mea!"

Copilele mele!

Este ora 3 1/2 – deci s-a împlinit o oră întreagă de când stau de vorbă cu voi prin scris. Și cât aș mai sta! Dar iată că trebuie să plece solii păcii voastre sfinte și pentru aceasta trebuie să închei.

Mi-ați trimis de toate!

Vă trimit și eu ce pot!

Primiți tot ce vă trimit cu lacrimi și cu mult dor! Că așa vă trimit tot ce vă trimit!

Dea bunul Dumnezeu și Maica Domnului ca sfânta zi de azi să aducă în inima și în sufletul nostru, al tuturor, cât mai **multă credință și dragoste față de Dumnezeu și unii față de alții!**

Azi slujesc a patra Sfântă Liturghie. Bunul Dumnezeu a făcut ca la împlinirea a 30 de ani să fiu de rând pe săptămână, ca preot slujitor, și să mă botez cu focul Sfințelor Taine, ca aprins fiind – până la rărunchi și în cele mai tainice cute ale ființei mele, să fiu pentru fiecare ce se va apropia de mine un foc dogorător de dragoste divină și de curățire de orice întinăciuni și păcate ale acestei lumi.

Am iubit preoția și Domnul și Maica Domnului să mă țină preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec, cum scrie la Sfânta Carte. Rugați-vă și voi pentru aceasta, că întru aceasta vom putea să întemeiem o obște sfântă și dumnezeiască și o sfântă mănăstire duhovnicească.

O Doamne, ține-ne pe toți cu darul tău și nu ne lăsa la cel rău!

Vă binecuvintez din toată inima și vă rog să mă iertați pentru toate.

Cu toată cinstea și dragostea,

Părintele vostru duhovnicesc

Ieromonah Dometie

Părintele Benedict de la Cernica (1)

(1904 - 1990)

Binecuvântatul
Părinte Benedict

Despre Părintele Benedict Ghiuș auzisem, cu mult înainte de a-l vedea pentru prima dată la chip, de la Mihai Urzică, care avea

pentru el o imensă prețuire, ca, de altfel, mai toată lumea curat implicată a Bisericii. Din toate cele ce ni le spusese Mihai, doar de două-trei lucruri, notorii de altfel, mi-amintesc. De faptul că Părintele făcuse ani buni de pușcărie comunistă. De faptul că fusese, pentru lung timp, unul dintre Părinții cei mai duhovnicești, strălucitori, de la Patriarhie. Și ne mai spusese Mihai cum, la un moment dat, după ieșirea din închisoare, se pusese problema să fie făcut arhieru, i se întocmise chiar "dosarul" în vederea acestui act, totul era pregătit, dar mașinații externe (Securitatea!) și interne (gelozia de breaslă!) îl feriseră de această corvoadă. Spun "corvoadă", pentru că după ce l-am cunoscut, atât cât puteam eu să-l cunosc, mi-am dat seama că pentru un om atât delicat și, într-un fel, atât de fragil (în sensul cel mai bun al cuvântului), cum era el, acest lucru ar fi constituit mai degrabă o povară.

Un episod, pe care chiar Părintele ni l-a povestit o dată, are însă și o notă de haz. În perioada imediat următoare lui '64, după eliberarea generală a tuturor deținuților politici, s-a pornit un mare scandal în legătură cu biserica românească din Saint Jean de Beauvais de la Paris, a cărei "recuperare" sub jurisdicția Patriarhiei noastre era dorită mult de puterea comunistă. Cum Părintele Benedict fusese în tinerețe prieten cu preotul din acea vreme al acestei biserici, cum statura sa morală și duhovnicească, aureolată și de anii de temniță comunistă, era extrem de impunătoare, i s-a impus Părintelui, în pofida voinței lui și în ciuda oricăror încercări de împotrăvire, să meargă la Paris și să "acționeze" în consecință. A plecat în cele din urmă, dar hotărât să nu dea curs practic "misiunii" încredințate. O dată ajuns acolo, românii locului, pentru care biserica era mai degrabă un bastion de rezistență anticomunistă decât unul de întâlnire cu Dumnezeu, oameni pentru care, pe deasupra, Părintele era necunoscut și nu reprezenta un reper, l-au tratat ca pe un emisar al regimului comunist și puțin a lipsit ca să nu fie scos din Biserică molest. Noroc că părintele paroh, prietenul său din tinerețe, l-a luat sub protecție, a garantat pentru el și atunci a fost lăsat în pace. N-a schițat nici cel mai mic gest pentru a încerca să-i convingă pe acei oameni să revină la Biserica Mamă, deoarece a realizat rapid cum stăteau lucrurile și că orice întreprindere ar fi fost în van, mai mult ar fi tulburat lucrurile. După o lună de petrecere pariziană s-a reîntors în țară, primind reproșurile respective din partea celor ce-l trimiseseră, dar cu o conștiință la fel de curată ca și la plecare. Mi-aduc aminte de zâmbetul acela fin și ușor amuzat cu care Părintele ne-a relatat această întâmplare, ca cineva care povestește o șotie din tinerețe. "Ăștia, în țară, mă închiseseră pentru atitudinile anticomuniste, iar aceia vroiau să mă ia la bătaie că aș fi comunist!"

A fost, se pare, tot mai marginalizat și până la urmă a fost obligat să se retragă la Cernica.

"Un călugăr mi-a amintit de curând o vorbă a Părintelui Benedict Ghiuș, care a spus prin anii '50: "Singurul dușman al Bisericii Ortodoxe este nevrednicia slujitorilor ei!" Un cuvânt foarte greu, venit însă de la cineva care a însemnat mult în viața religioasă a acestui popor, cineva care nu judeca cu ușurință, care era mai curând blând și conciliant. Dacă a spus el asta, atunci a spus-o în numele unei mari acumulări de năduf."

(Alfa și Omega", nr. 33/21 iulie 1995)
Andrei Pleșu

Cred că însoțindu-l pe Mihai Urzică am fost acolo prima dată și am bătut împreună la ușa Părintelui. Locuia pe malul lacului, într-o căsuță vecină cu cea în care locuise cu un veac înainte Marele Calinic. Inima mi se făcuse mică și eram de tot pierit de emoție. Mihai reușise să-mi transmită toată prețuirea lui și să-mi creeze conștiința că mă voi afla în fața unuia dintre vârfulurile monahismului românesc. Știam că Părintele Benedict era nu numai un mare trăitor, dar și un om deosebit de cult, care făcuse studii în Franța (la Strasbourg, dacă mi-amintesc bine), care citise mult, și nu numai în domeniul teologiei, dar și din diversele altele ale culturii, ceea ce-i conferea printre monahi o aură de erudit. Mi-am dat seama atunci că, la rândul lui, Părintele avea pentru Mihai Urzică o dragoste și o prețuire

egală cu a acestuia. Considera că el este cel care trebuia să ceară învățătură și sfat de la Mihai și nu invers.

Mi s-a întâmplat să am de câteva ori în viață prilejul să asist la întâlniri din acestea, "de gradul zero" duhovnicesc. Lucrurile se petrec extrem de simplu, nu se spun mari cuvinte, dar în aer plutește o tensiune sufletească și duhovnicească de o intensitate greu de suportat de cei mai slăbănogi din punct de vedere duhovnicesc. Atmosfera este deplin "energizată" (energii din cele necreate odihneau peste ei și se reflectau). Avem de-a face cu un fel de iconă a Taborului, cu o transfigurare evidentă a persoanelor respective (pentru că Hristos era prezent între ele), o lumină nematerială coborând peste ele, și toate acestea îți dădeau, ca și Apostolilor, o dorință certă și intensă de a face colibe în preajma lor și de a petrece veșnic cu ele.

La chip, Părintele nu era deloc chipul clasic de călugăr mare duhovnic. Barba îi era puțină, rară, tunsă foarte îngrijit, scurt de tot. Pielea îi era subțire, aproape transparentă, dar un trandafiriu foarte diluat îi înviora vag paloarea obrazilor. Când l-am cunoscut, suferea deja de Parkinsonul acela puternic. Trebuia să-și țină o mână cu cealaltă pentru a-i mai potoli tremuratul. Era tot numai fragilitate și părea în toată clipa că se va frânge în scurt timp.

Privirea îi era de o nesfârșită candoare și de o blândețe binefăcătoare. Numai infinită milă și iubire înțelegătoare. În fața lui te simțai complet dezbrăcat de toate minciunile tale oportuniste, descoperit și acoperit în același timp.

Zâmbetul îi era schițat, fin. Râdea mai mult cu ochii, care îi erau din când în când invadați de o lumină care se revărsa în afară. Era în ochii săi ațintiți asupra ta, totdeauna, o anumită uimire și curiozitate, o întâmpinare timidă, o încercare sinceră de a-l descoperi pe Hristos în tine.

Noi, intrând în Biserică la o vârstă... matură, învățasem una și bună: cum dăm de un duhovnic, să-i cerem imediat cuvinte de folos. De la Părintele nu prea căpătai. Abia dacă, pe parcursul discuției, apărea câte unul și trebuia să fii foarte pe fază ca să-l înregistrezi. Și poate că nu ne-ar fi mirat atâta, dacă nu i-ar fi mers duhul în legătură cu nivelul său intelectual și cultural. El era cel care începea să te întrebe. Ce mai era prin oraș? La asta mai răspundeai cum mai răspundeai, dar când te întreba ce mai faci, amuțea. Se interesa de evenimente, dar mai ales de persoane. Cred că a fost în mod real unul dintre cei mai smeriți oameni din câți am cunoscut. Părintele era și el un om destul de timid. Pentru mine, asta făcea întâlnirea cu el cu atât mai dificilă, cu cât timiditatea lui se întâlnea cu timiditatea mea. Nu plecai totuși niciodată cu mâna goală de la el. Bucuria sa era contagioasă și o purtai îndelung cu tine.

Părintele tăcea mult. La început, aveam cumva impresia, credeam că e din cauza mea, pentru faptul că sunt un intrus păcătos care tulbură comunicarea. Aveam sentimentul micimii mele, din toate punctele de vedere, dar și o stare de bucurie neînțeleasă și negrăită. Mai târziu aveam să dau de mărturie unor persoane de a căror statură duhovnicească nu mă îndoiesc, dar care trăiau aproximativ aceleași sentimente și stări. Din această cauză e destul de greu de transmis ceea ce trăiai lângă Părintele Benedict. Aflai în preajma lui mai mult trăire decât discurs, iubirea era prezentă mai mult sub forma de flux energetic decât de corpuscul-cuvânt. Vorbea puțin și cu mult tâlc. Numai cei care i-au stat mai mult în preajmă au ajuns să se smulgă cât de cât acestei tensiuni și să mai noteze câte ceva din cuvintele lui de folos. Avea dreptate și Părintele Marc-Antoine Costa de Beauregard când observa că datorită tăcerilor prelungi și încărcate de semnificații se crea o tensiune spirituală atât de intensă încât aveai sentimentul că toată casa tremură cu tine și te însoțea un anumit sentiment de disconfort. Căci creștinismul nu este, în fond, un fotoliu confortabil în care te așezi liniștit spre a-ți savura credința și a judeca distant lumea.

Dincolo de cuvintele care se spuneau, puține și întrerupte de pauze lungi, care nouă ni se păreau și mai lungi, rămânea predica aceea atât de puternică și de subtilă, cu prezența. Plecai încărcat și cu o bucurie nemărginită care-ți umplea ființa, chiar dacă nu adunai prea multe cuvinte.

La început, încă ne primea într-un fel de cameră destinată special acestui scop, aflată în dreapta culoarului de la intrare.

Nu o dată a trebuit să-l așteptăm, pentru că avea în altă cămăruță pe cineva la spovedit. Între timp, priveam în tăcere rafturile pline de cărți, multe din ele în franceză și aparținând la tot felul de domenii ale culturii. Cred că am zărit pe-acolo, mai la început, în camera de primire, și un pick-up și discuri de muzică clasică.

Părintele era foarte bine îngrijit și protejat de o maică, al cărei nume nu mi-l mai amintesc. Ea ne aducea, câteodată din proprie inițiativă, câteodată la solicitarea Părintelui, câte o farfurioară cu dulceață de cireșe amare, de un parfum și un gust cum nu mi-a fost să regăsesc în altă parte. Și paharul cu apă rece de fântână era la fel de bun. Chiar dacă măicuța era cea care făcea cu atâta meșteșug dulceața, aceasta părea să-și tragă mai degrabă savoarea inconfundabilă, pogorită parcă din paradis, de la Părintele în preajma căruia fusese pregătită.

Mai târziu tot mai bolnav, ne primea în camera din stânga, unde și dormea. Dar nu o dată, atunci când i-am bătut la ușă, totdeauna cu o emoție peste măsură, maica ne-a comunicat că Părintele era slăbit și nu putea să ne primească. Se pare că a suferit mult în ultimii ani din cauza a tot felul de boli. Mulți ne miram cum de poate să reziste atâta un părinte atât de plâpând și aproape dintotdeauna suferind, în timp ce alții mai voinici se tot duceau.

Pe birou, în parte răvășite, pe mijloc, în parte stivuit, pe la colțuri, numeroase cărți și hârtii. Cred că primea destul de multe scrisori. Mai târziu apăruse, la capul patului, și un radio, destul de bun pentru acea vreme, primit cadou de la vreun fiu duhovnicesc. Era fixat pe Europa Liberă, cred, dar poate că asculta și BBC-ul.

Cel mai adesea, după ce ieșeam de la el, simțeam nevoia să mai hălăduim prin mânăstire și ne îndreptam spre ostrov, în cimitir. Îl puteam vedea de departe cum își făcea "plimbarea" de seară în amurgul stins al Cernicăi, străbătând în lung și-n lat balconul căsuței, ce dădea spre lac și spre insulă. Se gândea, se ruga, privea minunile întocmite de Dumnezeu...? Uneori aveam impresia că ne însoțește cu privirea binecuvântător.

(va urma)

Costion Nicolescu

Cum poți să-L vezi pe Dumnezeu

Olivier Clement: (...) Îmi amintesc foarte bine întâlnirile. Îmi amintesc oamenii, figurile. Îmi amintesc cu multă plăcere și bucurie întâlnirile pe care le-am avut cu un mare duhovnic român, pe care sunt sigur că-l cunoașteți. A murit chiar înainte de revoluție. Este vorba despre Părintele Benedict Ghiuș de la Mânăstirea Cernica. L-am cunoscut în mica sa căsuță de lângă lacul Cernica. Era un om extraordinar. Când l-am vizitat, eram însoțit și de copiii mei. Fiica mea, pe vremea aceea adolescentă (adolescenții nu sunt, în general, prea comozi!), a fost entuziasmată de acea întâlnire. A spus apoi: "E un om al luminii!". În cursul vizitei, băiatul meu se agita, nu avea astâmpăr. Părintele Benedict l-a privit și i-a spus: "Vrei să mă întrebi ceva, nu-i așa?" "Da, da. Oare se poate vedea Dumnezeu?"

Costion Nicolescu: E foarte curios, căci Părintele Benedict făcea foarte mult, transmitea mai mult prin prezența sa.

Olivier Clement: Nu cuvintele contau, ci prezența sa. I-a răspuns băiețelului meu: "Vrei să știi în lumea de dincolo, după moarte, sau acum, imediat?" Iar copilul a precizat: "Acum, imediat!" Și atunci, Părintele Benedict a reflectat puțin și i-a spus: "Să te gândești la Dumnezeu ca la Viața vieții tale!" Cuvintele acestea i-au plăcut mult băiețelului.

Costion Nicolescu: Câți ani avea atunci băiețelul?
Olivier Clement: cred că trebuie să fi avut opt ani. Genul acest de lucruri sunt din cele pe care mi le amintesc.

(fragment inedit dintr-un interviu ale cărui prime părți au apărut în "Alfa și Omega" nr. 57, 58, 59 din 18 iulie, 15 august și, respectiv, 19 septembrie 1997)

Cateheze vatopedine

Fragmentele de mai jos reprezintă rezumate ale cuvintelor de învățătură rostite de Gheronda Iosif Vatopedinul în cadrul întâlnirilor duhovnicești pe care le au monahii Mănăstirii Vatopedului. Acestea au loc săptămânal (uneori și de trei ori pe săptămână, mai ales în timpul posturilor) și nu durează mai mult de o jumătate de oră, după sfatul lui Gheron Iosif Sihastrul, părintele duhovnicesc amintit mereu de Gheronda. Aceste întâlniri sunt motivate și de faptul că în biserică nu se predică. Scurtele alocuțiuni duhovnicești conțin comentarii la texte filocalice, sfaturi, reguli valabile pentru întreaga mănăstire etc. La aceste sinaxe pot participa și pelerini. Rezumatele sunt consemnate și traduse în engleză de Părintele Teonate, în special pentru monahii care nu cunosc limba greacă. Traducerea românească este realizată de părinți români viețuitori în această mănăstire.

Continuând comentariul asupra Sfântului Isaia¹ (început cu ceva timp în urmă), Gheronda menționează iarăși că trebuie să fim curați cu inima, căci acesta este scopul vieții noastre monahale: de a deveni curați cu inima și, de asemenea, ne reamintește că – după cum spune Scriptura – nimeni nu devine călugăr dacă Tatăl nu-l trage aici (la mănăstire); așadar am fost atrași, am fost călăuziți aici de către Tatăl, Dumnezeu-Tatăl. Și totodată, devenind curați cu inima, dorim a dobândi făgăduința cea dumnezeiască: sfințenia.

Când patimile sunt lucrătoare, când le lucrăm, harul nu ne curăță. Trebuie să avem grijă ca în fiecare noapte să ne cercetăm pe noi înșine, în fiecare zi, și să vedem: în ce patimi am fost duși, ce patimi ne-au luptat, dacă am biruit vreuna, și tot astfel. Iar gheronda citează din Noul Testament, cred că (din) Sfântul Apostol Iacov, care zice: “Stați împotriva diavolului și el va fugi de la voi”². Așadar, nu este nefiresc a avea război lăuntric, însă trebuie să ne luptăm împotriva diavolului. Și el va fugi de la noi. Trebuie să ne împotrivim pricinilor păcatului ce sunt în lăuntru nostru și ne ispitesc, ne fac să comitem vreun păcat. De pildă, cineva spune ceva și ne mâniem: trebuie să ne împotrivim presiunii mâniei din noi și să nu ne supărăm.

Avva Isaia spune despre unii călugări ce vor să devină isihasti, pustnici, înainte de a fi curățiți de patimi, și gheronda comentează zicând că este un lucru bun să viețuiești ca pustnic, însă mai întâi trebuie să te cureți de patimi; trebuie cel puțin să nu fi rob patimilor tale. Aceasta însă se petrece după mulți ani și abia atunci poți părăsi mănăstirea ca să viețuiești de unul singur. Desigur, cu binecuvântare. Astfel încât mintea va fi liberă să slujească, să I se închine lui Dumnezeu în Duh, așa cum trebuie. Dacă suntem robii patimilor, nu putem trage foloase din viețuirea în pustnicie.

Se mai amintește că Părinții mereu se temeau a-și asuma mari responsabilități, căci cunoșteau marea influență a pricinilor de păcat. Și mai știau că noi (cei căzuți) am dobândit o minte vicleană înclinată spre păcat, după cum se spune în Scriptură.

Războiul nostru lăuntric începe cu simple aduceri aminte. De pildă, o imagine ne vine în minte, a unei patimi, iar diavolul vrea ca noi să primim acest chip, să-i vorbim, să-l acceptăm și astfel să păcătuim. De exemplu ne vin în minte imagini cu oarecare mâncăruri – la slujbă, de pildă. Curând vom mânca, peste două ore, și chipul mâncării ne intră în cuget, iar diavolul vrea să ne răspândească atenția cu aceasta și să îndrăgim imaginea din cuget, s-o primim, să zicem: “Da, mâncarea asta îmi place!” și să ne bucurăm... Ca să ne tragă mintea de la rugăciune și slujbă. Acesta este doar un simplu exemplu. Trebuie imediat, zice Gheronda, să alungăm această imagine cu rugăciunea lui Iisus sau înlocuind-o cu altă imagine (de pildă, privind icoanele).

Deoarece mai întâi vine închipuirea, ca *prosvoli*, cum spunem în greacă; cu alte cuvinte, ca un prim stadiu care la început vine în cuget. Apoi vorbim cu dânsa, diavolul caută să

avem un fel de dialog cu această închipuire. Acesta este al doilea stadiu: dialogul. Cea de-a treia treaptă este a accepta cele arătate de imagine, iar cea de-a patra este a pune în lucrare, a păcătui cu fapta. Așadar, tot fundamentul primirii ispitei este facerea voii proprii, a ceea ce dorim, a ceea ce ne este plăcut. Trebuie să ne împotrivim cu multă tărie. De îndată ce un gând ne ispitește, trebuie să-l alungăm.

Filozofii, amintește Gheronda, l-au întrebat pe Avva Antonie – au mers odată la dânsul – și i-au zis: “Și noi facem ceea ce faceți voi: nu dormim nopțile, postim” și așa mai departe. “Oare ce aveți voi și noi nu putem împlini?” Iar el le răspunde: “Noi ne păzim mintea!” Noi ne păzim mintea: veghem ce cugete intră și ies și le alungăm. Desigur, filozofii răspunseră: “Noi aceasta n-o putem face!” Fără harul lui Dumnezeu, sigur, nu se poate împlini.

Menționează Gheronda o pildă: un preot și un diacon foarte sporiți duhovnicește, de fiecare dată când slujeau Sfânta Liturghie obișnuiau să vadă Duhul Sfânt pogorându-se și preschimbând Sfintele Daruri în Sfântul Trup și Sânge al lui Hristos. Într-o zi, preotul văzu că Duhul Sfânt nu Se pogorâră și spuse: “Unul dintre noi este de vină: ori tu, ori eu”. Așadar îi spuse diaconului: “Îndepărtează-te și vom vedea dacă tu ești vinovatul”. Și când diaconul plecă, Duhul Sfânt coborî pe Sfintele Daruri. Dându-și seama că ceva făcuse acela, l-a întrebat cu ce-a greșit, iar diaconul spuse: “Nimic n-am făcut rău, doar că atunci când cineva mi-a cerut un lucru, nu i l-am dat, crezând că-l va pierde”. Lucrul acesta a jignit Duhul Sfânt, L-a mâhnit pe Dumnezeu, L-a întristat, și astfel Sfântul Duh nu s-a pogorât. Așa că trebuie să fim cu mare luare aminte, îndeosebi în probleme privind iubirea aproapelui; este foarte important! Căci noi suntem chemați a ne da sufletul pentru aproapele nostru, pentru fratele nostru; nu doar să-i iertăm greșelile, ci chiar să ne dăm viața: aceasta este calea către desăvârșire!

Avva Isaia dă diverse exemple de stări ale păcatului. De pildă, zice că dacă te întristezi când cineva nu ascultă cele ce-i spui, înseamnă că ai încă nevoie de pocăință. Cu alte cuvinte, omul cel vechi este încă în lăuntru, lucrător. Mai dă și alte exemple de patimi. Însă Gheronda spune că, făcând zilnic comparație (cu ziua precedentă) pentru a ne vedea patimile, spunem: “Încă mai am cale lungă...”. “Nu trebuie însă să deznădăjduim. Chiar dacă vedem omul cel vechi și patimile în noi, nu trebuie să disperăm, ci doar să luăm aminte că mai avem încă de luptat cu mai multă purtare de grijă și mai intens. Pe de altă parte, dacă vedem că harul este mereu cu noi, nu trebuie să fim delăsători, să nu spunem: “Harul este cu mine și sunt în formă, nu trebuie să mă nevoiesc”, căci astfel cădem în prăpastie și vom face mari greșeli. Cum spune Scriptura: “Păzește-ți inima mai mult decât orice...”³. Trebuie să fiți cu băgare de seamă și să vă păziți inima. Pururea!

Adresându-se obștei, Gheronda spune că niciodată să nu judecăm pe nimeni. Oricât ar fi cineva de păcătos, chiar cel mai mare dintre ei. Deoarece, așa cum Pappou⁴ obișnuia să le zică ucenicilor atunci când îl întreba: “De ce cutare face astfel de greșeli?”, spunea: “Da-ți-le voi ochii voștri, ochii voștri duhovnicești, și vor vedea precum vedeți voi!”

Tot Avva Isaia amintește că atâta timp cât în noi se duce o luptă, suntem în primejdie. Așadar, niciodată să nu gândim: “Harul vine adesea și ne ajută”. Așa este, însă sunt vremuri când avem război și trebuie să fim cu luare aminte.

Numai când cineva atinge *apatheia*, atunci când patimile încetează a-l mai lupta, atunci poate să fie fără grijă mărită către un (eventual) război al diavolului.

Dacă punem Evanghelia în practică, atunci suntem misionari fără a trebui să mergem în alte țări, zice Gheronda. Fiind buni monahi, mai întâi de toate ne mântuim sufletele și ne ajutăm și aproapele. Pelerinilor ce vin la mănăstire le arătăm astfel că Scriptura este aplicabilă și astăzi, că și astăzi pot crede și astfel facem misionarism fără a lucra în afară.

Spune Gheronda despre importanța ascultării: dacă ni se spune să facem ceva și luăm hotărârea să facem ascultare, arătăm smerenie. Iar când o punem în practică, lucrăm virtutea iubirii. Astfel, când facem ascultare – teoretic și practic – avem cu noi smerenia și dragostea, două virtuți, cele mai mari. Având acestea, încă două lucruri se vor petrece: mintea se va lumina

și vom dobândi râvnă. Așadar vom înțelege lucruri de nepriceput mai înainte și vom agonisi, de asemenea, mai mult zel pentru a duce războiul duhovnicesc.

Primii Părinți, zice Gheronda, aveau o mare dragoste de nevoiță, de osteneală. Aveau și tărie. Făceau multe lucruri la care noi nici măcar nu putem să ne gândim. Și au izbutit să se curețe de patimi. Părinții de mai târziu au folosit rugăciunea lui Iisus. Noi însă nici aceasta n-o putem face la un nivel înalt, așa încât putem doar să ne osândim pe noi înșine, să ne smerim pururea. Astfel, vom primi aceeași cunună precum Părinții. Cu alte cuvinte, vom dobândi, cu harul lui Dumnezeu, sfințenia. Iar a ne pleca este ceva care ni se potrivește, căci, gândindu-ne câte patimi avem care lucrează și fac ce vor cu noi, atunci aceasta este un motiv de a ne osândi pe noi înșine, de a ne smeri, de a ne spune nouă înșine cât de păcătoși și de pătimiși suntem, căci, așa cum spune Gheronda, a păcătui nu este numai atunci când săvârșești ceva grav; păcatul este în noi. O stare dificilă este atunci când în lăuntru avem patimile. Desigur, aceasta ne va duce la dobândirea unei stări de smerită cugetare. Ca și cum cineva ar fi plin de răni pe care privindu-le, își zice: “Încă nu sunt vindecat”. Iar o dată cu această smerenie rămâne în noi harul.

Smerenia nu este doar o simplă virtute, zice Gheronda, ci este firea Domnului. El zice: “Sunt blând și smerit cu inima”. Când ne vedem patimile, este un prilej pentru noi de a deveni mai smeriți. Să fim mai umili și să ne străduim mai mult. Dar să nu deznădăjduim, căci Dumnezeu se va milostivi de noi.

Și din nou aduce aminte Gheronda ca în fiecare noapte să observăm ce patimi ne luptă și să ne împotrivim lor metodic, cu mai mult efort și smerenie. Vreme îndelungată este de trebuință pentru a ne curăți de patimi; nu este simplu; putem purta un război foarte puternic cu ele, ne putem împotrivi lor pentru a ne apăra, însă totuși este nevoie de timp pentru curățire, nu este o simplă chestiune de două-trei zile!

Amintindu-și câteva cuvinte ale Bunicului, părintele său duhovnicesc, Gheronda Iosif spunea că lucrul său de căpătâi era strictetea programului. Niciodată nu și-a schimbat programul, chiar până la bătrânețe, până la sfârșitul vieții. Niciodată nu și-a călcat programul! De pildă, avea programat să se roage șase ore pe noapte, să zică rugăciunea lui Iisus șase ore. Și aceasta chiar până în ultimele ore de viață. Iar atenția deosebită acordată rugăciunii lui Iisus este chiar teologia Sfântului Grigorie Palama. El (Gheron Iosif) a fost însărcinat cu moștenirea teologiei Sfântului Grigorie Palama. De asemenea, a pus mare accent pe deasa împărțire.

Mai vorbește apoi Gheronda despre faptul că la Muntele Athos, de pildă la Catunaki, la Cavsocalivia, pe vremea Bunicului se obișnuia să se psalmodieze imnuri, așa cum facem noi acum în mănăstiri, pe când tradiția era să se folosească doar komboskini (șiragul de metanii), rugăciunea lui Iisus. Iar Gheron Iosif a reintrodus acestea acolo, așa încât i se spusesse *planemenos*, înșelatul. Era arătat cu degetul chiar și de călugării ce viețuiau acolo, monahi ce ziceau că este “rătăcit”. Și (Gheron Iosif cu sinodia) niciodată nu mergeau la hramuri și sărbători, să ajute la spălat de vase, sau lucruri asemănătoare.

17/30 oct. 1996

Note:

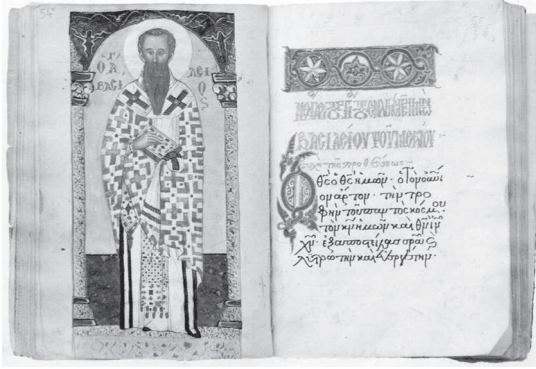
1. Cuviosul Isaia Pustnicul, **Douăzeci și nouă de cuvinte, Filocalia**, vol. XII, Ed. Harisma, București, 1995. Cuvântul XVI: **Despre bucuria făcută sufletului care voiește să-i slujească lui Dumnezeu**

2. Iacov 4, 7

3. Pilde 4, 23

4. Bunicul, adică Gheron Iosif.

Lecturi

În ultimele decenii problema duhovniciei nu s-a pus decât din perspectiva mărturisirii și a iertării. Cu toții am citit îndreptările de spovedanie editate de câteva mănăstiri din țară și poate mulți dintre noi am rămas uimiți văzând că păcatele sunt aproape de nenumărat, iar apoi, cu hârtiuța pe care ne-am scris propriile păcate după confruntarea conștiinței noastre cu această listă, ne-am prezentat la duhovnic, le-am citit, am primit iertare și canon și ne-am văzut de viața noastră în continuare, ritmând-o din când în când, mai des sau mai rar, prin mărturisire. Prea puțin s-a vorbit însă de

† ANDREI
EPISCOPUL ALBA IULIEI

Spovedanie
și comuniune

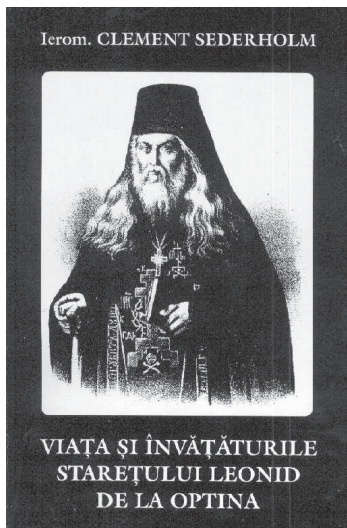
problema paternității duhovnicești, de necesitatea de a avea un părinte pe care să-l ascuți întru totul, indiferent că ești monah sau mirean. E adevărat, în unele mănăstiri s-a mai păstrat, adesea diluată, această tradiție, dar cu siguranță s-a păstrat dorința de a o revigora. În acest sens trebuie făcută o distincție între părinte duhovnic și părinte duhovnicesc, așa cum ne învață scrierile filocalice. De curând, Prea Sfințitul Andrei, Episcopul Alba Iuliei, a publicat o carte ce are în centru tocmai această problemă,

intitulată, nu întâmplător, **Spovedanie și comuniune**. S-ar putea spune că părintele duhovnicesc are harisma călăuzirii sufletelor spre Dumnezeu, pe când duhovnicul are harul prin care dezleagă păcatele și îi leagă pe credincioși de Dumnezeu. Însă nu întotdeauna duhovnicul este și părinte duhovnicesc, acesta din urmă putând fi un simplu monah. Numai Părintele poate exclama ca și Sfântul Apostol Pavel: "O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!" (Ga 4, 19). Acest "născător întru Hristos", cum îl numește Prea Sfințitul Andrei, atunci când este și duhovnic, și duhovnicesc, trebuie să întrunească anumite calități și să fie capabil de a îndeplini anumite datorii, printre care acelea de a se ruga pentru fiii săi duhovnicești, de a-i iubi și de a le purta sarcinile. Sunt accentuate însă și datoriile fiilor duhovnicești. Prima este aceea de a cere povățuire, iar nu doar de a se spovedi: "Constatăm, din păcate, că marea majoritate a laicilor apelează la preot pentru a se spovedi, a primi dezlegare de păcate și canon, dar nu-i solicită o riguroasă îndrumare duhovnicescă", crezând că aceasta nu este valabilă decât în cazul monahilor. Dar, spune Prea Sfințitul Andrei, "cu minoritatea celor preocupați de o viață duhovnicescă aleasă se procedează, în mare, ca și cu călugării și preoții", căci "Mântuitorul îi cheamă la desăvârșire pe toți oamenii". Tocmai starea de cădere și dorința mântuirii trebuie să provoace căutarea unui Părinte: "Nevoia de a avea un părinte spiritual ține în primul rând de dificultatea omului de a se cunoaște pe sine însuși și de a se judeca obiectiv, atâta vreme cât nu s-a curățit de patimi și n-are discernământ". Astfel, dacă Taina Pocăinței este mijloc de regăsire a comuniunii cu Dumnezeu, ea poate fi aprofundată și trăită la adevărata ei valoare numai prin povățuirea unui părinte duhovnicesc.

† Andrei, Episcopul Alba Iuliei, **Spovedanie și comuniune**, Alba Iulia, 1998

Așezământul stăreției a existat, cu unele întreruperi (despre care nu se știe dacă au fost totale), de-a lungul întregii istorii a creștinismului. Astăzi ne miră faptul că Sfântul Paisie Velicikovski nu a reușit să-și găsească un Părinte care să-l călăuzească spre mântuire (cu excepția Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului, care rămâne un tainic semn de întrebare). Mai bine zis ne mirăm noi, cei care am găsit, prin mila lui Dumnezeu, un asemenea Părinte. Căci cei care din diverse motive nu s-au statornicit îl iau ca model tocmai pe Sfântul Paisie, care și el s-a călăuzit după Sfintele Scripturi și după scrierile Sfinților Părinți. Dar excepția confirmă regula. Pe vremea aceea, adică în secolele XVIII-XIX, tradiția moștenirii duhovnicești decăzuse mult, iar monahismul rămăsese o lucrare exterioară care nu împlinea dorința de desăvârșire. Monahii se nevoiau cu asprime în ce privește trupul, dar nu știau cum să scape de patimile lăuntrice și de războiul gândurilor. Starețul Leonid de la Optina găsește o asemenea situație în toate mănăstirile prin care trece. El este primul din seria Părinților de la Optina care au practicat duhovnicia în tradiția transmisă de la Sfântul Paisie. Unul din ucenicii acestuia, Schimonahul Teodor, devine duhovnicul Părintelui Leonid, care la rândul său povățuiește mulțime de monahi și oameni din popor în acest duh patristic. În lucrarea sa, Părintele Leonid a avut de întâmpinat o serie de ispite și nemulțumiri din partea celor care nu înțelegeau că monahismul constă dintr-o viață duhovnicescă, iar nu doar din asceză sau, mai rău, din funcții și ambiții. Astfel de câteva ori i s-a interzis de către episcopul locului să mai primească mireni și a fost despărțit de ucenicii săi, care au continuat însă să vină la el pentru sfaturi. Cuvântul său avea o putere mare pentru că nu era învățat numai din cărți, ci trăit întâi în ascultare. Era de-o simplitate căora multora li se părea ca o nebunie, ținând seama și de faptul că, datorită unei boli, era supraponderal. De multe ori folosea expresii populare dure, mai ales când se adresa unor persoane din înalta societate. "Dar puterea spirituală a cuvintelor lui era așa de mare, încât acești oameni nu numai că nu puteau fi jigniți de simplitatea starețului, dar primeau chiar învățături de mare folos pentru sufletele lor", ne spune biograful Părintelui Leonid, Ieromonahul Clement Sederholm. Considera prefăcătoră o "himeră": "Ai observat vreodată cum înfloresc castraveții?", a spus el o dată unui ucenic. "Există o înflorire propriu-zisă, reală, și există și flori fără polen din care nu cresc castraveți, adică flori fără rod. Asta este o himeră". Starețul dorea ca ucenicii să-l iubească nu prin exprimări exterioare, nu cu fanatism, ci prin ascultare. După ce și-a biruit patimile, Dumnezeu i-a dăruit și biruința asupra duhurilor, vindicându-i pe cei bolnavi la trup și la suflet. Explicația pe care o dădea era, și ea, simplă: "Trăiește cât se poate de simplu; Dumnezeu nu te va părăsi", iar în ce-l privește spunea: "Leonid a fost prin mănăstiri întotdeauna cel mai mic; el nu a refuzat nici o ascultare primită de la egumen. În ajunul marilor sărbători, ceilalți se grăbeau la biserică, dar Leonid era trimis la grajd să aducă fân pentru caii oaspeților. Apoi, sleit de puteri și flămând, era trimis la strană ca să cânte; și se supunea fără a se plânge". Ucenic și apoi Părinte, Starețul Leonid rămâne un model duhovnicesc pentru începători și întâistătători, pentru monahi și mireni, muștrându-ne astăzi și pe noi: "Povetele mele nu mai găsesc ecou în inima ta pentru că tu le ascuți dintr-un fel de curiozitate; te gândești că sar brusc de la un subiect la altul și că răspund întrebărilor tale doar cu niște simple sintagme. Lasă curiozitatea; caută să fii cumpătat în îndrăznire și fii convins de faptul că Dumnezeu este Cel Care te povățuiește prin alții. Nu fi distins; păstrează-te în simplitatea ascultării...". Să fie acesta un răspuns pentru cei dintre noi care nu-și asumă sau părăsesc ascultarea de un Părinte?

VIATA ȘI ÎNVĂȚĂTURILE
STAREȚULUI LEONID
DE LA OPTINA

doar cu niște simple sintagme. Lasă curiozitatea; caută să fii cumpătat în îndrăznire și fii convins de faptul că Dumnezeu este Cel Care te povățuiește prin alții. Nu fi distins; păstrează-te în simplitatea ascultării...". Să fie acesta un răspuns pentru cei dintre noi care nu-și asumă sau părăsesc ascultarea de un Părinte?

Ierom. Clement Sederholm, **Viața și învățăturile Starețului Leonid de la Optina**, Ed. Bunavestire, Bacău, 1998

M. E. G.

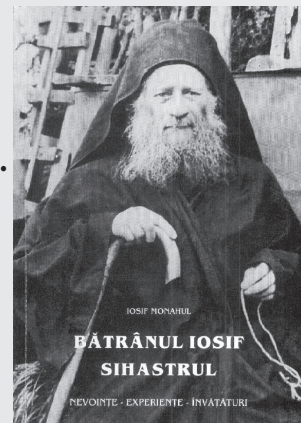
Noutăți editoriale

PĂRINȚI DUHOVNICEȘTI
CONTEMPORANI
DE LA
SFÂNTUL MUNTE ATHOS

Arhim. Heruvim
Karambelas,
**Părinți duhovnicești
contemporani de la
Sfântul Munte Athos**,
vol. II, Ed. Deisis,
Sibiu, 1998

Iosif Monahul,
Bătrânul Iosif Sihastrul.
**Nevoințe, experiențe,
învățături,**
Mănăstirea Izvorul
Mureșului, 1998

ED. TURA ANASTASIA

Igor Smolici

Din viața și învățătura
stareților

EDIȚIA ANASTASIA

Igor Smolici,
**Din viața și învățătura
stareților**,
Ed. Anastasia,
București, 1997

**Sinaxar ortodox
general și Dicționar
aghiografic**, Ed.
Episcopiei Romanului,
1998

SINAXAR
ORTODOX GENERAL
ȘI
DICȚIONAR
AGHIOGRAFIC

actualitate

Sinodale ➤ În zilele de 4-5 iunie a. c. a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la Reședința patriarhală din București, fiind prezidată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Dintre hotărârile Sfântului Sinod luate cu acest prilej menționăm:

– Acceptarea propunerii Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Ardealului de ridicare a Episcopiei Alba Iuliei la rangul de Arhiepiscopie, din considerente de ordin istoric, național, cultural, spiritual, pastoral-misionar și de reprezentare într-un spațiu multicultural.

– Aprobarea noului **Regulament al vieții monahale** (amănunte în numărul următor).

– Alegerea PC Părinte Arhimandrit Vasile Flueraș ca cel de-al doilea Episcop Vicar în cadrul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, pentru sprijinirea activității misionare din această eparhie. (*Comunicat de presă al Patriarhiei Române*)

Patriarhul Justinian ➤ Anul acesta se împlinesc 50 de ani de la instalarea Patriarhului Justinian Marina (1948-1977). Născut în anul 1901 în satul Suești (Vâlcea), a fost învățător și preot, apoi

profesor și director la Seminarul Teologic din Râmnicu Vâlcea. A păstorit ca episcop-vicar la Iași, apoi ca Mitropolit al Moldovei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, închinându-și întreaga putere de muncă slujirii Bisericii. A organizat șapte seminarii teologice și două institute teologice de grad universitar, a organizat tipografia Institutului Biblic și de Misiune al BOR, a diortosit și îndreptat toate cărțile de cult, a tipărit mai multe ediții ale **Bibliiei, Psaltirii, Evangheliei** etc., a scris și publicat lucrarea **Apostolat social**, a restaurat și construit biserici și mănăstiri, considerând preoții aripa dreaptă a Bisericii, iar monahii aripa ei stângă, a înființat parohii pentru românii ortodocși din diaspora ș.a. În nr. 1209 din 13-14 iunie 1998, cotidianul "Ziua" a publicat fragmente din **Testamentul Patriarhului Justinian**, care se încheie cu binecuvântarea "din toată inima și din tot sufletul" a celor care "mă urăsc și m-au urât, m-au nedreptățit și mi-au făcut rău văzut ori nevăzut, rugând pe milostivul Dumnezeu să nu judece faptele acestora, ci cu îndurare să-i ierte pe toți, după cum i-am iertat și eu". Cei care îl acuză de colaboraționism cu regimul comunist uită o seamă de atitudini ale Patriarhului, cum ar fi poziția față de decretul din 1950 care urmărea lichidarea vieții monahale, greva sa și retragerea pentru o perioadă la Dragoslavele. Toate acestea arată că biografia Patriarhului Justinian este mult mai complexă și că se impune o investigație amănunțită care să-i reliefeze și aspectele mai puțin cunoscute sau ignorate.

M. E. G.

Aniversare ➤ La 21 martie a. c., peste opt sute de călugări și călugărițe cisterciene au aniversat la Cîteau (Franța) 900 de ani de la întemeierea ordinului lor. În ziua comemorării Sfântului Benedict, la 21 martie 1098, un grup de aproximativ 20 de monahi, în frunte cu starețul Robert, au părăsit mănăstirea benedictină din Molesmes pentru a se stabili într-un loc mai izolat numit Cistercium, aproape de Dijon.

În 1112 a venit la mănăstire, dintr-o familie bogată, însoțit de patru frați și un unchi, cel ce avea să fie Bernard de Clairvaux (+1153). În scurtă vreme, faima lui a ajuns atât de mare, încât timp de câțiva zeci de ani el a fost numit "regele neîncoronat al Europei". În decurs de numai 50 de ani, ordinul cistercienilor a ajuns să dobândească peste 500 de mănăstiri. În Transilvania a existat o mănăstire cisterciană la Cârța, în Țara Făgărașului. Mănăstirea a fost construită între anii 1202-1206, iar după Reformă a intrat în posesia Bisericii Evanghelice.

Astăzi, ordinul cistercienilor are 400 de comunități răspândite pe cinci continente. Ordinul este scindat în două ramuri: Sfântul Ordin de la Cîteau are 1500 de călugări și 1150 de călugărițe; Ordinul Stricte Observații (Trapistii) are 2450 de călugări și 1470 de călugărițe. (*"Familie Chretienne" nr. 1053/19.03.1998 și nr. 1056/09. 04.1998*)

Dan Săvan